kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

MART 2004 SAYI: 88 2.000.000 TL KDV Dahil

Güldünya son olsun

- 8 Mart'ta erkekler çocuk baksın!
- Erkekler toplumsal cinsiyet dersi alırsa
- Hale Soygazi: "Bütün kadınlar feminist olmalı"
- Filmmor Kadın Filmleri Festivali başlıyor...

ISSN 1300-8536

kadınlara mahsus gazete
PAZARTESİ

Sahibi *Kadın Kültür ve İletişim Vakfı*

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü *Ayşe Düzkan*

Yayın Yönetmeni *Beyhan Demir*

Görsel Yönetmen *Ömer Süvari*

Adres *Abdullah Sokak No:9 Beyoğlu-İstanbul*

Tel-Faks *0 212 249 5959 / 0 212 245 8358*

GSM *0 532 510 09 65*

E-Posta *pazartesi@pazartesi.org*

pazartesidergi@mynet.com

Katkıda Bulunanlar

Amy Spengler, Ayşe Düzkan, Ayşegül Babalık, Ayşegül Oğuz, Ayşe Gül Altınay, Bilge Seçkin, Deniz Demir, Devrim Gökçek, Emek Ergun, Eylem Polat, Firdevs Hoşer, Füsun Sayek, Gülfer Akkaya, Handan Çağlayan, Handan Koç, Hatice Tekdal, Haziran, Marina Crespin, Mürüvet Yılmaz, Lale Aykent Tunçman, Levent Akın, Nazan Askeran, Necla Akgökçe, Nermin Yıldırım, Nilgün, Nur Balkanlı, Özgen Altaş, Özgün Akduran, Şirin Tekeli, Yelda Yücel, Yeşim Başaran

Renk Ayrımı *Arda Grafik*

Baskı *Mart Matbaacılık Sanatları (212) 321 2300*

Dağıtım *Yay-Sat*

ABONE FORMU

Pazartesi'yi güçlendirmek için daha fazla kadına ulaşmaya ihtiyacımız var. 10 abone bulana bir kitap veriyoruz.

Abone olmak istiyorum

Adı Soyadı _____
Adres _____
Telefon _____
E-Posta _____
Abone Süresi *1 yıl ( ) 6 ay ( )*
Başlangıç Tarihi _____

Türkiye içi
Yıllık 24 milyon, altı aylık 12 milyon
Aboneler için posta çek numarası: 662965
Bağışlarınız için T. İş Bankası Taksim Şubesi Hesap No: 1052 30000 758921 Beyhan Demir

Yurtdışı
Yıllık 40 Euro 6 aylık 25 Euro

Döviz Hesabı
T. İŞ Bankası Taksim Şubesi Hesap No: 1052 301000 3330429 Beyhan Demir

*Abone ücretini yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunu bize gönderin, biz de her ay **Pazartesi**'nizi gönderelim.*

editör

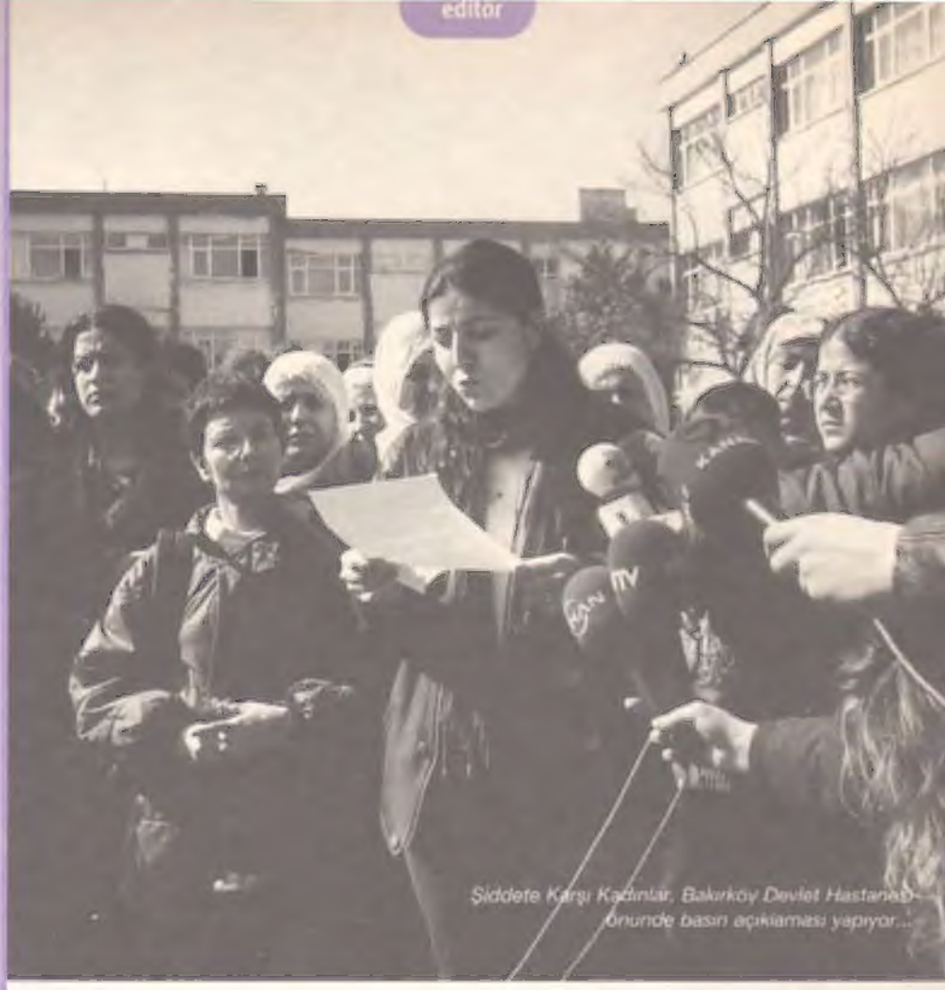
Şiddete Karşı Kadınlar, Bakırköy Devlet Hastanesi Önünde basın açıklaması yapıyor...

Merhaba,

Şubat ayı kadın kurtuluş hareketinin bütün bileşenleri için 8 Mart hazırlıkları ve tartışmalarıyla geçti herhalde. Her sene olduğundan daha farklı bir tabloyla karşılaşmadık ne yazık ki. Yine 8 Mart mitingine erkekler gelsin mi gelmesin mi tartışmaları kadınların günlerini aldı. Bizler neden erkeklerle birlikte bir kurtuluş mücadelesi vermeyeceğimizi dolayısıyla miting alanında erkeklerle neden yan yana durmak istemediğimizi anlattık vs. vs. Ayşe Düzkan mitinge gelmek isteyen erkeklere öneriler de yaparak konuyu değerlendirdi. Şubat ayının sonunda bir "namus" cinayeti daha işlendi. Bu sefer hep alıştığımız Mardin'de, Batman'da değil İstanbul'un göbeğinde üstelik. Güldünya Tören evlilik dışı çocuk doğurduğu gerekçesiyle erkek kardeşleri tarafından iki saldırıdan sonra öldürüldü. Bu 8 Mart'ta öfkemiz bir kat daha arttı. Yaptığımız basın açıklamaları, suç duyurularıyla taleplerimizi dile getirdik, getirmeye ve olayın takipçisi olmaya devam edeceğiz. Namus cinayetleriyle ilgili kadın örgütlerinin görüşlerinden derlediğimiz dosyanın son bölümünü de bu sayıda okuyabilirsiniz. Mart ayında olacak yerel seçimler öncesi arkadaşımız Nur Gönül, DEHAP Eminönü belediye başkan adayı Kiraz Biçici'yle kadın olarak politika yaparken karşılaştığı zorlukları konuştu. Bu ay Hale Soygazi, Keçe Kurdan albümüyle dikkatleri çeken Aynur Doğan ve ensest konulu romanı toplatılan Meltem Arıkan konuğumuz oldular. İlgiyle okuyacağınızı düşünüyoruz. Şubat ayında Türkiyeli kadınların konuğu olan Hindistanlı kadınların ülkelerinde yaptıklarını ise Nilgün Yurdalan derledi. Kezban Arca Batıbeki'yle Kafes adlı sergisi üzerine söyleşiyi Nermin Yıldırım yaptı. Kadınların bazen hayatta kalmak için verdiği mücadele de hepimiz için bir örnek oluşturmuyor mu? Mürüvvet Yılmaz Almanya'nın Berlin şehrindeki bir mülteci kampında görüştüğü Hewal'in yaşadıklarını Pazartesi için yazdı. Mart ayında Filmmor Kadın Filmleri Festivali İstanbullu kadınlara ikinci kez merhaba diyecek. Festivalin konuklarını ve filmleri Necla Algan, Vajina Monologları oyunu bahanesiyle Budapeşte'den notları ve komşularımızda neler olup bittiğini Bilge Seçkin yazdı. Şirin Tekeli'nin feminist kampanyaları devam ettiren yazısı, Yeşim'in lezbiyenler üzerine "icat edilmiş" mitler değerlendirmesi, Nermin Yıldırım'ın sevgililer gününe dair yeni modalar üzerine yazısı da bu ay Pazartesi'de. Geçtiğimiz sayıda Zeynep Aksoy'la yaptığımız röportajda yazarın ismi teknik bir hatadan dolayı yer almamıştır. Zeynep'ten ve Pazartesi okuyucularından özür diliyoruz.

8 Mart Dünya Kadınlar Günü bu yıl bir daha Güldünya'ların olmayacağını haykıracağımız mücadele günümüz olsun diyor herşeye rağmen kadınlar gününüzü kutluyoruz.

Önümüzdeki ay görüşmek üzere...

ayşe düzkan

bu yazıyı yazmadan bir gün önce, güldünya'yla ile ilgili bir basın açıklaması yaptık. güldünya'yı, biliyorsunuz, evlilik dışı bir çocuk sahibi olduğu için erkek kardeşleri tarafından katledildi. daha önemlisi, güvenlik güçleri, defalarca uyarılmalarına rağmen güldünya'yı erkek kardeşlerinden koruyamadılar, korumadılar.

8 mart erkekleri

böyle durumlara isyan etmek, tepki vermek için feminist olmaya gerek yok; nitekim yaptığımız basın açıklamasını başka siyasi düşüncelere sahip ve başka örgütlere mensup kadınlarla birlikte örgütledik. ancak, ne güldünya, ne de şemse katledildiğinde herhangi bir sol örgütün ciddi bir tepki verdiğine şahit olmadık. türkiye, geçtiğimiz iki yıl boyunca, kadınların açısından çok önemli iki kanunla ilgili tartışmalara sahne oldu. bunlardan bir tanesi medeni kanun, öteki de ceza kanunu. bu konularla ilgili de herhangi bir sol örgütün eylem yaptığına, imza topladığına falan şahit olmadık. bu ülkede yaşayan nüfusun yarısını hayati biçimde ilgilendiren bu maddeler, sol örgütlerin gündemine, üniversite öğrencilerine karşı yürütülen soruşturmalar kadar olsun girmedi. ama her yıl görüyoruz ki, aynı sol örgütlere mensup arkadaşlarımız bizimle birlikte 8 mart dünya kadınlar gününü ya da kendi deyimleriyle 8 mart dünya emekçi kadınlar gününü kutlamak istiyorlar. buradaki ikiyüzlülüğü tahammül edilmez buluyorum. hangi mücadelemize omuz verdiniz de günümüzü bizimle birlikte kutlamak istiyorsunuz diye sormak istıyorum onlara. ancak bizim 8 mart'ı erkekler olmadan kutlamak istememiz sadece bu ikiyüzlülükten kaynaklanmamakta. erkek arkadaşlarıyla birlikte yürümek isteyen kadınlara sormak istiyorum; oraya karısını döven hiçbir erkeğin gelmeyeceğini garanti edebilir misiniz? şiddet kadınlara yönelik baskının bir parçasıdır ama kadınlara yönelik sömürü daha farklı bir şey. ama o alana, bir kadının emeğini sömürmeyen erkeklerin geleceğine inanıyor musunuz diye sormuyorum çünkü bunun imkânsız olduğunu, kadınların emeğini sömürmeyen, bir kadına işini yaptırtmayan, peşini toplatmayan hiçbir erkeğin olmadığını sizler de kendi yaşamınızdan bilirsiniz. 8 mart dünya kadınlar gününü, kadınları sömürenlerle, kadınlara şiddet uygulayanlarla kutlamamızı istiyorsunuz bizden. bizler sizi böyle birşeye layık girmüyoruz. (sosyalist kadınlar kadınların da erkek egemen ideolojiden nasiplerini almış olabileceklerini söyleyerek itiraz ediyorlar ama maddeci bakış açısını savunanlar bir ideolojinin etkisi altında olmakla, bizzat sömürü ve baskı uygulamak arasında büyük fark olduğunu bilmeliler, değil mi? nitekim, işçilerin çoğu da burjuva ideolojisinin taşıyıcısı olabilirler ama bu onları patronlarla benzer bir yere koymaz.) bir soru daha sormak istiyorum; kadın erkek karışık mitinglerde birçok erkeğin çocuklarını karılarına bırakıp, ortak sorumluluklarını karılarına yıkıp miting alanına geldiğini biliyoruz, değil mi? aynı şeyin 8 mart'ta olmayacağının garantisi var mı? işin daha teorik yanları da var tabii. diyelim ki, kadınların üzerindeki baskı ve sömürüden bizim dediğimiz gibi patriyarka değil de, bu arkadaşların dediği gibi kapitalizm sorumlu. böyle bile olsa, bu baskı ve sömürüyü yürütenlerin erkekler olduğunu hepimiz görebiliyoruz sanırım. benze bir örnekten yola çıkalım. bu ülkede işkence olmasından da düzen sorumludur; işkenceciler de bu anlamda bu düzenin kurbanlarıdır. başka bir toplumda, kimse işkence görmeyeceği gibi, kimse işkence yapmak zorunda da kalmayacaktır muhakkak ki. ancak bir insan hakları etkinliğine timlerden birisi gelse, etkinliği düzenleyenler, "aman ne güzel, bizimle dayanışmak istiyorlar," demez. bunu kendilerine yönelik bir saldırı olarak algılar. tövbekâr bir işkencecinin bile, itibar göreceğini sanmam. peki tövbekâr erkek olmak mümkün mü? tabii, neden olmasın? dünyanın bir çok yerinde, kadın kurtuluşu yanlısı erkek grupları var. ama bu gruplar, kadınları kurtarmak üzere yola çıkmıyorlar, kendi erkekliklerinden kurtulmaya çalışıyorlar. bu gruplar kadınlara akıl öğretmeye değil, kadınlardan akıl almaya çalışıyorlar. bu gruplar, "biz kapitalizme karşı mücadele ediyoruz ya işte," deyip kendilerini erkeklerin egemenliğinden muaf saymıyorlar. ve en önemlisi, bu gruplar 8 mart etkinliklerine falan katılmıyorlar. bizim örgütleyeceğimiz 8 mart'a gelmek isteyenler böyle mi? 8 mart dışında akıllarına kadınların kurtuluşu ve mücadelesi gelmiyor, onlar, 8 mart'ı 1 mayıs, 1 eylül gibi gösteri vesilesi bir gün olarak görmek istiyorlar. sanki daha fazla miting yapsalar dedikleri daha inandırıcı olacakmış gibi, sanki her fırsatta konuşmalarına izin verilse, herkes onları dinleyecekmiş gibi. alana gelirken bir amaçları da feministlerle hesaplaşmak. eğer 8 mart'ta kadınların mücadelesine destek vermek isteyen erkekler varsa, onlara önerebileceğim şeyler var. çevrelerine şöyle bir baksınlar, o gün ya da kadınların yoğun olarak hareketlendikleri o günlerde çocuk bakımı ya da evişi konusunda desteğe ihtiyacı olan kadınlar var mı? onlara yardımcı olsunlar, belki birkaç erkek birleşip bir kapalı salon etkinliğinde kreş örgütleyebilirler, etkinliğe katılan kadınların çocuklarına bakabilirler. onlara, "anneleriniz çocuklar," diyebilirler, "bugün meşgul, bugün, hepimiz için başka bir dünya kurmak, bizi affetmek ve sizlerin gelecekte daha mutlu olabilmeniz için yapması gereken bazı şeyler var, hadi şimdi bir oyun oynayalım." diyelim ki bunlara imkânları olmadı, hani kadınların insanın tepesini arttıracak kadar nesneleştirildiği reklam panoları oluyor, onlardan birisinin üstüne, "bugün 8 mart ve ben dünya kadınlar gününde bir erkek olarak kadınları böyle görmek istemiyorum" diye yazsınlar. bunu beğenmezlerse başka şey yazsınlar. bunlar benim aklıma gelenler. hele bir kadınların alanından uzak durmayı içlerine sindirebilsinler, erkeklerin aklına da yapacak bir sürü şey geleceğine şüphe yok.

Beyhan Demir

mezar değil sığınak!

Güldünya Tören yirmi iki yaşında, ailesi, çocuğunun babası, devletin polisi, Bakırköy Devlet Hastanesi yetkilileri, yasaların kolaylaştırıcılığı, töreleri, pazarlığı ve kardeşlerinin kurşunlarıyla öldürüldü. Cenazesi Bitlis'te kaldırıldı. Annesi cenazede, "ne aşirete ne de oğullarıma karşı çıkamazdım," derken, Güldünya'nın cenazesini elli kadar kadın sessizce ve uzaktan izledi.

Bütün gazetelerde kucağında çocuğuyla bir de gelinlik giymiş haliyle resimleri var. Çocuğunun adını Umut koymuş. Yeni bir hayat kurmak istediğini söylüyormuş yakın arkadaşı Keramet'e. Cinayetle ilgili olarak her gazetede farklı bilgilere rastladık. Kimisi Güldünya'nın teyzesinin oğlu, aynı zamanda amcasının kızının kocası olan Servet Taş tarafından tecavüze uğradığını söylüyordu. Kimisi ise rızasıyla, gönlünü kaptırarak, belki baştan çıkarılarak Servet Taş'la birlikte olup hamile kaldığını yazıyordu. Fark eder mi? Bunların hiçbiri olmadan Güldünya'nın herhangi bir erkekle dolaştığı, görüldüğü dedikodusu da onun öldürülmesine yetmeyecek miydi zaten. Meseleyi Güneydoğu'daki bir takım töreler diye açıklamak yetiyor mu size? Gerici feodal uygulamalar demek dindiriyor mu içinizdeki öfkeyi? Kadınlar Mardin'de de olsa İstanbul'da da olsa öldürülüyorlar işte. Kan davası da bir töre. Erkeklerin erkekleri öldürdüğü korkunç bir şey. Ama hepimizin bildiği gibi kan davası sonucu işlenen cinayetlerde için yasalarda öyle tahrik maddesi falan da yok. Tam tersine bu durum ağırlaştırıcı sebep olarak değerlendiriliyor. Namus cinayetleri de töre cinayeti olarak görülse de erkeklerin kadınları öldürdüğü bu durumda erkekler tahrik denilen şey gözönüne alınarak ceza indiriminden yararlanıyorlar. 2.5 yıl gibi bir hapis cezasıyla "namus"larını temizleyip yeni cinayetler için salıveriliyorlar. Bu ceza da fazla geliyor olmalı ki bu iş için ailenin en küçük erkek üyesi seçiliyor bir de. Ona işletiliyor bu cinayetler ve yaşı tutmayan bu erkek "çocuk"lar ablalarını gözlerini kırpmadan öldürüp kısa bir hapis cezası alıyorlar. Farklı kadın örgütlerinin uzun bir zamandır Türk Ceza Kanunu değişiklikleri için sürekli uyarı, eylem ve önerilerine rağmen değişmeyen maddeler yeni cinayetleri teşvik ediyor adeta. Güldünya bir grup erkeğin bariz bir işbirliğiyle ve yasaların izniyle öldürüldü. Gazeteler ne yazarlarsa yazsınlar babası cenazeden sonra ve önce aşiret uyarısı ya da kendi vicdanı nedeniyle açıklamalarını nasıl değiştirirse değiştirsin bu, Güldünya'nın kardeşleri tarafından öldürüldüğü gerçeğini değiştirmiyor. Yasal düzenlemeleri yapanların artık kadınları dinleme vakti gelmedi mi? Feministler olarak bunca yıldır kadın sığınmaevi talebinde bulunuyoruz. Savaşa karşı yapılan bir eyleme feministler olarak "İncirlik boşaltılsın kadın sığınmaevi yapılsın" pankartıyla katılmıştık. Bugün sığınmaevi talebinin ne kadar haklı ve yerinde olduğunu maalesef bir kez daha gördük. Güldünya sığınmaevine yerleştirilseydi bugün yaşıyor olacaktı. KAMER'den Nebahat Akkoç yaptığı açıklamada yirmi sekiz kadını KAMER olarak koruduklarını, namus cinayetine kurban gitmelerini engelledikleri açıkladı. Bu çok açık bir tablo. Kadın örgütleri ve sığınmaevleri polisin, hastane yetkililerinin koruyamadığı Güldünya'yı koruyabilirlerdi. Kadın sığınmaevleri açılması için ne yerel yönetimlerin ne de yeni hazırlanan kamu yönetimi reformu tasarısının olumlu bir adımını görmedik. Bağımsız kadın örgütlerinin açtıkları sığınmaevleri ise ekonomik sıkıntıyla ayakta durmakta zorlanıyor. Devlet bütçesinden de sığınmaevleri için pay ayrılmıyor. Taleplerimiz çok açık, yasal düzenlemelerde kadınlar aleyhine olan maddelerin değiştirilmesini ve kadın sığınmaevleri için devletten bütçe istiyoruz. Güldünya'nın ölüm haberini aldıktan sonra bir grup kadın Bakırköy Devlet Hastanesi önünde basın açıklaması yaptık.

Bir grup kadın Bakırköy Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusuyaçe bulundu

Bakırköy Devlet Hastanesi önünde bir basın açıklaması yapıldı

Yaptığımız açıklamada, katillerin bulunup hesap sorulması gerektiğini bir kez daha söyledik. Güldünya'nın öldürülmesi olayının takipçisi olacağımızı hastane önünde dile getirdiğimiz gibi Bakırköy Devlet Hastanesi yetkilileri ve İstanbul Emniyet Müdürlüğü hakkında Sultanahmet Adliyesi önünde bir basın açıklaması yaparak suç duyurusunda da bulunduk. Hastane önünde yaptığımız açıklamayı izlemeye Güldünya'yı koruyamayan polis memurları tam tekmil gelmişlerdi. Eylemimiz biterken bize sessizce dağılmamızı söyleyen komisere bir kadın arkadaşımızın sorduğu, "Güldünya öldürülürken neredeydiniz" sorusuna cevap beklemiyorduk ama İstanbul Emniyet Müdürü Celalettin Cerrah'ın polisin bu olayda bir ihmali olmadığını söylemesi artık bu kadar da olmaz dedirtti. Hastane yetkililerinin bir açıklamasını duymadık henüz. Kardeşleri tarafından bir kez öldürülmeye çalışılmış bir kadının hastanede yatarken gelip ikinci kez vurulmasının bu kadar kolay olması kafamızda birçok soru uyandırıyor tabii. Bizler hastanede yatarken odamıza giren herhangi bir erkek tarafından tecavüze uğrayabiliriz, taciz edilebiliriz, öldürülebiliriz demek ki. Akrabasıyım, refakatçisiyim diyen herkes öyle kolayca hastaların odasına girebiliyorsa gerçekten hepimizin, bütün kadınların hastalıkta, sağlıkta, bekârlıkta ve bütün evliliklerde gözden çıkarılmış olduğumuz anlamı çıkmıyor mu buradan?

Güldünya Tören (solda)

Dr. Füsun Sayek

Evet, Türkiye'de insanlar sağlıksız, sağlık alanı sağlıksız... Sağlığı belirleyen faktörler var: Beslenme gibi, iyi bir konut gibi, eğitim gibi, bir işe sahip olmak gibi, yoksul olmak gibi, kadın olmak gibi...
Bu belirleyicilerin ne durumda olduğu, en azından, verilen sağlık hizmeti kadar etkili...

sonuç alana kadar hep birlikte

Evet Türkiye'de insanlar sağlıksız, sağlık alanı sağlıksız... Sağlığı belirleyen faktörler var: beslenme gibi, iyi bir konut gibi, eğitim gibi, bir işe sahip olmak gibi, yoksul olmak gibi, kadın olmak gibi...Bu belirleyicilerin ne durumda olduğu, en azından, verilen sağlık hizmeti kadar etkiliyor sağlığı... "Mülakatlar boyunca çocukların meyve istemesi, para olmadığı için alınamaması sık sık anlatıldı, bunun acısı dile getirildi, diyetlerinin bir ölüm kalım noktasında durduğu ifade edildi... Muazzez'in evine giren paranın tamamına yakın bölümü ekmeğe harcanıyordu; ne beslenme ne de başka bir amaçla harcamaya para kalmıyordu. İyi beslenememek, yoksulluğun odağında duruyor. Et bu anlamda sembolik öneme sahip, yoksulluğun ve yoksunluğun billurlaştırdığı bir simge..."* İşte bu gerçektir Türkiye'de çocukları daha çok öldüren, daha bodur bırakan, insanları başka ülkelerden on yıl daha az yaşatan, kadınları kansız bırakan. Türkiye'de insanların üçte biri açlık, çok daha fazlası yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Yoksulluk hasta etmekte, yoksulluk erken öldürmektedir. Sağlığın belirleyicilerinin hepsinde ülkemizde bir başka gerçek "eşitsizlik"tir. Kır/kent, doğu/batı, erkek/kadın eşitsizlikleri... Eşitsizlik yoksulluğu, işi, beslenmeyi her şeyi bazı gruplar aleyhine derinleştirmektedir. "Girdiğimiz bütün evlerde hastalık vardı. Görüştüğümüz kişiler, eşleri ya da çocukları, sakatlık ya da kronik hastalıkla yaşıyorlardı. Hastalık ve sakatlık tıpkı yoksulluk gibi kuşaktan kuşağa aktarılıyor. Sağlıksızlığın bunca yaygın olduğu bir durumda, yoksul insanlar açısından Yeşil Kart sahibi olmak son derece önemli görünüyor. Çünkü görüştüğümüz kişilerden hemen hiç birinin herhangi bir sağlık güvencesi yok. Hastalıkla ilgili pek çok anlatıda hastalık ve yoksulluğun nasıl birlikte çoğaldıklarını görüyoruz". Evet, birlikte çoğalıyorlar ama yine biliyoruz ki en çok da bu kesimler hizmeti alamıyorlar. 'Bir gün ölür giderim de heç kimsenin haberi olmaz,' diye düşünüyor çoğu. Çünkü onlar yanıbaşlarında, sorunlarına ücretsiz çözüm getirecek, donanımlı bir sağlık ocağından mahrumlar. Sosyal devlet diye kendini tanımlayan yönetimler sağlık evi, sağlık ocağı-hastane zincirini kuramamış. Yılda 4.500 doktor mezun etmiş, onları ve birlikte hizmet verdikleri hemşireyi, ebeyi, fizyoterapisti, teknisyeni iyi bir istihdam politikası ile dağıtamamış. Sağlık çalışanlarını, emeklerinin karşılığını vermeyerek mutsuz etmiş. Onların çalışma ortamlarını da yoksullaştırmış, hizmet verememeleri için neredeyse ellerini kollarını bağlamış. Her yıl "Cumhuriyet tarihinin en düşük bütçesi" tanımlamasını alan sağlık bütçesini kıstıkça kısmış, üstüne üstlük "tasarruf" denince de aklına ilk bu alan gelmiş. Hekimlere, sağlık çalışanına (ki neredeyse %80'i kadındır) "seni sözleşmeli yapacağım" diyerek iş güvencesini, performansına bakarak ücretlendireceğim diyerek iş iklimini bozmuştur. Değişim adı altında yürütülen aile doktorluğu, genel sağlık sigortası, sözleşmelilik, kamu personel ve yönetim yasalarındaki uygulamaların hepsinin halk ve biz sağlıkçılar için "zararlı" olduğu bugünden bizler tarafından görülmüştür. Peki ne yapmalı? Görmedim, duymadım, konuşmadım mı demeli, huzur(!) adına, işbirliği adına, işler yürüsün(!) adına. Yanıt elbette hayır. Huzur adına, sağlık adına biz sağlıkçıların, tüm toplumla birlikte en yüksek sesle birşeyleri söyleme zamanı. Her gün bir milyonun üstünde vatandaşla sağlık hizmetinde buluşuyoruz. Biz onların acılarına, hizmeti alamamalarına tanıklık ederken, onlar bizim bu bozuk sağlık sistemi içinde hizmet verebilmek için nasıl "debelendiğimize" tanık olmaktalar. Aramızda istisnaların da olduğunu kabul ederek biz, ortak mağdurlar, bu bozukluğu düzelteceğimize inanıyoruz. Bu nedenle 5 Kasım'da ve 24 Aralık'ta G(ö)REV yaptık. Tanıklığı yüksek sesle ifşa etme sorumluluğuyla insanca yaşam ve iş güvencesi dedik. Ne hekimler, ne sağlık çalışanları tek başına ve yalnızca kendileri için bir şey istemedi. Ortak mağduriyetler ortak çözümler gerektirir. Bizim, neredeyse yirmi dört saat yaşadığımız bu kurumlar, hastalarımızın en zor anlarında başvurdukları sağlık ocakları, hastaneler, iyileştiğinde, geliştiğinde hepimiz daha iyi hissedeceğiz. Bunun daha çok kaynak ve daha iyi yönetimler gerektirdiği bilinciyle bütün bunları yüksek sesle ifade etmemize ve 5 Kasım ve 24 Aralık'taki eylemlerimizin başarısına karşın isteklerimiz karşılanmadı, "yanıt bulmadı." Ancak, biz bu yürüyüşü "sonuç alana kadar" sürdürme kararlılığındayız. Bu nedenle 10-11 Mart 2004 tarihlerinde, bir kez daha hastalarımızla, onların yakınlarıyla elele, gözlerimiz birbirine değerek, birbirimizi hissederek ve bu sefer sonuca çok yakın olarak... başaracağız.

** Yoksulluk Halleri adlı kitapta yer alan Aksu Bora'nın yazısından. De İki Yayınları-2002*

Nur Gönül
Fotoğraflar: Esengül Metin

Hâlâ bir şans var

Yerel seçimlere çok az bir zaman kaldı. Sol ittifakın adaylarından Kiraz Biçici'yle kadın olarak nasıl bir yerel yönetim anlayışını benimsediğini konuştuk. Mücadeleyle geçen hayatında onu en son İnsan Hakları Derneği İstanbul Şube başkanı olarak görmüştük. İstanbul Eminönü''nden aday olan Kiraz Biçici bu işi en iyi kadınlar yapabilir diyor.

Nasıl çıktı bu macera?
Benim politika ve parti manasında eskiden beri süren bir maceram var. 1983-1992 yılları arasındaki dönem sürekli sokakta olduğum bir dönemdi. 12 Eylül rejiminin değişmesi ancak bizim vereceğimiz mücadeleye bağlı diye düşünerek koşturduğumuz bir dönemdi. Ta ki 1989 belediye seçimleri gelene kadar. 89 seçimlerinde SHP İstanbul'da yüzde 35 oy oranıyla neredeyse İstanbul'un tamamını aldı. Şu anda AKP'yi iktidara getiren, asla anımsamak istemediğim o yanlışlar daha aday belirlerken başladı. Teknik bilginin, kariyerin, becerinin dikkate alınmadığı sadece ne kadar Deniz Baykalcı olunduğunun esas alındığı bir dönemdi. Sonuçta İstanbul'un otuz üç ilçesinden otuz bir ilçesi SHP tarafından bir daha uğramamak üzere alındı. Üzerinden dört seçim geçti ve hâlâ İstanbul AKP'nin düşüncesinin elinde.

Neler düşünüyorsun?
29 Mart sabahı İstanbul farklı bir yüzle uyanacak. Eminönü'ndeki pozisyonun temelinde tarih, sanat, turizm buluşması var. Ama imarsız bir Eminönü çok kolay talan edilebilen bir Eminönü. Tarihi, sanatı, kültürü yok sayılan bir Eminönü çok kolay talan edilebilir. Turizmle tarihi, sanatı buluşturduğunuz zaman tüm gözler sizin üzerinizde olacak bu kadar kolay çalıp çırpamayacaksınız, talan edemeyeceksiniz Herkesin gözü önünde yapılmaz ki hırsızlık. O yüzden bir şeylerin üstünün örtülü olmaması lazım. Eminönü'nün kazanılabilir bir ilçe olduğunu, İstanbul'un değişim ve dönüşümü için dönüm noktası olduğunu bile düşünüyorum. Eminönü'nde taş üstüne taş koyduğunuz zaman bütün İstanbul'un, bütün dünyanın gözü önünde olacaktır.

Siyasetin belediye tarafı daha kadınsı galiba. Hatta daha özgün ve istenirse daha da özgür. Bu özgürlüğü nasıl anlıyorsunuz, nasıl uygulayacaksınız?
Bu biraz yönetene bağlı bir şey. Bu konuda sınır tanımayan sivil itaatsizliklerimizle de kendimizi kanıtlamış durumdayız. Bir şeyi değiştirmek için mutlaka itaatsizlikler olmak zorunda. Sınırları zorlamak zorundasınız. Var olanla yetinmemek gerekir ki bir şeyler doğrudan değiştirilebilsin. Bu konuda yapılabilecek ne varsa göze almış durumdayım.

Partinin kadına bakışını samimi buluyor musun? On beş kadın aday var galiba...
Samimi olduklarını umuyorum. Politik bir cevap gibi oldu ama. Bu işin merkezinde olan DEHAP, uzun yıllar süren bir savaşın, yirmi yıla dayanan bir çatışmanın akabinde ulusal kimlik ve haklarının neler olduğunun farkında olan bir hale gelmeler sonucunda bir şeyi çok net yaşadılar. Kadın olmadan hiçbir şey yapamadılar. Dağda da, belde de, köyde de kentte de kadınlar olmadan hiçbir şey yapamadılar ve iftihar ederek söylüyorum mücadeleye girmiş kadınların hiçbiri mücadelenin gerisinde kalmamışlardır.

Kendini kadın olarak ifade edebildiğini düşünü-

yor musun? Yoksa erkek zeminde mücadele ederken erkek gibi olmak mı gerekiyor?

Tabii biraz erkek gibi oluyorum. İnsanın tabiatını zorlayan bir şey sonuçta. Her ne kadar kadın olarak varsan da, kadın kimliğin fizik olarak da kendini hatırlatır olsa da, yöntemler erkek yöntemler. Ya bu deveyi güdeceksin ya bu diyardan gideceksin. Kuralları onlar belirliyor ve binlerce yıllık kuralları bir anda değiştirip, dönüştürmen mümkün değil. Adamların kafalarındaki beyinleri çıkarıp yerine yenilerini koyacak haliniz yok. Bu bir kültür, bir birikim sorunu, yaşamla değiştirilecek bir şey. Bu da zamanla olur diye düşünüyorum. Kaldı ki yine erkek kafalar çok hâkim. Ama şunu da biliyorlar, kazanılmış hakların, verilen mücadelenin karşılığı da bu değil. Buna utanmazlık da diyebilirsin ne dersen de benimle birlikte omuz omuza mücadele edecek, gözaltına alınacak, coplanacak, tacize tecavüze uğrayacak, bütün bunları göze alacak, arkasından da seni yok sayacak. Varsınız, ortadasınız ve kendinizi kanıtlamışsınız. Üstelik parmağınızı da gözüne sokuyorsunuz nasıl sizi yok sayacak böyle bir şey olamaz. Yaşlanan kadın biraz erkekleşen kadındır. Özellikle menopoza giren kadın artık kadın olarak da görülmez. Geleneklerimizde de vardır, menopoza giren kadın erkek meclislerine katılır. Anadolu'da böyledir ve bu ister istemez bütün toplumu yansıyan bir şey. Yaşlandıkça bu koşullar biraz daha azalıyor gençlik yıllarımda düşündüğüm oldu nasıl düşünmeyeceksiniz içki masalarına gidemezsiniz, hep beraber hovardalığa gidemezsiniz... Bunlar olmayınca da bir resmiyet oluyor, uzak duruyor ve yalnızlaştırılıyorsunuz, izole ediliyorsunuz. Siz istediğiniz kadar kendinizi paralayın ya hakikaten "erkek fatma" olacaksın, beraber küfredeceksin, belden aşağı fıkralarla muhabbet ilerleteceksin, başka şeyler yapacaksın o zaman kolay. Kendin olmak gibi bir çaba içerisindeysen çok zorlandığım oldu tabii.

Sence bir kadın belediye başkanı, bir erkek belediye başkanından daha iyi olabilir mi?

Kadının özelliklerinden ve hayata bağlılığından kaynaklanan bir şey. Bir kere kadın hayatın her alanında en fazla fedakârlık yapan, en fazla birikim sağlayan evinde, mutfağında, kardeşinde, kocasında, çocuğunda, anasında, babasında, hayatı paylaştığınız kim varsa bunlar en çok kadına yansıyan şeyler. Kadın emeğinin içinde olduğu şeyler ve kadın emeği bir erkek emeğinden çok daha ağır bir emek, daha ağır bir işçilik. Sorumluluk bir kadının kendine has duyguları, şefkati, sevgisi, bağlılığı, analık duygusu, inceliği, becerisi, ben orada en güzel yemeğimi yapacak gibi düşünüyorum, çünkü bu kadına özgü bir şey.

Eminönü'nde sadece kadınlar için düşündüğün ne var?

Eminönü'nün nüfus yoğunluğu daha çok genç. Ben kadın evlerine sadece kadın sığınma evleri olarak bakmıyorum. Sığınmayan ama sığınmaya ihtiyacı olan kadınlar var onlar için de bir şeyler yapmalıyız. Kadının mutfaktan, bağımlılıktan biraz koparılması, işlerinin azaltılması, daha örgütlü, daha toplumsal hale getirmek gerekiyor. Var olan aşevleri, yemekhaneler gibi değil olabildiğince bölgelere ayırıp, en yoksul kesimden başlayıp günde üç öğün en az üç kap yemek yiyebileceği, kendisinin ve çocuklarının yemek yiyebileceği çok yakın bir mesafede olan, mutfakta çırpınmaktan kurtulacağı bir yer. Örneğin çamaşırhaneler Eminönü'nde bir çok evde çamaşır makinesi yok. Bölgelere ayırıp her sokağa gün belirleyip hayatı değiştirip dönüştürmeye müsait müdahaleler ya benim buradaki hedefim.

İstanbul'un değişmesi yaşam standartlarının yükseltildiği, çıtanın yükseltildiği bir yer olacak ve bu diğer belediyeleri de etkileyecek çünkü insana dair olumlu gelişmeler herkes tarafından talep edilecek. Dolayısıyla bizim tüm İstanbul'un çıtasını yükseltmek gibi bir çabamız olacak ve biz herkesten destek isteyeceğiz. Mesela tüm ilçelerde toplu sözleşmeler yasaların belirlediği son güne kadar bekletilir yıldırmak için, bu sürede parayı kullanmak için biz geldiğimiz hafta toplu sözleşmelerimizi yapacağız. Şu anda çok az yapılan bir şey toplu sozleşmeler. Görüşmeler, ne koparırsak kâr kafasına zorlayan, bezdiren bir biçimde. Ben üç ay sonra herşeyin gözle görülür hale geleceğine inanıyorum. Belediye satış mağazaları belki birilerini ürkütecek ama ne yapalım daha önceki dönemlerde bunlar bir sene içinde kapandılar. Çünkü başına koydukları adamlar ister istemez satın alındılar, dediler ki, "benim kurtlanmak üzere olan makarnamı al sana şu kadar vereyim," ben bunlara tanığım. Markettekiyle aynı fiyat olan kurtlanmış makarna, hizmet yok, temizlik yok, halk kıymet bilmez oldu, sen ilk önce verdiğin hizmete bak.

Masal dinlemiş gibi oldum ama inşallah masal olmaz...

Gerçeğe dönüşecek. Ben Kasım itibariyle çalışma yapmayı öngörüyordum. Bunlar heba edilmiş zaman. Daha fazla heba edilmeden önümüzdeki iki üç gün içerisinde bu iş sonuçlanırsa eğer, muhatap olacağımız insan sayısı çok fazla değil ama büyük ilçelerde daha zorlaştı işler ama Eminönü'nün hâlâ bir şansı var. Bu hayalse bile bunlara ihtiyaç var, çünkü hayal olmadan gerçek olmaz

Uzun bir fikir jimnastiğinden sonra bunlar planlamalar haline dönüştü.

Handan Koç

AKP manifestosu aşırma çıktı!

AKP, Yalçın Akdoğan'ın yazdığı "Muhafazakâr Demokrasi" adlı kitabı ile yeni ideolojisini anlatma gayretindeyken eserin intihal olduğu ortaya çıktı. Kitapta AKP devlet hastanelerinde kürtaja karşı olduğunu açıklıyor.

Muhafazakâr Demokrasi isimli kitap geçen yılın sonunda yayınlandı. Kitap AKP teşkilatına ve basına dağıtıldı. Teşkilatta eğitim amaçlı kullanılan kitap ulusal ve uluslararası kamuoyuna bir siyaset felsefesi sunma amacını da taşıyor. Muhafazakârlık son yıllarda birçok Türkiyeli yazarçizeri ezilenlerin ve sömürülenlerin çıkarlarını koruma noktasında kör bırakabilen İslam- cumhuriyet/ merkez-çevre/ halk-statüko/ geleneksel-modern/demokrasi-totaliter rejim gibi kavram çiftlerinden bağımsız kendine özgü karakteri ve geçmişi olan bir kavram. Dolayısıyla yeni açılımlar yaratabilir. Öte yandan muhafazakârlık yeni liberalizmin her açıdan yoksullaştırdığı insanlığa, bu çölleşmenin sorumluları tarafından yeni bir umut gibi pazarlanıyor. Malum neocon'lar (Bush'un politik sözcülüğünü yaptığı yeni muhafazakârlar) her konuda iddialı. Tayyip Erdoğan da kitaba yazdığı girişte, "kendi düşünce gelenekleriyle dünya üzerinde test edilen bir siyasal tutumu yeniden üretmeyi doğru bulduklarını," belirtmiş. Yani dünya muhafazakârlığının devi ABD'den beslenen bir ideoloji sözkonusu.

İntihal ayıp değil mi?

Akademik olarak "Dr.", siyasi olarak "Başbakan Danışmanı" ünvanlarına sahip olan Yalçın Akdoğan bütün liberalleri memnun etmeye çalışan bir dil kullanmış bu yüz sayfalık el kitabında. Hürriyet Gazetesi'nin 11 Şubat tarihinde kitabın Dr. Bekir Özipek'in doktora tezinden intihal olduğunu yazmasını takiben pek bir medya gürültüsü olmadı. Aynı haberde Akdoğan'ın Yeni Şafak Gazetesi'ndeki köşesinde konuyla ilgili özür dilediği de yer alıyordu. İntihal malum aşırma demek. İdeologları aşırmacılık yapıyor. Sözcüsü olduğu parti hiç sıkılmıyor. AKP ideolojiye de imana da fazla önem vermiyor diyebilir miyiz? AKP'nin klasik milli görüşçü geçmişinden, Tayyip Erdoğan'ın oğluna verdiği Necmettin adı gibi kurtulması kolay değil. Tamamen kurtulmaya da haliyle niyeti yok. Ama bu bağ biz kadınları o kadar da çok ilgilendirmiyor. Hiçbir "İslamcı geçmiş" problemi olmayan bir muhafazakârlık fikriyatıyla karşı karşıya olduğumuzu varsayabiliriz. Ne olsa muhafazakârlığın her çeşidinin kadın kurtuluşuna karşı olduğu gerçeği sabit.

Kadınlardan istenen gönüllü kölelik

AKP bugün kadınları sadece ailenin bir parçası olarak gören geleneksel cinsiyetçiliğin kalesi durumunda. Kadın-erkek eşitliği size ne hatırlatıyor diye yaptığımız bir sokak röportajına genç Müslüman bir kadın, "Allah herkesi eşit yaratmıştır," diye cevap vermişti. Elbette AKP böyle saf ve açık bir ideolojinin partisi değil artık. Akdoğan yeni ideolojilerinden şöyle bahsediyor: "Çizgimiz muhafazakârlığın genlerine ve tarihi kodlarına uygun bir şekilde, siyaset yaptığı coğrafyanın toplumsal ve kültürel geleneklerine yaslanmaktır.....Devrimci dönüşümlere karşı tedrici ve doğal sürecinde işleyen bir toplumsal dönüşümü savunuyoruz." Geleneklere bağlılık ve doğal süreçlere güven... Mahşerin bu iki atlısıyla kadınların hesaplaşması yüzyıllardır sürüyor. AKP kadroları kendi yakınlarındaki birçok akıllı kadının da bedenini, kimliğini ve geleceğini geleneklere teslim etmeyecek kadar bilinçlendiğini görmek istemiyor. Benim kitabı okuyunca kapıldığım izlenimse bu "yeni" muhafazakârlığın doksanlarda yetişen İslamcı kadın kuşağının geleneksel kadın-erkek ilişkilerini sorgulama eğilimlerine prim vermeye hiç niyetinin olmadığı yönünde. Denenmiş olanı denenmemiş olana, tanıdık olanı bilinmeyene tercih etmeyi vaaz eden Akdoğan, dolaylı olarak tüm kadınlara kargaşadan, yani itirazdan uzak, akışa uygun gönüllü kölelik düzeni içinde yaşamalarını öneriyor. Hatta kadınların adını hiç anmadan onlara bazı uygulamaları dayatıyor.

AKP yasal kürtaja karşı mı?

Kitabın giriş bölümünde on madde çerçevesinde demokrat muhafazakâr çizginin bir özeti var. Bizi ilgilendiren sekizinci madde görünür toplumsal sonuçlar yaratacak tek öneri. Diğer maddelerde radikalizm kötüdür, toplum mühendisliğine karşıyız, halkın değerlerine uymak esastır, devlet küçülmeli gibi siyaset teorisi yapan yazar bu maddede somut bir uygulama isteği ortaya koyuyor. Olduğu gibi aktarıyorum: "Günümüz muhafazakârlığı ailenin korunması kaygısı veya kimi dini gerekçelerle devletin kürtaj ve cinsiyet değiştirme ameliyatlarına parasal destek vermesine karşı çıkmaktadır. Ak Parti de insan hak ve özgürlükleri çerçevesinde bireysel tercih ve kabullerin korunması gerektiğini saklı tutarak aile kurumunu sarsacak uygulamalar konusunda hassasiyet gösterilmesi ve bebeklerin anne karnındayken bile haklarının korunması gerektiğine inanmaktadır. Ak Parti tercihlere saygı duymak kadar, hakları korumanın önemine de inanmaktadır."

Ne dolambaç, ne ambalaj değil mi? Sanki ele alınan günümüz uluslararası muhafazakârlığına uyum bağlamında bebek hakları. Sanki kadınların uğruna o kadar uğraş verip elde ettikleri bedenleriyle ilgili bir hak sözkonusu değil. Neden açıkça kürtaj yapılmamalı denmiyor da devlet desteği olmamalı deniyor? Belki kitabın sonunda katkılarından ötürü teşekkür edilen, eski MHP' li yeni liberal, CNN Türk yöneticisi Taha Akyol kürtaj olacaksa da devlet desteğiyle olmasın özelde olsun diye yazarı etkiledi. Ya da belki bu paragraf kadınları yoklamak için araya sıkıştırılmış, bakalım tepki alacak mıyız diye. Yani kadın haklarına karşı bir stratejik savaş sözkonusu. Ya da belki İslamcılık ölmedi diye tabana mesaj veriliyor en kolay harcanan kesim olan kadınların sırtına basarak. Her halükarda ikiyüzlülük güzel değil. Konu fakir fukara kadınların, devlet hastanelerinde, sonucunu kaldıramayacaklarını düşündükleri gebeliklerini yasal olarak, zamanında sonlandırmalarına karşı çıkmaksa öyle söylesinler.

Kitabın girişinde Tayyip Erdoğan bu çalışmalarının bir dizi halinde devam edeceğini yazmış. Biz feministler de izlemeyi sürdüreceğiz.

Handan Koç
Ji tirkî Yaşar Eroğlu

Manîfestoya AKPê Jêdizî Derket!

AKP, bi pirtikuka ku Yalçin Akdoğan nivîsiye ya ku bi navê "Muhafsazakar Demokrasi" ve ket hewla vegotina îdeolojiya xwe ya nû lê belê ew jî jêdizî derket. Di pirtûkê de AKP diyar dike ku di nexweşxayên dewletê de hemberî kurtaje ye.

Pirtûka bi nave Muhafazakar Demokrasi dawiya sala par hat weşandin. Pirtûk li rexistina AKP û Çapemeniye hat belav kirin. Pirtûka ku di rexistine de bi armanca perwerdeye te bikaranîn heman deme de ji bo raya giştî ya netewî û navnetewî armanca peşkeşkirina felsefeya sîyasî jî dide ber xwe. Mihafazakartî remanek e, di salen dawî de, pir nivîskar û xezkaren Tirkiyeyî, di derbare parastina berjewendiyen bindest û yen ten mijandin de kor hîştiye ji remanen cot serbixwetir û qerektere xweser û daboriya we heye, mîna Îslam-komar, navend-dorhel, gel-statûko, modern- kevneşopî, demokrasîrejîma totalîter e. Ji ber ve yeke dikare vekirineke nû bi afirîne. Li aliyekî din mihafazakartî, ji bo mirovatiya ku bi deste lîberalîzma nû ji her alî ve hatiye xizankirin,ji aliye berpirsiyaren ve berîkirine heviyeke nû te bazirgankirin. Neo-conen ten zanîn(mihafazakaren nû yen berdevkiya polîtîk ya Bush dikin) her mijare de xwedî îda ne. Tayip Erdoğan di destpeka ku ji bo pirtûke nivîsiye de diyar dike ku , "em hilberîna rewşeke siyasî ku ramanen bi kevneşopiya xwe ve di cîhane de hatiye testkirine rast dibînin." Ango mijar ev e ku îdeolojiyeke ku ji alî dewe mihafazakartiya dinyaye DYA ve te xwedîkirin.

Jedizîn şerm nîn e?

Yalçin Akdoğan xwedî navdariyeke ku li aliye akademîk ve "Dr.",li siyasî ve "Şewrmende Serokwezîr" e di nav pirtûka xwe ya sed rûpelî de zimanekî ku di hewla dilxweşkirina hemû lîberalan de ye bikar aniye. Piştî, di 11 Reşemiye Rojnameya Hurriyet de nivîsî ku pirtûk ji teza doktora ya Dr. Bekîr Ozîpek hatiye dizîn di medyaye de nema deng derket. di heman nûçeye de cih digirt ku Akdoğan di quncike xwe ye Rojnameya Yenî Şafak de di derbare mijare de leborîna xwe xwestiye. Diyare ku întîhal jedizîn e. Îdeolog jedizîn dikin. Partiya ku berdevkiya we dike qet fedî nake. Em dikarin bejin ku AKP giringiye zede nade baweriye(îman) û îdeolojiye? AKP, mîna Tayîp Erdoğan nave kure xwe daniye Necmettin, dev ji daboriya boçûnkariya xwe ya netewî(mîllî goruş) berdan hesan nîn e. Birastî, bi her alî ve neta xwe rizgarkirine jî nîn e. Le ev mijara me jina waqasî zede jî eleqe nake. Em dikarin bihesibînin ku ramantiya mihafazariyeke ku tu pisgireke we bi "daboriya îslamxwaz "re nîn in ve rû bir û ne. Çawa bibe bila bibe rastiya ku her cureyen mihafazakartiye hembere rizgarbûna jinan e destnîşan e.

Ji jinan dîltiya bi dile wan te xwestin

AKP, keleha ku îro jina tene perçekî malbate ku zayendîtiya kevneşop dibîne ye. Roportajeke di sûke de me ji jineke ciwan a misliman pirsî bû; "wekheviya jin û meran çi tîne bîra we?" bersiv dabû ku "xwede jin û mer wekhev afirandine." Helbet ku AKP partiyeke îdeolojiya we wisa saf û vekirî nîn e. Akdoğan ji îdeolojiya waha behs dike:" xeta me.xwe dispere gene mihafazakariye û koda dîroke ku gorî guncanbûyîna kevneşopiyen civakî û çandî yen cografyaya ku sîyaset li ser te kirin. Li hember vegûherîneke şoreşker, em veguhertineke civakî ya berebereyî û pevajoke xwezayî dixebite diparezin." Giredayibûna kevneşopan û ewlebûna pevajoyen xweza... hesabjihevxwestina van her du sîwaren meşhere û jinan bi sedsalane dajo. Qedroyen AKP naxwazin bibînin ku pir jinen baqil li derûdora wan jî, qasî ku naxwazin bedena xwe, nasnameya xwe û peşeroja xwe radestî kevneşopiyan bikin zane bûne. Dema min ev pirtûk xwend, tişte ku min je derxist ev e; ev mihafazakariyen "nû" neta wan nema heye ku prîme bidine nifşa jinen îslame yen di nodî de giheştine meyla wan ya ku jepirsîna tekiliyen jin û mer yen kevneşop. Akdoğan vaez dike kuneceribandiya bi ceribandiyan, yen nayen zanîn yen ten zanîn ben tercih kirin û bi sergirtî ji bo jina peşniyar dike ku ji tevliheviye ango îtîrazkirine dûr,guncanî berdewamkirine dîltiya bi dile wan be. Birastî qet nave jina bilevnake û hin tetbîqata dispere wan.

AKP li hembere kurtaja qanûniye?

Di beşa destpeka pirtûke de, di dorhela deh xalan de xuleseya xeta mihafazakariya demokrat heye. A me eleqe dike xala heşta tene peşniyareke ku dikare encameke civakiye berbiçav biafirîne. Di xale din de dibeje," radîkalizm nebaş e, em li hembere endezyariya civakî ne. gorî nirxen gel tevgerîn esas e, bila dewlet biçûk be û teoriya siyasete dike le nivîskar di ve xale de xwastina tetbîqeteke razber tîne zimen. Wek gotina wî ez je digrim:" mihafazakariya îro li hember ve yeke derdikeve ku diltirsiya parastina malbate an jî bi hin hiceten olî dewlet piştgiriya pera dide ji bo kurtaj û zayend guhartine. AK Partî jî dixwaze di çarçoveya maf û azadiyen mirovan de tercihen şexsî û mafe pewistiya parastina pejirandinan veşartî digre le di mijara tetbîqete ku saziya malbate bihejînin de hesasiyet ben nîşandin û di baweriya pewistiya di dema derguş zike diya xwe dane jî mafe wan be parastin de ye.AK Partî qasî rûmetdayina tercihan, giringiya parastina mafan jî dike."

Çi vîzonek û çi ambalaj, ne wisa? Tu dibejî ya li ser disekinin bi giredayî lehatina mihafazakartiya îro ya navnetewî de mafe dergûşan e. Tu dibejî ku mafe jina yen derbare bedena xwe bi salan ve tekoşîn kirine û bi dest xistine ne mijar e. Ji bo çi aşkere nabejin bila kurtaj nebe, dibejin bila dewlet piştgiriye neke? Belkî, di dawiya pirtuke de gotina Taha Akyole MHPîye kevn û lîberale nû, revebire CNN a Tirk ku ji bo alîkariya wî spase xwe kirine," dema kurtaj bibe bila piştgiriya dewlete nebe, bila taybetî bibe" ew kire bin tesîra xwe. An jî ev paragraf ji bo jina biceribîne kirine navbera nivîse, ji bo ku de biniherin reaksiyona jina de çebe,nabe. Ango hembera mafe jinan stratejiyek te fem kirin. An jî belkî bi tegîştina îslametî nemir peyama didin raya giştî ya xwe, bi pelekirina pişta beşa herî hesan te xerckirin jin ve. Di her halûkarî de durûtî nerind e. Mijar, jinen feqîr û xizan ku nexweşxane dewlete de ku encama hemberderketina di dema xwe de dawîkirina ducaniyen wan difikirin ku nikaribin bi qanûnî rakin, be bila bejin.

Di destpeka pirtûke de Tayîp Erdoğan nivîsiye ku ev xebaten bi rezî de ben domandin. Em femînîst jî de şopandine bidomînin.

Firdevs Hoşer

Mor "iğne'li yazar

Meltem Arıkan, Hacettepe Üniversitesi mezunu. Ege adında bir oğlu var. Kadınlık hallerini yazmayı seviyor. İğne batırmayı da. Üstelik iğnesi mor renkli! Biz eline sağlık Meltem dedik. Küçükleri muzır neşriyattan koruma kurulu kitabı yasakladı. Meltem, kitabının yasaklanma öyküsünü Pazartesi'ye anlattı.

Türk aile yapısı yine kurtuldu! küçükleri muzır neşriyattan koruma kurulu bazı kanun maddelerini alt alta sıraladı, Meltem Arıkan'ın Yeter Tenimi Acıtmayın kitabını yasaklayarak yüreklerimize su serpti! Zira raporun değerlendirme bölümünde, "feminist bir anlayışla, kadınlarda var olan travmanın rehabilitasyonuna yönelme amacından ziyade, toplumumuzun çekirdeğini oluşturan aile yapımızın parçalanmasının hedef alındığı; anne, baba ve akrabalık değerlerinin yıpratılarak, kadınlarımızın aşağılanıp, horlandıkları, olayların dramatize edilmesiyle de genç kızlarımıza korku verilmektedir." Cümlesinden anlamaktayız ki durum oldukça ciddidir, niyet kötüdür!

Meltem Arıkan'ı Kadın Bedenini Soyarsa kitabından tanıyorum. Oysa Ve...Veya...Belki, Evet...Ama...Sanki adlı iki kitabı daha varmış. Yeter Canımı Acıtmayın, dördüncü kitap.

Bu kitap niye yazıldı?

İlk romanımdan beri bir şey söylüyorum. Ben kadının varoluş yolculuğunu yazıyorum. Romanımın aslında şöyle bir iddiası vardı; herkesin aslında bir travması vardır, hepimiz kadın erkek ergenlik döneminden önce yüzde doksan cinsellik içerikli korkular yaşarız. Bunun için çok büyük şeyler gerekmiyor aslında ve bu korku bizi kodlar. Ondan sonraki bütün hayatımızda bizi aslında bu korku yönetir. Ama biz sanırız ki biz kendi kendimize var oluyoruz. Ben bunun altını çizmek istemiştim. Çocuklara uygulanan taciz ve tecavüz maalesef ülkemizde çok ciddi boyutlarda, bunun birazcık kaşınmasını istedim. Ve kitaba şöyle bir not koydum. Romandaki karakterler hayal ürünü olmakla birlikte taciz ve tecavüz öyküleri gerçektir. Gerçek hikâyelerden bir tanesi de ensestti. Çünkü bizim ülkemizde ensest yok sayılıyor. Oysa ki çok büyük bir oranda. Siz de bilirsiniz ki bir kadının yaşadığı travma üç kuşağa aktarılıyor. Bu bilimsel olarak kanıtlandı. Ben romanlarımı okuyanları huzursuz etmek için yazıyorum. Hazır reçete sunmuyorum. Sadece soruları sorup insanların o soruları kendilerine sormalarını sağlamaya çalışıyorum. Dördüncü romanım ilk romanımdan itibaren aynı çizgide ilerliyor. Beşinci romanım da bir kadının korkularından sıyrılabilirse neler yaşayacağı, nelerle karşılaşacağı ile ilgili. Yani bu konuyu alıp da seçerek yazmadım. Bu bir bütünün parçası.

Romanın yasaklanma nedeninin ağırlıkla ensest konusundan kaynaklandığını düşündük. Bu konuda kadın-erkek çok ikiyüzlüyüz. Sizce neden bu ikiyüzlülük?

Çünkü korkutuluyoruz, korkuyoruz. Bu da sistematik olarak sürüyor. Erkek egemen kültür maalesef kadınların korkularından kurtulmasını istemiyor. Korkan kadın bunu üç kuşağa taşıyor. Bu korku o kadar içselleşti ki kadınlarda. Benim yazdığım hikâyede anne biliyor. Onun dışında benim dinlediğim bir sürü hikâye var böyle. Anneler de ses çıkartmıyor, annelerin bilmemesi mümkün değil. Bunların hepsinin temelinde var olamamak ve korkuları içselleştirmek yatıyor. Romanım yayınlandıktan sonra inanılmaz geri dönüş oldu. Bir de yanlış bir kanı var ensest Türkiye'de sadece doğuda var gibi. Öyle bir şey yok. Özellikle büyük şehirdeki bir hikâyeyi yazdım. Baba profesör. Anne üniversite mezunu. Bunlar Türkiye'de çok saygın insanlar ve bu olay gerçek. Bütün kitapları yazarken benimle hikâyelerini paylaşan, bu yolculuğa katılan kadınlar, kendi var oluş yolculuklarında şöyle bir şey ortaya çıkarttı. Çok bildik, çok düzgün olarak gösterilen aileler hatta bazen toplumda örnek olarak gördüğümüz ailelerin içinde de maalesef böyle çok hikâye var. Ama bu tartışılmıyor. Eğer tartışılmaya başlarsa toplumda çok büyük dengeler bozulacak. Ama bu dengeler bozulmak zorunda.

Erkek olsaydınız kitabınız bu kadar kolay yasaklanır mıydı?

Kesinlikle kadın olmamın etkisi var, çünkü ben bir kadınım. O hikâyelerin hepsinin nelere mal olduğunu biliyorum. Bir anneyim. Bir çocuk böyle bir şey yaşarsa onun ne olduğunun bilgisi benim genlerimde var. O yüzden de okuyanlar algılıyor ne demek istediğimi. Bence kurul üyeleri de çok güzel algılamışlar. Algıladıkları için de böyle bir rapor yazmışlar ve kitap toplatılıyor. Bir erkek yazsaydı aynı etkiyi yapmazdı. Çünkü bir erkek benim kadar hissedemezdi.

Kadına duyarlı bir yazar olarak kadına yönelik şiddet konusunda söyleyecek sözünüz nedir?

Özellikle kadınların her türlü korkularına yeter demek gerekiyor. Bu çok zor olsa da bedenlerine, çocuklarına çevrelerine biraz da farklı baksalar, birazcık daha kendi bedenlerine ve kadınlıklarına sahip çıkarsalar hayat kolaylaşır. Biz kadınlığımıza sahip çıkmazsak bu düzen böyle gidecek.

Kitapla ilgili son gelişmeler neler?

Toplatılma kararının durdurulması ile ilgili başvurmuştuk, reddedildi. Everest Yayınları karşı dava açtı. Davanın sonucunu bekliyoruz. Mahkeme tarihini de zaten duyuracağım. Tüm kadınları da mahkemeye bekliyorum.

Yeşim Başaran

lezbiyenlik mitleri

Lezbiyenliği ezilmemeyi hak eden bir kimlik olarak görebilmek için onu kutsallaştırma ihtiyacı hissedebiliyor insanlar. Oysa lezbiyenliğin ezilmemeyi hak etmesi için hiçbir şeye ihtiyacı yok. Lezbiyenler zaten ezilmemeli.

Eğer kendimizde değiştırr
olduğunu duşunmezsek, ı
miz çok guçlü olur. Zaten
ruzdur, değiştirecek bir şe
nizmi öğrenen kadınlar, l
bul sınırlarının ıçine aldık
man, artık kendilerine dai
recekleri bir şey kalmadığ
gısına kapılabılıyorlar. Fer
tım dıyen, feminızmi öne
yen kadınlar arasındı zan
zaman karşılaştığım, benc
değişmesi gereken, ama
genelde sorgulanma ihti-
yacı duyulmayan üç
mitten bahsedeceğim
sizlere. Lezbıyenliğe ve-
ya lezbıyenlere dair üç
mitten. Çok temel bulduğum bir bilgiyi paylaşmak ıstıyorum öncelikle. Eşcinseller kelimesi ile başlaya ve emin olarak kurabılece mız tek bir cumle var: "eş ezılıyor." Bunun dışındakı cumlelerın, "eşcınseller sanatçı ruhludur," gibi kulağa hoşmuş gibi gelenlerden, "eşcinseller güvenilmez insanlardır," gibi kötü olanlarına kadar, hepsi yanlış. Butun eşcınseller arasında ezılıyor olmalarından başka tamamen ortak olan hıçbir özellik bulamayız. Tıpkı heteroseksueller arasında sanatçı ruhlu, sanatçı ruhsuz, güvenılir, guvenilmez insanlar olabıleceği gıbi, eşcinseller arasında da vardır. Hiçbir nitelik eşcinsellığın doğasından kaynaklanmaz. İktıdara karşı bir dıreniş olarak kurulan eşcınsel kimliğini, çeşitli toplumsal olgularla bağlama çabamız, ıktıdarın yine ış başında olduğunun göstergesi. Eşcinselleri sevebılmek için olumlu, eşcınsellerden uzak durabılmek için olumsuz nitelikleri eşcınsel kımliğine bağlamak çok karşılaşılan ama kaçınılması gereken bir şey. Buradan yola çıkarak mitlere geçiyorum.

Butun lezbiyenler feminıst olmalı

Çok yaygın bir duşünce. Gerçekten de keşke butun lezbiyenler feminıst olsa. Sadece lezbiyenlerın değil, butün kadınların feminızmi anlamasını ve sevmesini diliyorum. Ama neden bazen sadece bız lezbiyenlerın feminıst olması bekleniyor ve olmaması da şaşırtıcı karşılanıyor? Lezbiyen olmak hıçbir kadını feminizmin bilgisine ulaşabılmek ve ezılmenın bılıncini açığa çıkarabilmekte heteroseksüel kadınlardan daha şanslı kılmıyor kı. Lezbiyenler toplumun dışında ayrıksı bır tür olmadıklarına göre, tıpkı heteroseksuel kadınlar gibi, lezbıyenler ve biseksüel kadınlar, ancak feminızm güçlendıkçe ve yaygınlaştıkça feminıst olabilirler. Başlangıçta lezbiyenlığe böylesi mistık anlamlar yüklerken, hepimizin feminist olmadığı gerçeğıyle yüzleşenler için lezbıyenlık birden sevilemez bır durum halıne gelebılıyor, "Aaa, butün lezbiyenler feminıst değil! Oysa ben onların ısyankâr ve dırenışçi olmalarını beklerdim. Hayal kırıklığına uğradım," ama tum ezilenler doğaları gereği isyancı ve ısyanda başarılı olsalardı, ezılme diye bir şey kalmazdı.

Biseksuellerın lezbıyenliği yarımdır

Bu sadece biseksuel kadınlar değıl, bıseksuel erkekler hakkında da yaygın kabul goren bir duşunce. Aynı zamanda sadece feminıstler arasında değil cinsel yönelım ve duşuncelerinden bağımsız olarak çeşitli çevrelerde geçerli olan bir düşünce. Ama eşcınsellık tam olunca bize statü kazandıran, yarım olunca da kaybettiren bir şey değil ki. Tam tersıne, aslında olağan bır durum olabılecekken, ataerkıllık içerisinde kötumsenen, dışlanan, yok sayılan bir toplumsal olgu. Bu durumu toplumda varolan bir duygunun asimilasyon sureci olarak da tanımlayabılırız. Ne pahasına olursa olsun, hiçbir kadın bır kadına, hiçbir erkek bır erkeğe aşık olmasın! O zaman, ·ri tam lezbiyen, bıseksuelzbıyen olarak görelım kı? aynı zamanda erkeklere ma potansıyelını taşıyan erdır. Lezbiyenlik bir paye ıa göre, bır kadının erkekle- olup olmaması hıçbir şeyi z. Sonuç olarak bıseksuel ı da kadınlara yönelik hisri cinsel ve duygusal yakınoplum içinde asımile edılir.

Feminizm teori, lezbıyenlık pratiktir

Hayır, hayır, hayır. Elbette feminizm bıze kadınlar arası dayanışmayı gelıştirmeyi ve kadınlar arası rekabeti sona erdirmeye çalışmayı öğretıyor. Elbette feminizm bıze bınlerce yıl ayaklar altına alınmış cınsizle barışmayı, birbirimizi tıyor. Ama kadınların kadınlara duyduğu aşk kendil ğinden feminizmin öğretileri ile bezenemez kı! Kadınlar arası aşkın doğası gereği dayanışmacı ve gelıştırıcı olmasını beklemek, lezbiyenliğe –aslında kadınlığa- özsel bır anlam yüklemek demek. Toplumda gorunduğu kadarıyla yaygın olmasının yanı sıra, bir de hegemonik olan heteroseksuel aşk kadınların ezilmelerinin orta noktasında dururken, dışlanan bir aşk turu, lezbiyen aşk, nasıl olur da kendiliğinden bir cennet bahçesi yaratabilir?

Sonuç olarak

Bu üç yargıya baktığımızda, ortak çıkış noktalarının lezbiyenlığın kutsallaştırılması olduğunu fark edebiliriz. Lezbiyenliği ezilmemeyi hak eden bir kimlik olarak görebılmek için onu kutsallaştırma ihtiyacı hissedebiliyor insanlar. Oysa lezbiyenliğin ezilmemeyi hak etmesi için hiçbir şeye ihtiyacı yok. Lezbiyenler zaten ezilmemeli. Ama çoğunlukla insanlar ezılen kımlikleri sevebilmek ve affetmek için hafifletıcı nedenler arıyorlar. Ustelık hafifletici neden buldukça kendimizi sorgulama gereği duymadan ozgurlukçu olduğumuzu da zannedebılıyoruz. İş'n kötusü böylece şiddeti meşru goren bakış açısını devam ettırıyoruz. Oysa bizim lezbiyenler ve biseksuel kadınlar olarak, her tür dışlanmaya ve şiddete açık olan aşkımızın kutsallaştırılması yerine dışlanma deneyımımızin anlaşılmasına ıhtıyacımız var.

Ayşe Gül Altınay

feminizmin dersi olur mu?

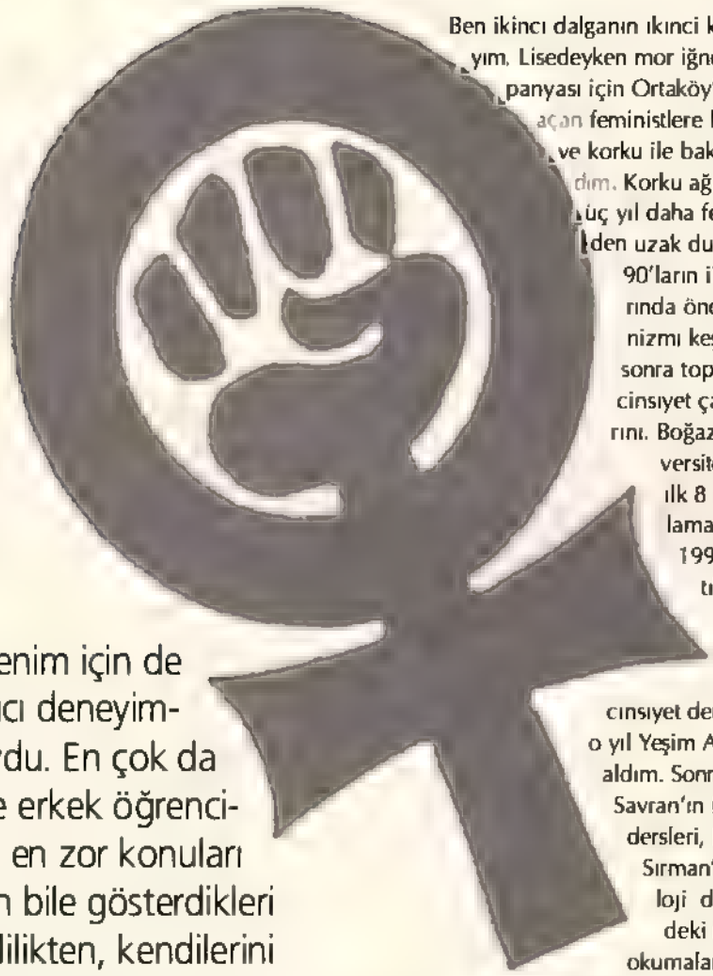

Bu ders, benim için de çok şaşırtıcı deneyimlerle doluydu. En çok da kadın ve erkek öğrencilerin en zor konuları tartışırken bile gösterdikleri açık yüreklilikten, kendilerini sorgulama ve dönüştürme isteklerinden ve bunu paylaşma cesaretlerinden etkilendim.

Ben ikinci dalganın ikinci kuşağıyım. Lisedeyken mor iğne kampanyası için Ortaköy'de masa açan feministlere hayranlık ve korku ile bakanlardandım. Korku ağır bastı; üç yıl daha feminizmden uzak durdum. 90'ların ilk yıllarında önce feminizmi keşfettim, sonra toplumsal cinsiyet çalışmalarını. Boğaziçi Üniversitesi'nde ilk 8 Mart kutlamasını 1992'de yaptık. Sanırım ilk toplumsal cinsiyet dersimi de o yıl Yeşim Arat'tan aldım. Sonra Gülnur Savran'ın feminizm dersleri, Nükhet Sirman'ın sosyoloji derslerindeki feminizm okumaları, Gürol Irzık'tan aldığım felsefe dersinde feminist epistemolojiyle karşılaşmam... Muthiş heyecan verici bir keşif süreciydi! Hızımı alamayıp ilerleyen yıllarda doktoranın yanında bir de Kadın Çalışmaları Sertifikası edindim. Kısacası, son on iki yıldır, feminizm benim için kişisel olanla politikanın olduğu kadar akademiyle politikanın da içiçe geçtiği bir uğraş. Şimdi ikinci dalganın üçüncü kuşağı (kendilerine üçüncu dalga diyorlar mı bilmiyorum!) üniversitede okuyor. Ben de onlarla birlikte okumaya devam ediyorum. Tabii zaman çok değişti. Eskiden iğneyle kazdığımız kuyular şimdi seçmeli derslerin olduğu kadar zorunlu derslerin de bir parçası. Son üç yıldır, hem toplumsal cinsiyet ve feminizmi mecburen öğrenen öğrencilerle, hem de bu başlıkta dersler almayı seçenlerle içiçeyim. Size de biraz bu derslerden ve öğrencilerden bahsetmek istiyorum. Sabancı Üniversitesi'nde, belki duymuşsunuzdur, bölüm yok. Öğrenciler iki yılın sonunda hangi alanda diploma alacaklarına kendileri karar veriyorlar. İlk yıl boyunca tüm öğrencilerin zorunlu olarak aldığı dersler arasında İnsan ve Toplum dersi var. Bu derste, farklı disiplinlerden öğretim üyeleri büyük amfilerde her hafta iki saat ders anlatıyorlar; öğrenciler de buna ek olarak, iki saat yüksek lisans öğrencilerinin yürüttüğü tartışma saatlerinde okumaların ve amfi derslerinin üzerinden geçiyorlar. Son iki buçuk yıldır bu derste, hem bir analiz kategorisi olarak toplumsal cinsiyet (ilk dönem), hem de son iki yüzyılda önemli açılımlar sağlamış bir toplumsal hareket olarak feminizm (ikinci dönem) anlatıyoruz. Ne yazık ki 500 kişilik bu dersler benim açımdan tek yönlü geçiyor. Derse dair tepkileri hemen sonra yanıma gelenlerden, dönem sonundaki anonim değerlendirme raporlarından, bir de ertesi yıl benden ders alan öğrencilerden öğreniyorum. Bu tepkilerin bir kısmı muthiş eğlenceli oluyor! Örneğin, anonim değerlendirmelerde bazı erkek öğrenciler bana kafalarını karıştırdığını anlatıyorlar. Erkek olduğunu tahmin ettiğim bir öğrenci geçen yıl, "erkek öğrenciler sizden ortalığı kasıp kavurmanızı beklerken," diye başlamış, "feminizm buysa ben de feministim hocam," diye bitirmiş. Tek tuk, "neden bunu okuyoruz anlamıyorum," şikâyetleri çıksa da bu ilk yıl dersinin çok önemli kazanımları olduğunu görüyorum. En önemlisi, muhendis veya sosyal bilimci, her Sabancı Üniversitesi mezunu Simone de Beauvoir'ı bilerek, kadın veya erkek doğmadığımızı, olduğumuzu aynı yıl içinde en azından iki kez tartışarak, insan haklarını konuşurken, kadının insan hakları diye ayrı bir alanın olduğundan haberdar bir şekilde mezun olacak. Bunu kendi başına önemsiyorum. Daha önemlisi, bu ders sayesinde öğrenciler, toplumsal cinsiyet ve feminizmi meşru bir tartışma ve araştırma alanı olarak görmeye başlıyorlar. Bu, çok önemli bir normalleşme sağlıyor. Bunun da ötesinde, şaşırtıcı derecede çok sayıda öğrenci, biraz da bell hooks'un feminizm herkes içindir *(Çitlembik Yayınları)* kitabı sayesinde, feminizmin kendi kadınlıklarını ve erkekliklerini yeni-

den düşünebilmeleri, içine sığamadıkları kalıplardan çıkabilmeleri ve özgurleşebilmeleri için bir yol açtığını görüp bundan heyecan duyuyor. Ama belki hepsinden daha önemlisi, bu ilk tanışma ve sonrasında aldıkları dersler (Kültürel Çalışmalar programında hemen hemen her dönem toplumsal cinsiyet çalışmaları alanında bir ders açılıyor) öğrencilere önce sınıf ortamında, sonra dışarıda bu konuları tartışabilmek için yeni bir dil kazandırmış oluyor. Kendisini feminist olarak tanımlayan ve Mor Çatı'da gönüllü olarak çalışan Esin bunu şöyle ifade etmiş: "Toplumsal cinsiyet gunluk konuşmaların yuzde 60-70 gibi bir oranını oluştururken bu konunun tartışılmasına ayrılan vakit ya yok ya da başladığı anda geyik muhabbetine dönmeye elverişli. Dersler birinci olarak bunun için -en azından dersi alan insanlar arasında- bir alan yaratması açısından önemli." Feminizmin korkulan değil, merak edilen bir alan olmaya başlamasının heyecanını bu dönem açtığım Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet ve Cinsellik dersinde de tekrar gördum.

Geçen sene benden başka bir toplumsal cinsiyet dersi almış öğrencilerin yanı sıra, hiç tanımadığım yeni öğrencilerle birlikte muthiş tartışmalardan geçtik dönem boyunca. Seçmeli bir ders için ilginç bir durum vardı: Dersin çoğunluğunu erkekler oluşturuyordu! Bütün ders boyunca egemen erkeklik söylemini, uygulamalarını ve sonuçlarını en içeriden tartıştılar. İlk hafta Eşkıya filmini tekrar seyrettirip, filmin bir toplumsal cinsiyet analizini yapmalarını istediğimde önce hepsi çok şaşırdı. İkinci ders bu analizleri tartıştıktan sonra bir erkek öğrenci, henuz herkesi tanımadığı bir sınıfta, şu minvalde bir özeleştiri yaptı: "Ilk başta 'Eşkıya ve toplumsal cinsiyetin ne alakası var?' diye sordum kendime. Bu tartışmadan sonra göruyorum ki kendi körluğume şaşırmam gerekiyormuş. Toplumsal cinsiyet ve oluşturduğu iktidar ilişkileri tum çeşitlilığı ile her yerdeymiş ama ben onu çoğu yerde görmüyormuşum." Bu ders, benim için de çok şaşırtıcı deneyimlerle doluydu. En çok da kadın ve erkek öğrencilerin en zor konuları tartışırken bile gösterdikleri açık yureklilikten, kendilerini sorgulama ve donuşturme isteklerinden ve bunu paylaşma cesaretlerinden etkilendim. Sözü onlardan birkaçına bırakarak bitiriyorum.

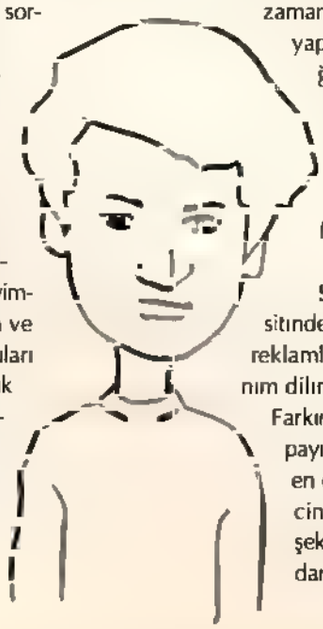

Didem: "Universitede aldığım toplumsal cinsiyet dersleri feminizmin aslında ne kadar geniş alanları ilgilendiren bir konu olduğunu, ve belki de hiç bir erkeğin ve kadının (kendisini feminizmin hangi noktasında tanımlarsa tanımlasın) feminist olmamasının, her şeyin ötesinde mantıksız olduğunu daha net bir şekilde farketmeme yol açtı. Aynı zamanda feminizmin kendi içinde ne kadar değişik bakış açıları taşıdığını öğretti ve kendimi herhangi birine körukörüne bağlanmaya zorlanmadan bu alanda nasıl tanımlayabileceğimi gösterdi."

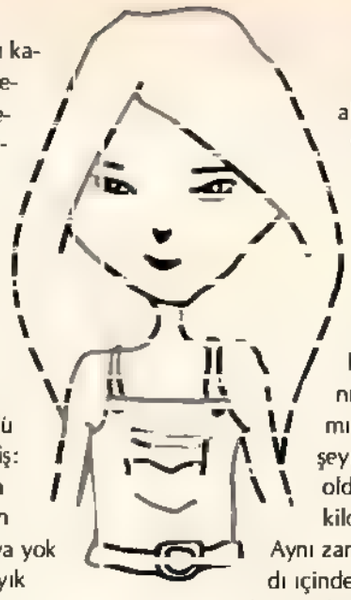

Kerem: "Benim için toplumsal cinsiyet üzerine aldığım ders, universite hayatım boyunca aldığım en anlamlı dersti. Cinsiyet ilişkileri üzerine birbirinden bağımsızmış gibi duran birçok durum üzerine duşuncelerim, bu ders sayesinde toparlandı ve anlam ifade eden bir butunluk halıne geldi. Hayata bakışım oldukça değişti, gunluk ilişkiler üzerinden, kendimin de katkısıyla yeniden ürettiğimiz söylemin farkına vardım, ve bunun rahatsızlığını yaşadım. Bunu kendi hayatım üzerinden, gerek kendi dilimde daha dikkatlı olarak gerek de insanlarla konuşarak, değiştirmeye çalıştım. Bunu yapamadığım zamanlarda egemen söylemin gucunü fark ettim. Duygusal patlama anlarında, ya da boş bulunduğum birçok zamanda bir feministin asla söylememesi, yapmaması gereken şeyleri yapabildiğim için hâlâ kendimi feminist olarak duşunmuyorum. Bence feminist duşunce ve söyleme sonuna kadar katılmak ve desteklemek ile feminist olmak arasında büyuk fark var."

Senem : "Artık pek çok şeye, en basitinden seyrettiğim filmlere, izlediğim reklamlara, günluk konuşma diline ve benim dilime daha eleştirel bakabiliyorum. Farkındalığımın artmasında bu derslerin payı çok büyuk. Artık çevremdekileri ve en önemlisi kendimi içselleştirilmiş cinsiyetçiliklerimde daha bilinçli bir şekilde uyarır, eleştirir oldum ve bundan dolayı da çok mutluyum."

Naci: "Öncelikle her yerde, televizyon izlerken, gazete okurken sureklı kadın erkek ilişkilerini sorgular konumda hissedivorum. Zannedersem Eşkiya filmini izlerken başlayan toplumsal cinsiyeti sorgulayan bu bakış açısı kalıcı olacak."

Sevgi: "Bilkent ve Sabancı Üniversitesi'nde aldığım bu dersler kişisel ve politik kimliğimin oluşmasında çok etkili oldu. Üstelik benzer eğitim aldığım, yanı örneğin bu derslerden hıç almamış bir sıyaset bilimcıden, farklı olabilmeme imkân sağladı. Çok iyi çalışmalar sandığım, ya da çok iyı akademisyenler, yazarlar sandığım bır çok kışının toplumsal cinsiyet körü olduklarını; hatta açıkça bunu savunduklarını hayretle gördüm...Zararları da var ama. Bir kere mesleki deformasyona uğradım. Çevremdeki her ilişkiye, reklama, filme, minibusteki insanların davranışlarına kadar her şeye bu gözle bakınca ne vahım bır durumda olduğumuzu görmek her gun her saat hiç de insanın ruh sağlığı için iyi değil. Bılmıyorum belkı ben bıraz fazla duyarlıyım ama gerçekten bu durum benim için bir mutsuzluk kaynağı. Hep farklı duşünmek, hep muhalif ve yalnız kalmak..insan kendi annesine bile anlatamıyor bazen."

Yiğit: "Medyanın gözunden yansıyan Turkiye ile 'yaşanılan' Turkiye arasındakı farkı göstermiş oldu bu ders. Böyle bir ders açılmamış olsaydı bir ekonomi öğrencisi ve sonrasında insanlarla iç içe çalışmak isteyen biri olarak gerçekten de eksıklığını hissederdım."

Esin: "Birçok üniversitede bu konu üzerine ders açılmamasının sebebi, bu konunun önemsenmemesi, hafife alınması, hatta gundelik ve komik! bır konu olduğunun duşünulmesi, o yüzden diğer "cıddı" derslerin yanına yakışmayacağı duşuncesi olsa gerek. Bir de herkesin kadın ve erkek konularına hazır cevapları olduğundan, "kadınlar duygusaldır," "kadınlarla erkekler elbette farklıdır" gibi akademik hiç bır dayanağı olmayan sözlere sığınılması ve bu yuzden de başka bır iradenin, yaklaşımın, dilin, düşuncenin duşunulememezliği. Bu yüzden akademide böyle bir düşüncede kısırlık, konformızm, hiyerarşi ve patrıyarki olduğu söylenebilir."

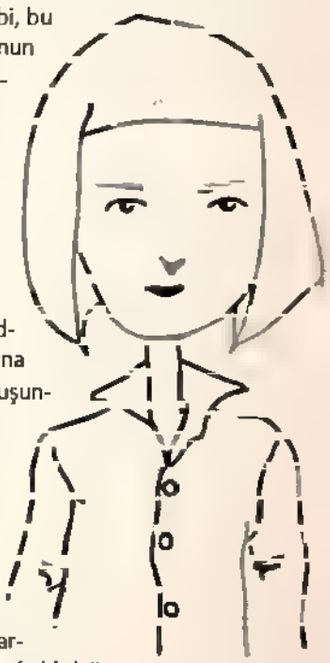

Muruvet Yılmaz
Fotoğraflar İHD Arşivi

CEHENNEMDEN "özgürlüğe" yolculuk

Avrupa'nın önemli kentlerinden Berlin'deyim. Bir dönemlerin duvarlı, bugünün ise Avrupalı kimliğine doğru giden yolda belirleyici politikaların üretildiği şehir. Kimi ararsan var, Almanlar neredeyse azınlıkta gibi. Gelenlerin çok değişik geliş nedenleri var, kimi ekonomik nedenlerle, kimi hayatını kurtarma, kimi belki de çoğu hem Türkiye'de hem de Ortadoğu'da yaşanan savaştan dolayı can derdi olanlar.

Sürgündekiler, mülteciler. Ülkesine gidemeyen, gittiğinde can derdi olan, yabancı bir ülkede, yabancı bir kültür ve sosyal yapı ile yaşamak zorunda kalanlar.

İnsanlık var olduğundan beri muhalif olmak ve surgun olma hali içiçe geçmiş durumda. İşin aslında değişen pek bir şey yok. Hatta koşulların daha da ağırlaştığını söylemek mumkün. Tarihin sonu, demokrasi, haklar vs. kavramlarının çokça kullanıldığı gunümüzde dunyayı yönetmekte olanlar, hem dunyanın zenginliklerini ellerinde toplamanın hem de bunun güvenliğini sağlamanın yolları uzerinde durup kararlar alıyorlar. Dolayısıyla guvenlıklerini tehdit eden bir olgu da mülteciler. Toplama kamplarında kalmalarını önerenler bile oldu "özgurluk" koruyucusu ülkelerden. Gözünü sevdiğimin dunyasının çarkı böyle dönmeye devam ederken ben de bu multeci kamplarını ve kadınların yaşamını merak ettım. Laf aramızda ıkıncı dunya savaşındaki toplama kamplarını aratmayacak kampların olduğu söyleniyor. "Turkiye'deyken ışkence, baskı, hayatta kalma sorunumuz vardı, burada ise dayak yok ama sabun gibi eritiliyoruz." Turkıye'ye gelemeyen bir Kurt kadının Hewal'ın ağzından dökulen kelimeler bunlar

Buraya gelişin politik nedenlerden dolayı sanırım. Geliş nedenin ve burada yaşadıklarından bahseder misin?

Biz kendi vatanımız için buralara surgun edilmiş insanlarız, oradayken çok şey geldi başımıza Biz oradayken beyimin abisi gerillaydı, biz siyasetle uğraşıyorduk. Yani sekiz yaşından tut, yirmi yaşına hatta seksen yaşına kadar uğraşıyorduk bu işle. Beyim çok gözaltına alınıyordu, kayınbabam alınıyordu, evleri dağ başındaydı, bahçeleri vardı, mezraydı yani. Askerler sık sık baskın duzenlıyor, buradan gıdeceksiniz dıyorlardı, meyvelerın dallarını, herşeyı kırıyor, dökuyor, göç edilmesi için baskı yapıyorlardı.Beyim Hadep'te çalışıyordu. Askerler dağda, bağda, hayvanları, otları yakarlardı, harmanları yakarlardı. Baktık başka care yok, yurt dışına çıktık. Buraya geldiğimizde bizi bir haym'a verdiler. Haymda yaşam oldukça zordu. Tuvaletın, duşun anahtarı yok, çocuğum altı aylıktı. Beyim herşeyi namus yaptı, bizi bırakıp gitti. O' da gidince ben haym'da kalamıyorum, çocuk kuçuk, dışarı çıkamıyorum, bayılıyorum, duşuyorum. Sonra görümcelerıme gıttim. Kocam bir tane kadın aldı, o da orada yaşıyor, görumcelerım bana, "denize duşen yılana sarılırmış, kardeşim evlendı sen gene bize geliyorsun," dedi. Ben nıçin geliyorum, çünkü haym'da kalamıyorum, Haymda Rus var, Arap var, Sıyah var, Turk'u var, Kürt'ü var, herkes var. Tuvalet, duş anahtarsız, uzak, yakın da değil, koridorda beş on dakikada yetişemiyorsun, çocuğu kucağıma alıp öyle tuvalete gidıyordum. Gel de gidip onların ayağının dıbıne sığın. Görumcelerım benı kovuyorlardı ama korkudan ben gene de orada kalıyordum. Kapıdan kovduklarında camdan, bacadan gırıyordum. Çok çektim, Turk Devletı'nden çektım, beyimden çektım. Beyım her şeyi namus yaptı, aılem beni reddettı, ondan çektım. Ne yapacağım bılemıyorum yıne de dırençlıymışım kı ayaklarım uzerinde durabılıyorum. Hem kendım hem de çocuğum ıçın özellıkle de çocuğuma kıyamadım yoksa intıharı çok düşündum. Türk Devletı'nden darbe yedım bari kocadan yemeseydim, kocadan yedım bari aileden yemeseydim. Yani ben böyle tek başıma her taraftan reddedılmiş bir ınsanım

Baban senin gelmen için yardımcı olmuş ama...

Namusları kirlenmış beyefendilerin. Benim babam çok iyi bir ınsan. Baktı ki geceleri uyuyamıyorum, korkuyorum, annemin kucağında yatıyorum. Annemlere gıttım orada kalamadım, baktı kı halım perişan o yüzden kendısı devreye gırdı, pasaport çıkardı. Baktı ki halim perişan, ben bayılıyorum, ben duramıyorum ayakta. Ben biliyorum ki bizim yöreler batsın! Hem Devletten hem de ailem duyar benı reddederler dıye korkum yardı. Buraya gelince sanıyorum benim beyım onlara anlattı, beyim de bılmıyordu. Nasıl anladı bıliyor musun, gece uykumda sayıklamışım. Ben hayal kuruyordum buraya geldık herhangi bir şey olmaz emniyetteyim, bır daha uğramam dıye gece ruyamda sayıklamışım, "yapmayın bana bunu, ben evli bir kadınım, hamileyim, kocam benı öldurur, keser," dıye sayıklamı-

şım, eşım beni kaldırdı, "kalk, senin halın nedir, sana neler oluyor?" Bir-iki kere uyarmıştı, ben yine de anlatmadım. O dedi ki, "sen uyurken diyordun ki, yapmayın bunu bana kocam duyarsa beni öldürür, keser hamileyim, acıyın bana diyordun ne oldu kalk anlat bana," Anlatamadım yine de. Sonra bir iki defa öyle olduğunda, bir gece kendisi de ter içinde kalmış benimle beraber ne olduysa doğrusunu anlatacaksın senin başına bir şeyler gelmiş, seninki korkudan değil dedi. Çünkü ben diyordum ki korkuyorum, o yüzden, yaşadıklarımızı sen de biliyorsun sen nice gözaltında kaldın, senin beyninde dikiş izleri var, o olaylardan korkuyorum silip atamıyorum, dedi ki, "hayır böyle bir şey değil dedi. Sana bir şeyler olmuş," dedi, artık tam inandı onun olduğuna. Sen namusumu kirlettin diye kalktı bıçak çekti. Eşim namusunu temizleme adına çocukla beni doğrayacaktı, Haym'daki diğer insanlar onu tuttular, bizi de bir Romen kadın geldi elinden aldı, evine götürdü, on gün evinde kaldık. Şerefsizlik, namussuzluk bu değil asıl eşimin yaptığı namussuzluktur. Sonra avukata baş vurduk. Suzanagil ile öyle tanıştık.

Eşin devlet tarafından bir sürü baskı görmüş bir insan. Devletin politikalarının düşüncesinden ve kimliğinden dolayı kadınlara daha farklı baskılar yaptığını bilmiyor muydu?
Ben anlamıyorum kendisi de çekti. Çeken bir insan böyle davranır mı çekmese insan anlar, kaç defa gözaltına alındı, erkeklere nice cop sokuyorlar, söylemiyorlar, kadınlara gelince namus kirleniyor.

Yaşadıklarınla, hem tecavüz, hem eşinin tavrı daha sonra ailenin tavrı, yaşadığın bu travmalarla nasıl baş edebildin?
Intiharı çok düşündüm. Türkiye'deyken yaptım da, çocuğumu kaybettim ama bana bir şey olmadı can çekilmeyince çekilmiyor. Sonuçta kendi kendime düşündüm şimdi ben ölsem Devlet sevinecek, beyim sevinecek, ailem sevinecek namusumuz temizlendi diye. Bunları düşündükçe güçlü olmak zorundayım dedim. Daha önce utanç duyuyordum, onlarla bir masaya oturup yemek yiyemiyordum, ben bunların namusunu kirlettim diye gördüğüm terapilerin de etkisi ile şimdi kendime cesaret veriyorum.

İntiharı çok düşündüm. Türkiye'deyken yaptım da, çocuğumu kaybettim ama bana bir şey olmadı can çekilmeyince çekilmiyor. Sonuçta kendi kendime düşündüm şimdi ben ölsem Devlet sevinecek, beyim sevinecek, ailem sevinecek namusumuz temizlendi diye. Bunları düşündükçe "güçlü olmak zorundayım" dedim.

Haym'da ne gibi zorluklarla karşılaşıyorsun?
Şu an ki Haym oldukça iyi, ama eskiden kaldığım Haym'larda olmuyordu, çünkü oralar karma karışıktı. Burada bir sürü Kürt komşularım var o zaman yoktu. Daha önceki Haym'lar Berlin'in dışındaydı, kapılar hep açıktı, eroin kullananlar vardı. Daha sonra Suzanagil bana bir bayan Haym'ı buldular, şu an kaldığım yer iyi, duşu içerde, tuvaleti içerde, bir oda, bunların olması yetiyor bana.

Peki oturumunu aldın mı?
Hayır mahkeme süruyor, bir kere ret aldım, ikinci mahkeme devam ediyor. Üç yıl içinde belli olacak. Alamazsam da geri dönemem. Hem ailem hem de Devlet açısından geri gidemem, intihar ederim. İnsan hakları var deniyor ben burada insan hakları goremiyorum. O kadar zorluğa karşı insan hakları nerede? Yani bir insan bir bebekle tuvalete giderse bu insan hakları nerede? Korkudan tuvalete gidemiyordum, bir duşa gidemiyorum, bir su alamıyorum su içerde yok, bu insan haklarına sığacak bir şey mi? Çocuğu tek başına odada bırakamıyorum, uykudan kaldırıp kucağıma alıp öyle su almaya, ona süt ısıtmaya gidiyordum. Çocuğu yanma alarak ondan destek alıyordum aslında. Başıma bir şey gelecek olsa çocukla da olur çocuksuz da ama çocuktan destek alıyordum.

Burada yaşamını kolaylaştıracak şeylerle uğraşıyor musun?
Kursa gidiyorum, terapi görüyorum, evde kaldım mı strese giriyorum, geçmişi, yaşadıklarımı düşündukçe kafayı yiyeceğim o yüzden evde geçirmek istemiyorum. Bir de bayılıyorum şu an hap kullanıyorum. Kendi vatanını bıraktığın an her şey sana çok zor. Çunku insan hakları diyorlar ama ben insan haklarının varlığına yönelik bir şey göremiyorum Alman Devleti'nin de yaklaşımı çok olumlu değil o da Turk Devleti gibi.

Almanların yaklaşımı nasıl?
Yabancıları istemiyorlar, onlar da bize karşı, insandan insana değişiyor ama çoğunlukla yabancıları istemiyorlar. Kurt komşum var. Bana yardımcı oluyor. Geceleri yalnız kalamıyorum, korkuyorum, bayılıyorum. Uyuyamıyorum, duvarlar ustume geliyor, bir gece kötuleştım, kadının kapısını çaldım, benim yanımda yatar mısın diye, çocuk da artık benim durumumdan etkileniyor, o da uyuyamıyor, sıçrıyor. Işıksız hiç yatamıyorum.

Şansın olsa neleri değiştirmek isterdin?
Değiştirme şansım olsaydı, ilk önce vatanımda olmak isterdim, haklarımızı versinler isterdim.

Çocukla ilişkilerin nasıl?
Çocuğumu pek duzgün yetiştiremedim, psikolojim uygun değildi. Bir annenin psikolojisi uygun olmalı kı çocuğunu yetiştirsin. Çocuğum hiç söz dinlemiyor, benim bir duzenim yok kı çocuğumu yetiştireyim. Biraz oturduğum zaman gelip bana yalvarıyor, "anne ağlama sakın, anne kalk ayağa," benim dikkatimi kendisine çekerek benim uzülmemi istemiyor, moralimi duzeltmeye çalışıyor Babası bir kere arayıp sordu ben görmek istiyorum, babasıyım uzerime duşeni yapmak istıyorum dedi, hayır dedim, sen bize bıçak çektin namus bu mu? Sızın yuzunuzden başımıza geldi, senin ve ağabeyin yuzünden başıma geldi. Çocuğumu sana göstermiyorum, senin yaptığın namussuzluktur dedim, gittı bir daha da gelmedi. Çocuğum babasını tanımıyor, babasını soruyor, ben de baban yok diyorum. Ama babam nerede nıye gelip beni almıyor diyor, ben ne diyeceğimi şaşırdım. Öldü mü kaldı mı daha anlamıyor, hayır diyor, herkesin babası var, benim babam da gelecek bir gun diyor. Kuçük bir çocuğa bıçak çeken biri baba sayılmaz, çocuğun ne gunahı var? Başıma gelenler kendi isteğim'le mi oldu? Kadınlar ezilip sömuruluyor, gelen kadınların çoğu terapı goruyor ondan sonra ayakla kalabiliyor.

***Haym:** Multeci kamplarına verilen ad.*

sıra mutfağa gelecek mi?

Karma gruplarda ya da bağımsız kadın kurtuluş mücadelesinin içinde yer alan biz kadınlar, mücadele hattımızı çizerken önceliklerimizi belirlemede neler yaşıyoruz? Mart ayına denk gelmesi isabet oldu diyebileceğimiz tartışmanın son bölümünü yayınlıyoruz.

Filiz: Sosyalizm gelecek, kadınlar kurtulacak diye bir şey yok Ben kadınların ezilmesinin kökenlerinin bilinmesi ve araştırılmasını anlamlı görüyorum.Ancak bu bilginin, bugüne çok katkısı olmayacağını düşünenlerdenim. Bugünkü durumdan yola çıkarsak sonuç alırız gibi geliyor. Bugün TCK'daki kadınlar aleyhine taleplerin değişmesi için mücadele etmemiz yetmez. Karma gruplardan kadınlarla elele tecritin kadına değen yanına karşı çıkmak da. Doksanlı yıllarda kadın mücadelesinde kendini sistem dışı olarak gören kadınlar arasında karma gruplardan ya da aynı zamanda bir karma grubun iradesini tanıyan kadınlar çoğunluğu oluşturdu. 97 yılındaki "8 Mart Artık Örgütlü " mitingiyle bu süreç başladı. Seksenli yıllarda, kadın hareketinin bağımsızlığını koruma adına, karma gruplardan kadınlarla ortak iş yapılmıyordu.Bu mitingle bizzat feministlerin çağrısı ve yol vermesiyle bu prensip değişti. 98'den itibaren güçlerin daha çok dikkate alındığı bir ortamda feminist grupların sözü ve kendisi kenarda kaldı Bir kısım feminist grup dağıldı. Birçok feminist ise sınırlandırılmış talepler için proje gruplarında çalışmayı tercih etti.Aslında çok önemli bir yeri olan Pazartesi bile geniş alanda politika yapmasına rağmen bir proje grubu olmayı aşamadı. Bu manzarada kadın hareketi yeni bir kimlik edindi. Bunu eşitlikçi feministleri ya da eşitlik için mücadele eden kadınları bir kenara bırakarak; sistem dışı kadınlar için söylüyorum. Aslında bu yeni kimliğin geçmişteki sosyalist kadınların durumuyla benzerlikleri var. Ama benim de hiçbir eylemini kaçırmamaya çalıştığım bu safta kadın talepleri ile karma grupların talepleri arasında bir birleşme sağlamak en temel çaba. Hele bu çaba gözlerini asıl olarak karma gruba, "tecrit, siyasal demokrasi, sınıf, kurtuluş talepleri, ulusal kurtuluş talepleri"ne dikmiş kadınların çoğunlukta olduğu bir ekip tarafından yapılıyorsa, bu kadınların arasında asıl ve tek işi kadın kurtuluş mücadelesi olan kadınlar çok azsa, ortaya garip bir talepler dizisi çıkıyor. Sonuçta da ne dediği anlaşılmayan bir mücadele ortaya çıkıyor. Bu mücadelenin kadın hareketine katkısı var ama böylesi bir renksizlikle bir yere varamayız. Deneyimlerin ve öğrendiklerimizin ışığında politika yaparak bir çıkış yapmalıyız. Kastettiğim hem kadın talepleri belirsizleşen sistem dışı hareketlerden, hem de şu anda toplumun tüm kesimlerinden olan eşitlikçi kadından ayıran radikal bir çıkış. Önce küçük küçük toplanıp giderek büyüyen, asıl işi kadın kurtuluşu olan, sadece soyut bir erkek dünyasını değil; kendini de değiştirmeyi hedefleyen kadınlar örgütlenmeliyiz artık.

Gülfer: İnsanın hayali olur da onun için çabalar ya, benim hayalim var ama çabalayacak örgütüm yok.Yan yana duracağım kadınlara, düşündüğümü eyleme geçireceğim anlara ihtiyacım var. Belki kadınlarla biraraya gelip bunu tartışarak, ideolojide netleşerek yeniden kendimizi kurabiliriz. Bu kırılma anından pozitif çıkarsak, Türkiye'de müthiş bir muhalif dalga oluşacak. Bunu kuramazsak daha çok çekeriz.

Leyla: Feministlerin ideolojisi de Kürt kadınının ideolojisi de ortada. Önemli olan ideolojileri yaratırken toplumu gözetebilmek, müdahaleye gitmektir. Kadın hareketlerinin biraraya gelip böyle bir tartışma süreci başlatabilmesi çok önemli. Feminist değilim ama bugün bir feminist arkadaşla yan yana gelip kadın sorununu örgütlü bir tarzda ele alıp bunun mücadelesini vermek isterim. Ama farklılıkları gözetmek gerekiyor. Bugün Kürt kadın hareketi ulusal önder diye nitelendirdiği Abdullah Öcalan'a sahip çıkmayı ana talep haline getiriyorsa bu çok yadırganacak bir durum değil. Sosyalist feministler IMF ile ilgili sıkıntıları ana talep haline getiriyorsa bunu da yadırgamam. Kimlik sözkonusu olduğunda kadından başka şeyler ön plana çıkabiliyor. Önemli olan yadırganan ya da özümsenemeyen şeyler nasıl biraraya gelir sorunudur.

Gülfer: Kadın kurtuluş hareketini deyince: Bir, hane içi üretim sorununu çözecek. İki, aile kurumundan, baba gibi aile içindeki erkeklerden, devletin bütün kurumlarından, içine girdiğim bütün karma sosyalist örgütlerin üzerimde yarattığı baskılardan kurtulabilmem ve benim özgür bir kadın olabilmem gerek. Bizim fikrimizi, sosyalistler de başka bir şey olarak gösterdiler. Bizim sosyalist erkeklerle de mücadele etmemiz lazım. Mesela ben şöyle bir kadın kurtuluş mücadelesi tartışması istemem. 8 Mart kadınlı mı olsun erkekli mi olsun ya da karma gruplardan kadınlar olsun mu? Bir de ataerkillik patriyarkanın içindeki bir şey. Bu ikisi paslaşmalarına rağmen aynı anda yaşayan iki farklı sistem. Dönüp bu örgütlerdeki duruşları da sorguladıktan sonra , benim hayatım niye evde, mutfakta geçiyor sorgulamasını yapıp, erkeklerin siyasal alanda bahsetmedikleri ama uğruna kadınların hayatlarının tükendiği temaları deşifre edip, bunların da siyasetin malzemesi olduğunu gös-

terip kavga etmek lazım.
Leyla: Dinamik bir kadın kurtuluş hareketine ihtiyaç var. Diğer muhalif hareketlerle dayanışma içinde olan bir hareket olmalı. Aslında bütün karmaşa, farklı gruplardan kadınların farklı talepleri öne çıkarmaları, kendisi dinamik olmayan kadın kurtuluş hareketinin olmamasından, asıl işi kadın kurtuluş mücadelesi olan kadınların az sayıda olmasından kaynaklanıyor. Bu yüzden de genellikle başka ana konulara bağlı politika yapabiliyoruz. O yüzden kendi gündemini, programını oluşturan ve radikal taleplerle yola çıkan, asla eşitlikçi ve varolan düzenin tümüne ilişkin talepler değil, kadınlar ve erkekler arasındaki ezme ve ezilme ilişkilerine ilişkin radikal taleplerle yola çıkan bir harekete ihtiyaç var.
Gülfer Pazartesi Dergisi'nin ara verdikten sonra çıkan ikinci sayısında eski bir 8 Mart eyleminin fotoğrafını gördüm. İçim sızladı. Pankartları sermişiz yere. Pankarttaki slogan "savaşa karşı" diye başlıyor. 8 Mart pankartındaki ilk kelimenin savaş olarak seçilmesi bizim kendi sorunumuzu ikinci plana ittiğimizi göstermiyor mu? Dünyanın her yerinde, her zaman savaş var. Orada şu kadar insan öldü, bu kadar kadına tecavüz edildi. Tamam edildi de şöyle bir gazetelere bak. Günde kaç kadın dayak yiyor, tecavüze uğruyor, öldürülüyor? Bu iki konu işlenecekse bile iki savaş olmamalı.
Leyla: Kadın sorununu sadece kadın ve erkek arasındaki ezilmişlik sorunu olarak ele almıyorum. Ataerkil sistem ve buna bağlı gelişen erkek egemenlik sisteminin bir bütün olarak değişmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu değişmeden, sadece kadın ve erkek arasındaki dayak olayını kaldırmakla sorun halledilmeyecek. Kadın sorunu bütün kadınların birinci derecede gündeminde olan bir durum. Fakat ben sorunu sistemin değişmesi sorunu olarak ele aldığımdan dolayı talepler de genelleşebiliyor. Ben bir Kürt üm ve kadın olarak kendimi varedebilmek için kimliğimle varolabilmeliyim. Ulusal mücadelede kadın hareketinin on yıllık bir geçmişi var ve ciddi bir aşama kaydedildi. O açıdan biraz daha kendi ulusal sorunumuz içinde ele aldığımızda yadırganmayacaktır. 8 Mart pankartında savaş yazıp yazmaması kadın sorununun ikinci planda kalması anlamına gelmiyor.
Filiz:Kadının ezilmesini tahlil ederken, kadının üretimde-yeniden üretimde üstlendiği role bakmak gerektiğini düşünüyorum. Aile içinde, ev işi-çocuk-mutfak üçgeninde oynadığı role bakmak gerekir. Feminizmin toplumun bütününü değiştirmeye yönelik bir perspektifi olmadığını düşündüğüm için sosyalizmi ön koşul görüyorum. Bugün sopanın ucunu erkek egemenliğine doğru sivriltmeye ve daha radikal taleplere ihtiyacımız var. Yoksa toplumda varolan diğer ezilmişlikleri, savaşı, gündemine almamak diye bir şey olamaz. Ama biz yıllardır kadın hareketinde bu sorunları gündemimize fazlasıyla alarak kadın kurtuluşunu unutmuş vaziyetteyiz. Tabii ki mesele kadınlar ve erkekler arasında çözülecek bir mesele değildir. Bugün erkeklerin ezdiğini ve bu işten erkeklerin çıkarı olduğunu tekrar etmemizin ve buna ilişkin talepleri öne çıkarmanın kadın hareketine faydası olacak. Kadınlar erkeklerle birlikte politika yapmayı cazip buluyorlar. Erkek alanında erkek gibi politika yapmak hâlâ sosyalistler arasında prim yapıyor.Dışarıda bağımsız bir kadın gücü olmayınca da erkek alanlarında yer eden kadınlar geçmişte kadın mücadelesinin içinde olsa dahi kadın tarafında olduklarını bir kenara bırakabiliyorlar. Bütün kadınlar çok güçsüz bir yerden politika yapıyorlar. Kadın kurtuluş mücadelesinin bu noktaya gelmesinde kendi özel hayatlarımızı ve yanımızdaki erkeklerle mücadelemizde başarılı olamayışımızın da etkisi var. Ailenin sorgulanması en temel şeylerden biri. Sevgilimizle, kocamızla, yoldaşımızla, didişmeden kadın politikası yapamayız. Biz bu konuda yeterince kadın dayanışması kuramadık ve kendi ilişkilerimizde radikal değişimler yaşayamadık. Feminizmin bu boyutunu da unutmamak, tartışmak gerek. Bir yandan mücadelenin genel konuları üzerine uğraşırken, aileyi ve kendi hayatlarımızı da sorgulamalıyız.
Gülfer:Toplumsal olaylardan bahsediliyor. Farzedelim ki ben evli bir kadınım.Atıyorum kocamdan izinsiz dışarı çıkıyorum. Eve geç geliyorum. Çalışıyorum, param var, çocuk yapmıyorum, nikâh yapmıyorum. Kendi ailemle de onun ailesiyle de alaka yok. Onunla sırf gönlüm istediği için beraberim. Bu büyük bir savaş. Sosyalizmin ya da sağcı siyasetlerin toplumsal kriterleri feminist değil. Dünya nüfusunun yarısından fazlası kadın. Bundan daha toplumsalı mı var? Elbette ki kapitalizmi sosyalizm yıkar ama o yetmez bana. Kaç kadın bir iş yerinde çalışıyor Türkiye'de? Avrupa'da yüzde 31'miş mesela. Şimdi ben oturup kocamın partisine destek versem ne kadar kurtarır beni? Az önce anlattığım tavırda mücadele edersem, mesela evlenmezsem. Evlilik beni şiddete mahkûm ediyor, özgürlüğümü alıyor. 80'lerde kadınlar kocalarından boşandılar. O radikal bir eylemdir. Tabii ki savaşa karşıyız. Ama o savaşlardan hiçbiri olmasa da benim evimde kimsenin görmediği bir savaş var. Evin içi, dört duvar, kimse görmez. İstemediğim kadar çocuk doğuruyorum, hizmetçiyim, köleyim, para almıyorum. Bu niye Irak'taki savaştan daha kıymetsiz olsun? Irak'ta kadınlar tecavüze uğruyor. Keşke olmasa ama tecavüz sadece savaşla ilgili değil ki! Bizim iş yerimiz olan, bizi köleleştiren o lanetli ortamın, ailenin ortadan kalkmasını istiyorum. Şöyle propaganda yapabiliriz: Evlenmeyin! Bu devrimci bir şeydir. Artık birinci gündemimiz bu olmalı.
Leyla: Baştan beri konuştuğumuz noktaya geliyoruz. Nasıl bir örgütlenme? Nasıl bir mücadele? Sen evliliğe karşı birisin fakat evinde oturup kocasını bekleyen kadınlar olduğunu da bilmen gerekiyor. Sen mücadele veriyorsun ama o evde oturmuş kocasını bekliyor. İkinizi birleştirecek bir şey olmalı. Sadece kadın kimliği yetiyor buna. Sırf bundan yola çıkarak yan yana gelebilirsin. Onun dünyası ve hayalleri seninkinden farklıysa da onları gözardı etmen gerekiyor. Önemli olan biraraya gelme mütevazılığını göstermek. Kadın grupları olarak ne kadar kadına ulaştık? Şurayı basmakla, kırmakla, bir erkeğin gözünü morartmakla sorun çözülmez. Erkeği dönüştürerek sorunu çözelim. Onunla ortak siyaset yapabilirim. Sonra sıra mutfağa da gelir zaten...

Nilgün Yurdalan

hindistan'dan feminist şarkılar

Hindistan, ta çocukluğumda gidip de dönmemek istediğim, ineklerin sereserpe yayılıp, tavuskuşlarının ortalıkta salındığı bir mutlu masallar ülkesiydi. Sonraları kastları, işgalleri, direnişleri, yoksulluğu ve hele kadınların ölen kocalarıyla birlikte yakılması geleneği satiyi de öğrendim.

Hındıstan, sati uygulamasına rağmen aklımın bir köşesinde rengarenk guzel kadınların, surmeli adamların, fil başlı tanrıların, manavın önunde hınzırca sırıtan maymunlar ülkesiydi. Bir gun Hindıstan' a gitmek kısmet oldu. Sokaklarda, bına-yol inşaatlarında çalışan kadınlardan ve bir kentinden dığerine 90 saatlık bir tren yolculuğunda ve sonra Kalkuta'da çok geniş bır alana yayılmış yüzlerce dükkandan oluşan kıtap fuarında yalnızca kadın kıtapları satan ve kadınlarla dolu dukkanda Hindıstanlı kadın olmak ne demek anlamaya başladım. Sorunlarımız çok benzıyordu. Anlata anlata tukenmez kadına yönelik şiddet. Her iki ulkede de pek çok ülkede olduğu gibi erkek egemenliği, devletler, dınler, gelenekler, savaşlar kadınlar ezilerek surduruluyor. Kadınları nesneleştıren iktidar aygıtlarının güçlerı tum dunyada uzun, zorlu mucadelelerle, itaatkarsızlıkla geriletilıyor. Ama ne oluyor da kadına yönelik şıddet hıç azalmıyor sorusunu bir kenara bırakarak geçtığımiz haftalarda KADAV ve Diyarbakır Kadın Danışmanlık Merkezi (KA-MER)'nin davetlisi olarak Hindıstan ve Türkiye'dekı kadın hareketlerinin deneyımlerını paylaşmak için gelen Jagori, Mahila Samakhya ve Sewa'dan kadınlarla İstanbul'da yapılan toplantıdan söz etmek istıyorum.

Feminist şarkılar...

Uzun bır masa etrafında Turkiyeli kadın grupları, bağımsız feministler, karma yapılardan kadınlar ve Hindistanlı kadınlarla yaklaşık otuzbeş kadın vardı. Turkiyeli kadınlardan ilgi neden bu kadar az sorusunu da bır kenara bırakalım ve Hindıstanlı kadınların söylediği feminist şarkının (tum toplantılarına feminist bir şarkıyla başlarlarmış ve on cıvarında kasetleri varmış, Hindıstan'da konuşulan tum dıllerde söyleniyormuş.) sözlerını aktaralım.

zincirlerını kırmak ıçın
daha çok kadın bıraraya gelıyor
artık kaderlerıne lanet okumayacaklar
birlikte özgur olmaya çalışacaklar.

Yırmı yıl önce kurulan JAGORİ eğıtım temelli feminist bır merkez, feminist eğıtım verıyor. Amacı kadınlara bilgi, deneyım ulaştırma ve bunları yaygınlaştırma. JAGORİ'dan Abha Bhaıya kadın hareketının çok kımlikli, çok katmanlı bir hareket olduğunu, sınırların aşılmaya başlandığını söyledi. Kadınların zihınsel, duygusal sorunları, göç ve kadın tıcaretıyle ılgılı araştırmaları var. Bedenlerını satmak zorunda kalan kadınlar için evler kuruyorlar

Göç etmış kadınların sorunlarıyla ilgileniyorlar. Hımalaya dağlarının eteklerinde 30 köyde çalışıyorlar. Aynı zamanda organık tarımla da uğraşıyorlar. Kadınların sorunlarını çözmek için polıtık mucadele verıyorlar, yerel, ulusal, uluslar arası duzeyde kampanyalar yapıyorlar.

Mahila(kadın) Samakhya(eşit sayılmak)Örgütü ise on dört yıl önce kurulmuş. Kadınların eğitımle guçlendırılmesi için çalışıyorlar.

Hükumetin kadınlarla ilgili bir programını feminist ilkelerle oluşturmuşlar, bağımsızlıklarını koruyarak surdurüyorlar. Çalışmalar köylerden başlayarak buyuyor. 8 eyalette 60 bölge toplam 9 bin köyde, 30 bın kadına ulaşıyorlar.

Mahıla Samakhya ' dan Manju Aggrawal ve Suhcıtra Vedanth kadınların kendilerıne aıt bır alan yaratabilmeleri, sorular sorup, yanıtları bırlikte vermeleri ıçın ve kendi kendını yönetim ıçin uğraştıklarını anlattılar. . Hindıstan' da yoksulunda yoksulu kadınların sayısının çok fazla olduğunu ve ilgılendikleri kesımın onlar olduğunu, kadınlara karşı şiddeti, baskıyı ayrımcılığı korukleyen şeylerden birinin kollektıf güç olunaması olduğunu söylediler. Eğıtım, sağlık, kadına yönelik şıddet ve tarımla ılgılı programları var.Mahila Samakhya Örgütü, köylerde yaklaşık 20 kişilik kadın grupları oluşturuyor. Sangalar. Sangalardaki kadınlar belli aralıklarla kurdukları kuçuk kulubelerde ya da evlerde buluşuyorlar. Bu toplantılarda kadınların siyasi katılımları, eğitim sorunları, sağlık, yaşadıkları şid-

det gibi konular konuşuluyor. Hastalık, evlilik gibi durumlarda kullanılmak uzere çok kuçuk paralar topluyorlar Bu kadınlar toplumun çok güçlü grupları halıne gelmeye başlamışlar..
Yedı alanda çalışıyorlar. Yasal haklar ve yasal hakların sorunları, sağlık, kendi ayakları üzerinde durabılmek, eğitim, ekonomik etkinlikler, yerel düzeyde yönetime katılabilmek, kamu hızmetlerının duzgun olarak sağlanması, kadınlara aıt bır mekan ve bu alanda katılımcı olmaları

Köylerdeki kadın mahkemeleri

Sangaların en önemli kazanımlardan biri kadın mahkemeleri. Kadına yönelik tum şiddeti gözluyor, tartışıyorlar. Jüri oluşmuş. Jurideki bazı kadınlar okuma yazma bilmıyorlar ama sorunları bılıyorlar. Davalar halka açık mahkemelerde göruluyor. Çoğu erkek mahkeme sonuçlarına uyuyor. Pek çok kadın devlet mahkemelerine gitmek yerine kadın mahkemelerine başvuruyor. Çözumler mutlaka feminıst bır yoldan oluyor. Eğer sorunlar kadın mahkemelerinde çözulmezse resmi yerlere başvuruluyor. Bazen de tersi oluyor. Kadınlar böylece feminist adaleti öğreniyor ve öğretiyorlar. Kadın mahkemelerının aldığı kararlar resmi mahkemelerde etkili olabılıyor. Bu mahkemeler dayak, koca tecavuzü ya da ensest tecavuz gibi aile içı tum şiddet uygulamalarına bakıyor. Aynı zamanda kadınların dığer hak hukuk sorunlarını da ızliyor.
Mahila Samakhya' nın çalışmaları ilk başta erkeklerin büyuk dırenciyle karşılaşmış. Bır köyde bir sanga kurulabilmesi için 18 ay uğraşılır-

ken şimdi uç ayda kuruluyor. Devletle çalışmayla ılgılı bır soru üzerıne, bu konunun feministler arasında çok uzun tartışıldığını sonra devlete ılkelerını kabul ettirdiklerini ve programı kendi yöntemleri ile surdurduklerini söylediler Şımdi hükümet değişse de program değışmıyor. Tum eylem ve programlar kadınların içinde bulundukları duruma saygılı olmak zorunda. Toplumsal cinsiyet dersleri verılıyor. Program her zaman köylerdeki kadınlara hesap vermek zorunda. Örgut öneride bulunabılıyor, kolaylaştırıcıdır. Kadınların arasında kast, dıl, din ayrımları olmaması ıçın önlemler almışlar
Yerel yönetimlerde kadınların olması ışleri çok kolaylaştırdığı için **yerel yönetimlerde** yuzde elli kota istemişler,yüzde 33 luk kota alm şlar Parlamento için de kota istıyorlar ama **meclisde** erkekler çok büyuk bır güçle karşı çıkıyorlar. Şu anda kadınların cinsellik ve doğurganlık haklarıyla ilgili bir kampanya surduruyorlar Hindıstan'a benzer özellikler gösteren bölge ulkelerının kadın hareketı ile ağ oluşturmuşlar. Ve ortak kampanyalar yürutuyorlar.
Hindıstan' da guçlu bır feminıst hareket var Farklı kulturler, dıller, dınler ve farklı feminist anlayışlara birlikte mucadele etmeyi nasıl başardıklarıyla ılgili bir soru üzerıne, tum grupların kendi örgutlenmeleri olduğu, ıkı yılda bir memleket çapında kadın toplantısı yapıldığı ve ortak özellikler ve sorunlar uzerınden hareket edıldığı cevabını verdiler. Fakat yüzlerinden bellıydı kı ortak mucadele hıç de kolay olmuyordu.
46 kadın örgütü Yeni Delhi' de yapılan Dunya Sosyal Forumundan önce bıraraya gelerek öne çıkaracakları konuları tartışmışlar. Ayrıca uluslararası Feminıst Diyalog toplantısı yaparak sorunları Forum'a taşımışlar
Hindıstan' da Kendi İşini Yapan Kadınlar Birliği 8 Sewa'dan bırı olan kuzey eyaletlerinde, nakış yapan kadınların Sewa'sından Runa gelmiştı toplantıya. Sewa yalnızca ekonomik sorunlarla değıl, kadınların eğıtım sorunları, siyasete katılmaları gibi konularla da uğraşıyorlar. Kadınlara kredi veriyorlar. Toplantı Hındistanlı kadınların Turkıye' dekı kadın çalışmalarını ve sorunları, benzerlikleri, farklılıkları öğrenmek için sordukları soru ve yanıtlarla devam etti.

İletişim'den

Mesafeyi aşmak, savaşların ve çatışmaların en büyük mağduru kadınların önünü de açmak demektir!

Neden savaşlar ve çatışmalar, kadım düşmanlıklara bağlanır sadece ve neden etnik kımlikler ve kategoriler, toplumsal hayattan bağımsız, değışmeyen bir öz gıbı görülür? Toplumsal olanın değıştırilebilir olduğuna ınananlar bu sorulara cevap bulmak zorunda değıl mı? Cockburn kıtabında, bu basmakalıp yaklaşıma meydan okuyarak harekete geçen kadınların mücadelelerını incelıyor; K. İrlanda, Filistın/İsrail ve Bosna'dakı kadınların tutkulu barış mücadelelerını... Kımlik, iktidar ilişkileri, çatışma, cemaat sınırları üzerıne kuramsal tartışmalar ile eylemler arasındaki etkileşımı çarpıcı bır bıçımde gösteren kıtap, sıyasal ufkumuza da açılım sağlıyor Hem, yaşanan tüm trajedilere rağmen sürdürülen barış mücadelesının zengin deneyımlerını ve kazanımlarını sergilemek insana umut verir, değıl mı?

MESAFEYİ AŞMAK/ BARIŞ MÜCADELESİNDE KADINLAR • CYNTHIA COCKBURN • ÇEVİREN: EBRU KILIÇ

Eğrıdır'de yaş, cınsıyet ve toplumsal sınıf farklarının dınle olan ılıskısını, düğünlerden, mevlıtlerden, gündelik hayattan okumak.. Lındısfarne, pek çok kışının sahaya ınmekten ımtına ettığı bır dönemde, sıradan ınsanların hayatında, cınsıyet, İslâm ve devletın etkın ığını sorguluyor

ELHAMDÜLİLLAH LAİKİZ: CİNSİYET İSLÂM VE TÜRKİYE CUMHURİYETÇİLİĞİ • NANCY LINDISFARNE • ÇEVİREN: SELDA SOMUNCUOĞLU

İslâm, cinsellik ve iktidarın antropolojisi!

Neden tektannlı dınlerde Tann "erkek"tir ve neden kadınlar düşük statüde görülür? Erkeğın rahme tohumu bırakan yaratıcı, kadının da onu besleyen toprak olduğuna manılır da ondan. Delaney, bir Orta Anadolu köyünden hareketle "yaratılış"la ılgılı sımgeleri ınceliyor

TOHUM VE TOPRAK • CAROL DELANEY • ÇEVİRENLER: AKSU BORA/ SELDA SOMUNCUOĞLU

İletişim Yayınları A.Ş. Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han, No:7/2, 34122 Cağaloğlu • İSTANBUL Telefon: (0212) 516 22 60 61-62 • Faks: (0212) 516 12 58 İnternet: www.iletisim.com.tr • E-posta: iletisim@iletisim.com.tr
Dağıtım: İlke İletişim Yayın Dağıtım ve Satış Ticaret A.Ş. Telefon: (0212) 638 55 45-71-75 • Faks: (0212) 517 71 57

Fotoğraf: Şafak Dayanan

Bir varmış bir yokmuş...

Her Cumartesi oturma eylemi yapan kayıp yakınları ve insan hakları savunucuları vardı... Görünen o ki onlar sol siyasi tarihimizde "analar" başlığında, gazete-dergi arşivlerinin "kayıplar" dosyasında ve bir de artık AİHM'nin "reddedilmiş davalar" bölümünde yerlerini aldılar.

Geçtiğimiz ay AİHM, kayıp yakınları ve onlarla birlikte oturma eylemi yapanlara avukatları aracılığıyla bir belge gönderdi. Belge AİHM'ne Cumartesi İnsanlarının açtığı davanın neticesiydi. Dava reddedilmişti. Gerekçe hepimizi şaşırttı. Çünkü birçokları için son "umit" olan AİHM olayda hak ve özgurlukleri ihlal eden bir durum görmemişti. Oturma eylemlerine katılan İnsan Hakları Derneği Kayıplar Komisyonu uyesi Leman Yurtsever ret cevabının kabul edilemez olduğunu soyledi: "Turkiye'nın en uzun süreli sivil itaatsizlik eylemiydi bu. Başta Hasan Ocak'ın ailesi olmak üzere insan hakları savunucuları ve kayıp yakınları, kayıpların bulunması ve sorumluların yargı önüne çıkarılması için bu eylemi gerçekleştirdiler. Ilk başta Hasan Ocak için verilen mucadele tüm kayıplar için verilen mucadeleye dönuştú. En demokratik haklarımızı kullandığımızda güvenlik güçlerının surekli şiddetıne maruz kaldık. Çok haklı bır mücadeleydi. Butun dunya ve iç kamuoyunun dıkkatını üzerimize çektık. Toplumun her kesiminden insanlar bizımle oturdular. Kayıplar toplumun kanayan yarası oldu. Verdığimiz haklı mucadele sonucu bütun dunyanın gundemine oturduğu gıbı devletın de gundemi oldu kayıplar. Devlet bu konuda bırçok çalışma yaptığını söyledi. Emnıyet kıtap hazırladı. Emnıyet bunyesinde kayıpları arama burosu kuruldu. Buna rağmen 15 Ağustos 1998'den ıtıbaren PKK'nın kuruluş yıldönumü gerekçe gösterilerek otuz hafta boyunca surekli gözaltına alındık. Surekli devlet güçlerinin sözlü tacizine ve cınsel şıddetine maruz kaldık. Bu keyfi gözaltılar yüzunden AİHM'ne başvuru yaptık. Fakat AİHM'nın hak ve özgurluklerın kısıtlanmadığına dair gönderdiği ret cevabını aldık. Bunu çok antidemokratık buluyorum. AİHM neye dayanarak bu kararı verdi? AIHM'nın yeterlı soruşturmayı yurutmedığını düşünmüyorum. Bu konuda bırçok görsel ve yazılı malzeme, polis kayıtlarında surekli bilgi olmasına rağmen verılen bu kararı kabul edilemez buluyorum."

Kim 500 milyon ister?

Fatih Altaylı Radyo D'deki programında İHD Genel Başkan Yardımcısı Eren Keskin'e hakaret ettiği gerekçesiyle yargılanıyor. Mahkemede tanık olarak dinlenen Necla Arat bilin bakalım kimden yana?

Fatıh Altaylı, radyo programında Eren Keskın'e, "sen tecavüz gormemışsin, bu kadını gorduğum yerde tacız etmezsem şerefsizım," demiştı. Bu saldırıya gerekçesi ise Eren Keskin'ın Almanya'da yapılan bir toplantıda Turk ordusuna ağır ithamda bulunduğu ıddiası. İddianın sahıbi ise Necla Arat. Necla Arat Eren Keskın'in toplantıda yaptığı konuşmanın kasete alındığını da iddia ettiği için yargıç, video kasetinin olup olmadığının tespiti için duruşmayı erteledi. Konuşmanın içeriğinin Fatıh Altaylı'nın soylediklerini affettırme olasılığı mı var ki duruşma ertelenebiliyor. Fatıh Altaylı'nın hakareti şu anda altı aydan uç yıla kadar hapıs istemiyle değerlendirilıyor. Az bile. Ama ya Necla Arat'ın kadın düşmanlığının bedelı?

*Dergı baskıya girmek uzereyken aldığımız habere göre Fatıh Altaylı 500 mılyon para cezasına çarptırılmış. Necla Arat'la ilgili sorduğumuz soru baki tabii.

Nermin Yıldırım

seni daha çok sevebilmek için

Şahsen Saint Valentine'i tanımam ama yine de ölümünün hediyeler, şampanyalar ve çeşitli eğlentilerle kutlanılmasına karşıyım. Merhumun arkasından ayıp olduğu kanaatindeyim.

Bir Sevgilıler Günü'nu daha kazasız belasız ve de hediyesız geride bırakmış olmanın haklı guruyla yazıyorum bu satırları. Şahsen Saint Valentine'i tanımam ama yine de ölumunun hediyeler, şampanyalar ve çeşıtli eğlentılerle kutlanılmasına karşıyım. Merhumun arkasından ayıp olduğu kanaatındeyim. Aslına bakarsanız Saint Valentine hakkın rahmetine kavuşalı epey oluyor ama bu Sevgilıler Gunu ve de o gun "küçuk bır hediye ile sevdığini söyleme" adetı son yıllarda ortaya çıktı. Tıcarı olarak bakarsanız bu ışten kârlı çıkmayanlar sadece sevgılıler ve Saint Valentine. Ancak hedıyesine kavuştuktan sonra sevgılısi tarafından gerçek ve büyük bir aşkla sevildiğini idrak edenler varsa işte onu bılemem. Bu hediyeler hakkında çok şey duyup okuduk ama beni en çok dumur eden, kanımı donduran, başımıza göktaşı yağacak dedırten, Sabah Gazetesi'nin arka sayfasında gördüğüm bir haberdi. Ben haber yerine şaka demeyı tercıh edıyorum gerçi. Bır davette çekıldığı bellı olan mutlu bır çiftın fotoğrafının ilıştirildiği bu şaka, İzmirli İşadamı İlhan Gurel'in eşi Rebap Hanım'ın Sevgılıler Günü'nde sadece 55 dolar ödemek suretıyle sevdiceğine Cygnus takım yıldızından bir adet yıldız satın almasıyla alakalıydı. Nedense aklıma Cem Yılmaz reklamları geldı. Böyle adamın biri, ben şimdi gökyuzunde yalnız gezen yıldızları satsam alan olur mu acaba diye duşünmuş; yıldız ışine girmış de, aman şu gökyüzünde bir dikili yıldızımız olsun diyen bir takım insanlar da bu ışe rağbet etmışler gibi geldi. Arz ve talep ilışkisini bu şekılde kurabildim ancak. 55 doları veriyorsun, yıldız senın. Bır kere kendi adını verebiliyor, karşılığında kapılar gibi bır sertıfika alıyorsun. İstediğın kadar bakıyorsun, konu komşuya gösterıyorsun. Bizım yıldız da boy attı, baksana nasıl parlıyor falan diyorsun. Havandan geçılmedığı gıbi, sadece yeryüzunü değıl, gökyüzünü de istıla etmenın keyfini surüyorsun. Baktığın, gorduğun her şey senın, her şeye sahıpsin; sahıp olmanın, satın almanın hazzını yaşıyorsun. Hele bu ışi bir de Anneler Günü'ne veyahut Sevgılıler Gunu'ne o da olmadı Kabotaj Bayramı'na denk getirebılırsen, "bır yıldız alana bir yıldız bedava" kampanyasına katılıp sevdıklerine şık jestler yapabılıyorsun.

Acaba hâlâ cennetten tapulu arazi satıyorlar mıdır, bir de oralara el atsak, topraklarımızı genişletsek, imparatorluğumuzu kursak dıyorsun. Sahıbim, sahıpsin, sahıp... yeryüzune, gokyüzune,evrene... Sevmek sevılmek, sevdiğine hediyeler almak falan, bunlar güzel şeyler, ona bır diyeceğim yok ama Mevlana'nın felsefesinin kapıtalızmın el kıtabında "tuketelim, tükettırelım, dunya kımseye kalmaz" şeklinde çevrilmesi, sonracığıma varolabilmek, mutlu olabılmek için sahıp olabılmenın şart koşulması bende yuz tıklerine sebep oluyor. Kaşım gözum seğiriyor, önune geçemiyorum. Kapitalizm bir kurt olmuş ve yattığı yerden elıyle ışıltılı vıtrınleri işaret edıyor kırmızı başlıklı kıza: "Beni daha çok sevebilmen için!"

Çitlembik Kültür Kitabevi

Çıtlembik Yayınları, iki yıldır feminizmin yanı sıra kuresel meseleler, psikoloji, bıyografi, deneme ve dunya edebiyatı gibi alanlarda bırçok kitabın dilimize çevrılmesini sağladı. Feminist bir çizgıyı benimsemiş olan Çıtlembik Yayınları'nın artık yeni bir mekânı var: Çıtlembik Kultur Kıtabevi.

Çıtlembik kıtaplarının bir sureliğine % 50 indırımle satılacağı Çıtlembik Kültur Kıtabevi, Beyoğlu'nun gürultusunden kaçıp kafasını dınlemek, çayını yudumlamak ve *Pazartesi Dergisi*'nın de dahil olduğu Çıtlembik dergi arşıvinden yararlanıp okuma köşesine çekilmek ısteyenler ıçın ıdeal bır ortam. Her ay bır ressamın resımlerine ev sahıplığı yapacak olan kitabevinin bu ayki konuğu, dışavurumcu figüratif tarzı ustalıkla geliştiren ressam Seren Bayrakçı. Marmara Üniversitesi'nde resim eğitimi aldıktan sonra İngiltere'ye gıden Seren, uzun yıllar kaldığı Londra'da "içinde sanat olan herşeye" bulaştığını söyluyor. Kadın figurlerinin ağırlıklı olduğu bu sergisindeki çalışmalarını, gezip gördüğü yerlerdeki çokkultürlulüğün sindırilip dışavurulması olarak değerlendırıyor. Bırçok karma ve solo sergi açan ressamın çalışmalarını 19 Mart'a kadar Çıtlembik Kultur Kitabevi ve Yağmur Cybercafe'de görebılırsınız. Çıtlembik Kultur Kıtabevi etkınlıklerınden ve Çıtlembik Yayınları'nın yeni çıkan kıtaplarından haberdar olmak isteyenler dilek@citlembik.com.tr e-mail adreslerini bıldırerek haberleşme lıstemize katılabılırler

***Tel:** 0212 243 11 40 / 252 31 63*

Müruvet Yılmaz-Beyhan Demir

kadınlar güçlendikçe şiddet arttırılıyor

Geçtiğimiz sayıda namus cinayetleriyle ilgili bir tartışma başlatmıştık. Konuya devam ediyor, bu sayımızda da DEHAP kadın kollarından Hümeyra Tosun'un ve Diyarbakır Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Sorunları Koordinatörü Handan Coşkun'un yazısına yer veriyoruz.

"feodal yapının ve dinin etkisi büyük"

Hümeyra Tosun
DEHAP Merkezi Kadın Kolları

Töre cinayetleri bız kadınların kanayan yarası. Bugüne kadar adını bildiğimiz veya bilmediğimiz birçok kadın "töre cinayeti" adıyla katledildi. Gunumuzde de hâlâ devam ediyor. K.D. Şemse Allak, Remziye ve daha niceleri. Erkek egemenlikli, kendi dışında başka renk tanımayan sistem, insanlığın her anına zarar verdiği gibi bız kadınların da katılı. Kendine göre geri kuralları var. Bu kuralların kurbanı da biz kadınlarız. Elbette ki töre cinayetlerının tarihi yeni değil. Son otuz yılda Kürtler büyuk değişimler yaşadılar ve yaşıyorlar da. Toplumsal dönuşüm önemseniyor. Durup baktığımızda birçok geri yaklaşım aşıldı. Ancak Kürt illerinde hâlâ aşıretçi feodal yaklaşım tamamen aşılamadı. Bir yandan mucadele tarafından kırılan ve yıkılmaya çalışılan aşiretçi yapı, devlet içindeki guçler tarafından hortlatılmaya çalışıldı. Çoğu zaman sistem yapmak istedığı geri yaklaşımları bunlar uzerinden gerçekleştirmeye çalıştı. Hatta şımdıye kadar bu geri anlayış ve zihnıyetın, taşıyan birçok aşiret ağası birçok kişi milletvekili oldu ve olmaya da devam ediyor. Yine devletın töre cinayetlerini işleyenlere ceza indırımında bulunması bu işin toplum gözunde meşrulaşmasını sağladı. Bu cinayetleri işleyenler kimi zaman kahraman oldu. çünkü kadın ona aittı. Kendısine tabı olanın namusu da onu ilgilendırıyordu. Bunda hem feodal yapının hem de dının ağır etkıleri var. Yine eğıtımsızlık önemlı bir faktör. Uğradığı bır tecavuz sonucu, yaşadığı bir aşk sonucu, ailenin kurallarına uymadığı için, büyuklerının söyledıklerine karşı çıktığı ıçın, hakkında dedikodu çıktığı ıçin, sayabileceğimiz birçok nedenden dolayı, kolayca oldurulebılıyoruz. Bızım adımıza karar veren soyadını taşıdığımız erkeklerin ağzından çıkan bir emırle vuruluyoruz. Kurt kadınları büyük bir dönuşum yaşadı. Bugun artık mağdur değil. Her alanda orgutlenmeye başladı. Her gun temsil duzeyi artmakta. Kendısını ifade ediyor ve bır dunya görüşü var. Varolan sisteme karşı alternatıf gelıştırıyor. Bu dönüşüm farklı boyutlarıyla topluma da yansıyor. Töre cinayetlerının geçmişe göre şöyle bir farkı var. Eskiden toreler daha katıydı ve kadın da kendi dunyasının dışına çıkmıyordu. Daha doğrusu çıkamıyordu. Dolayısıyla var olana tabı oluyordu. Ancak bugun kadın kendi dünyasının dışına çıkmaya başladı ve varoları sorgulamaya başladı. Sorguladıkça varolana karşı çıkma durumu gelişti. Kadın bunu yaşarken geri erkek kendını aşmakta zorlanıyor. Varolan hukukunu, konumunu kaybetmek ıstemıyor. Dolayısıyla kurallarının dışına çıkan kadına her yönuyle şıddet ve baskı uyguluyor. Ne yazık kı bunun sonucuna namus cinayetleriyle kadınlar katlanıyor. Daha dune kadar aşk ilan ettiği kadını kendi isteklerını kabul etmiyor diye sevgı adına kurban ediyor. Bu açıdan kadın kendisi olmaya başladıkça her yönüyle şiddete uğruyor. Ayrıca ıntihar dıye duyduğumuz aslında namus cinayeti olan birçok vaka da var. Evde veya ailede kurban edilecek değerli bır erkek bulunamayınca kadın intihar etmeye zorlanıyor. Daha birçok şey söyleyebiliriz. Ancak önemlı olan ve yapmamız gereken bunun üzerinde durmak. Yasalar cılız bır şekılde değişiyor. Asıl mantık ve zıhnıyet değişmediği surece bu sorunları gıdermek zor. Toplumsal dönuşüm ve zıhnıyet değişımı şart. Bu da ancak guçlu kadın örgütlenmeleriyle ve dayanışmasıyla olabilir. Bugün TCK'da ne kadar iyi kararlar çıkarsa çıksın, toplumsal kuralların değişmesi gerekıyor. Kadın kurumları olarak ortak guç yaratabılme güçlü eylemlilikler gelıştırme, sorunları kamuoyuna yansıtma en başta da her kadına ulaşarak kendi sorununa sahıp çıkmasını sağlamak gıbi bir zorunluluğumuz var. Çunkü ancak kadın kendi sorununa sahip çıkarsa bu sorunlar ortadan kalkabılir. Yapmamız gereken bızı ilgilendiren her kurumda, her alanda yer alarak kadının ıradesini açığa çıkarmak olmalıdır.

"Kirleten erkek aynı zamanda kirlenen erkektir"

Handan Coşkun
Dıyarbakır Belediyesi Kadın Sorunları Uygulama Merkezi Koordinatörü

Kamuoyuna son zamanlarda yansıyan ve Turkiye'nin gundemine oturan bir kavram töre cınayetlerı. Ancak geçmış dönemlerde kamuoyuna yansımadığı için sessızce gömulen onlarca kadın var. Özellikle kırsal kesimde sesını duyuramayan, gıdebilecek bir yerı olmayan birçok kadın ya öldurulmekte ya da kendılerını öldürmeye yanı intihara suruklenmekte. Bu kadınların buyuk bır kısmı sadece tutulan tutanaklarda gizli kalmakta. Hatta ölumle sonuçlanmayan intihar vakalarında hastane kayıtlarına bile geçirilirken farklı tanımlamalar kullanılmakta. Kadınların sorunlarını taşıyabilecekleri kadın merkezlerının farkına varması onlar için önemli elbette. Bırçok kadının da akıbetının ölumle sonuçlanmaması çevresinde bulunan duyarlı kişilerin ve bu kişılerın bir şekılde konuyla ılgılı kurumlara durumu aktarmasıyla bağlantılı. Erkeğin namusa bakış açısı arasında geçmişten bu yana neler değişti tartışması ıse uzun zamandır gundemde. Erkek namusu sadece kendi yakınındaki (eşı, kızı, kız kardeşi ve yakın akraba kızları) kadınlarda aradığı için hanı tabir yerındeyse namusu kırleten kişinin de bir erkek olduğu olgusundan kaçıyor. Bu olguyu ele alması kendisini tartışması, kendi zaaflarıyla hesaplaşması, kendi gudulerını kontrol altına alması anlamına da gelecek. Aslında namus kırletti diye öldurulen erkek sayısına bakıldığında bu sayının komik sayılarda olduğunu göreceğiz. Elbette eksıkliğe eksıklikle yanıt olunmamalı. Birilerini öldurmek sorunu çözmuyor. 'Namusu kirlenen' cezalandırılıyor. Zorla bedenine sahip olunan kadının yaşadığı psikolojık sorunlar, korku, kaygı hiçbir şekılde duşunulmüyor ve potansıyel suçlu bulunuyor. Erkek namusu sadece kadının bedenınde görmeye devam ettikçe cezalandırılan kadın olacaktır. Kırleten erkek aynı zamanda kirlenen erkektir de.

Bu tur olayları Turk Kurt gibi ayırmamalı. Eksıklığın ve gelişmişlığın Kürdu Türkü olmaz. Türkiye'dekı sanatçıların aydınların buyuk bir kısmı da Kurt. Ama onlarla ılgılı yapılan yorumlarda şöyle sorular olmuyor, "özellikle Kurt illerınde böyle sızın gıbı üretken, değerli insanlar çıkıyor. Ne duşünuyorsunuz?" Eksıklikler elbette yaşadığımız coğrafyanın sosyal refah, eğitim ve gelişmişlık duzeyıyle paralel gelışıyor ama hanı hıç medyaya yansımayan Karadeniz'ın kırsal kesımınde de bu tur olaylar oluyor mu araştırmaları yok ki elımızde. Belkı bölgenin yaşanmışlıkları ve on beş yılın ardından olumlu ya da olumsuz tum gelişmelerle ılgılı odak noktası olması ıtıbarıyle dıkkat çekiyor. Tabii ki en önemlisi de on beş yılın ardından psıkolojık olarak ıflas etmiş, tarihın acı dolu sayfalarına tanıklık etmiş ve bunları paylaşamamış, sorunlarını bastırdığı ıçın de ne zaman, neye, nasıl tepki vereceğini kestıremedığımız insan topluluğundan bahsediyoruz. Kadın gelişip güçlendikçe, bu hızlı gelişimi takip edemeyen, buna değer vermeyen ve göstermelık olarak muhtelif yerlerde eşitliklerden bahseden zıhnıyet zaten gelişkin bır zıhniyet değil. Hani sistem sorunu deyip durduğumuz da o aslında. Sıstem kendını kadın gıbı güçlü gelıştırmiyor. Sistemi belırleyen zıhnıyet tartışılırken, vurucu ve yapıcı guç olan kadın dırendikçe karşılığında geleneksellık dayatılıyor kı işte o karşımıza töre cınayetleri olarak çıkıyor. Töre cinayetleri kadınıyla erkeğiyle sağlıklı ele alınmadıkça sorun çözulmeyecek. Özellikle infaz kararını çıkaran kişiler arasında ya da çıkarılan karara karşı sessiz kalarak onaylayan kadınların durumunu da görmezden gelmemek gerek yor. Mevcut sıkıntının kadına yansıma boyutuyla da ele alınması gerekıyor. Kadına ılişkin TCK' ya yansıyan her bır maddenın her gelen yönetımin ınısıyatifiyle değişmesi ve değiştırenlerin erkek olması başlı başına bir sorun. Kadınların elbette Turkıye'nın dört bır yanından konuya ilişkin ortak kararlar çıkararak, var olan olumsuz gidişata dur demesi gerekıyor. Cinsel istismara verilen cezaların ağırlaştırılması kararlaştırıldı. Kız ve kadın ayrımı yapılmaksızın aynı cezanın verilmesi gundemde. Vucut dokunulmazlığını ıhlal eden kişiye mağdurun şıkâyetı uzerıne ıkı yıldan yedi yıla kadar hapis cezaları verilecek. Yıne ağır tahrık hukmü konusunda da hafifletici sebeplerle ılgıyi yasanın ele alınması da oldukça önemli. Ancak yasalar uygulandıkça önem kazanır, caydırıcılığı olur. Bu yuzden de kadın hukukçuların uygulamaları önemle takıp ederek, bizleri duyarlılığa davet etmesını beklıyorum. Yaşanan ve gazete kupurlerinden takıp ettiğ mız olaylar çok yakınlarımıza ulaşmadan yanı klasık anlamda namusumuz meselesı halıne gelmı 'en toplumsal bir duyarlılığın gel ştırılmesı esas. Bu yuzden de elbette eğitim önemli ve kadının da kendını geliştirdiği gibi yanındaki erkeğının bın yıllardır getırdiği egemen kulturünu değiştirebilmesi için önemli rolu var.

Nermin Yıldırım
Fotoğraflar: Özlem Güneş

Kafeslerden çıkamıyoruz

Bir de gözü sınıf atlamakta olan, eller havaya kadın tipi türedi ki en vahimi onlar bence. Hırslar ve verdikleri tavizler onların sadece daha görkemli kafeslerde yaşamalarını sağlıyor o kadar...

Ressam Kezban Arca Batıbeki ile 13. Kişisel sergisini açtığı Maçka Sanat Galerisi'nde konuştuk. Kafes temasının işlendiği sergi, sanatçının yıllardır bıraktırdığı kafes ve kapanları yaşam alanları olarak duzenlenmesi ve bu konsept içinde hazırlanmış üç boyutlu tuvallerin eklenmesiyle oluşturulmuş. İzleyicide çimenlerin üzerinde yüruyormuş etkisi uyandıran zemin ve gökyüzü renklerindeki duvarların arasında yer alan dev boyutlardaki kafes kendinizi en özgür hissettiğiniz anlarda dahı aslında kafeslenmış olduğunuzu duyumsamanıza neden oluyor. Hayatımızın kafeslerle kuşatıldığını, evimizin, işimizin, yaşadığımız ulkenin hatta dunyanın koca birer kafes olduğunu söyleyen Batıbeki, insanların daha buyuk kafesler için savaşmasının anlamsızlığını vurguluyor. "Ben bu kadar yağmur görmedim kardeşım," dediğimiz gunlerden birinde, taksi bulana kadar helak olmuş bir vazıyette, paçalarımızdan sular damlayarak gırdık Maçka Sanat Galerisi'ne. Bızı Kezban Arca Batıbekı'nın basın danışmanı karşıladı, sergiyi şöyle bir gezdirdi, olanı bitenı anlattı. Derken kapı açıldı ve O geldi. Fotoğrafları çeken arkadaşım Özlem üç makara filmi bitirdi fotoğraf çekerken. Sonra da, "ne guzel kadın yahu, insanda fotoğraf çekme isteği uyandırıyor," dedı. Bende de uyandırmıştı ve fakat ben soru sormakla görevlı olduğum için sanatsal içerikli(!) bir takım sorular yöneltmek durumundaydım.

Sizin eski kutulardan ve oyuncaklardan oluşan geniş bir koleksiyona sahip olduğunuzu hatta bunun için antikacı antikacı dolaştığınızı biliyoruz Bu tutkunuz ne zamandan beri var?

Valla çocukluğumdan beri var. Koleksiyon işi içten gelen bir şey ve aileden kalan bazı parçaların üzerine benım de bır şeyler eklememle bu hale geldi. Evde bulunan eski çıkolata, bıskuvi, gramofon ve çeşıtlı ecza kutuları benım el koymamla koleksıyonumun bir parçası haline geldi. Annem de üzerınde sınema sanatçılarının olduğu kutulara meraklıydı mesela. Kalan parçaların etkileyıcılığı benim de yavaş yavaş o koleksıyon zevkıne sahıp olup bırıktırmeye devam etmemi sağladı.

Koleksiyon tutkusu aileden gelen bir özelli diyebilir miyiz?

Annem de bu kutuları seviyor evet ama öz likle biriktırmek gibi bir kaygısı olmamış. Zam nında aldığı kutuları atmamış, iğnedenlik gıbı çeşıtli işlevlerde kullanmış fakat çeşitlendirip b rıktırmek gıbi bir işe de gırışmemış. Zaman içı de ben onları abartarak gelıştirdim ve binlerc eski kutudan oluşan bir koleksiyon oluşturdum Evimin içi o kuçuk kutularla dolu diyebılırim.

Taşınmaya kalksanız sonunuz ne olur diye düşünmeden edemiyorum.

Ev bu haldeyken bir kere taşındım aslında. Zor oldu tabi. Aslında taşınmayı seven bırıyim Çunkü taşınırken bır surü lüzumsuz şeyden ku tulabiliyorsunuz. Doğrusunu söylemek gerekir ben tam olarak atamıyorum. Kolay kolay atamam da. Gereksiz gorduğum ya da fazla olan şeyleri evden alıp atölyeme taşımakla yetiniyo rum. Böylece elimdekileri daha hoş bir şekılde yenıden duzenleme ve yerleştirebılme fırsatım da olmuş oluyor.

Bildiğim kadarıyla Kafes sergisini açmanız vesile olan şey de yine bu toplama merakınız.

Evet. Bırkaç yıl önce değışık formlarda kafe ler toplamaya başladım. Başlangıçta bunları se gide kullanma fıkrim yoktu. Diğer parçalar gıb kendım ıçın topluyordum yani.

Neden başka bir objeyi değil de kafesi seçt niz?

Onu ben de bilmıyorum, bu tamamen içter gelen bır olay sanırım. Öncelikle görsel olarak hoşuma gıttığı için aldım. Bir sure boş durdula Kuş beslemeyi seven bır insan da değilım. Zaten o dönem bır kedım vardı. Ben bunların içi doldurayım dedım ve zamanla yaşam alanı ol rak duzenlemeye başladım. Bir de teneke kutu lar dışında kadın figürleri, sonra yolda sergımc de kullandığım oyuncaklar gibı yan koleksıyor larım da olduğu için onları da bir kompozisyı içinde bir araya getırme fırsatı buldum. İlk ka fesi düzenledikten sonra çok hoşuma gıttı ve devam ettım. Hatta sırf bu işi duşunerek bazı şeyleri aldığım da oldu. Derken bu kapan işi

başladı. Baktım onlar da bır nevı kafes. Bu sefer hoşuma giden kapanları toplamaya başladım.

Kafesleri kendi koleksiyonunuz için toplarken nasıl oldu da bu sergiyi hazırlamaya karar verdiniz?

Zaman ıçinde eve gelip gidenler duzenledığım kafesleri beğenip neden bunları hıç serginde kullanmadın demeye başladılar. Sonra Maçka Sanat'la bu sergiyi yapma fıkrı ortaya çıktı. Burası benım her zaman çok sevdığim ve ılginç bulduğum bir mekân. Kavramsal sanatta hoş sonuçlar alınabılen hatta katkıda bulunan bır yer olduğunu duşunuyorum buranın. Galerıyle resimın örtuşmesi benım için öncelikli bır konu olduğu ıçın mekânın duzenlenmesi için epeyce bir duşundum. Sonunda içerdeki seramıkleri gökyuzu desenleriyle örtmeye karar verdım Mekân bana baskın çıkacağına ben mekâna baskın çıkayım dedim.

Mekânı kafeslediniz yani...

Evet, böylelikle ben de mekânı kafeslemış oldum. Bir de başlangıçta duvardaki bu seramikler gökyüzünün altından parça parça çıkarak aslında gökyüzunun de kafesin bır parçası olduğunu, sınırlılık olduğunu bize hatırlatsın istıyordum. Sonradan bu fikır değıştı, gökyuzü her yanımızı kuşattı ama kaplamaların altındakı fayansın da belirginleşmesi sağlandı. Kafesleri çımenlerın üzerine, bulutlarla çevrelenmiş bir alana yerleştirdik. Bunu yapabilmem de 3 M Scotch -Brıte 'ın sponsorluğuyla mümkün olabildi Işıkta da Total aydınlatma sponsor oldu. Böylece ılk defa sponsorlu bir sergi açmış oldum. Türkıye'de sponsorsuz proje uretmenin neredeyse ımkansız hale geldığını duşunuyorum artık.

Bu mekânda sınırsızmış gibi görünen bulutlar aslında mekânın sınırlarını çiziyor. Sonsuzluğa doğru yürüdüğünüzü zannederken buluttan duvarlara çarpıyorsunuz. Truman Show'da da benzer bir durum vardı. Filmi izlemiş miydiniz?

Seyrettim tabii. Hazırlıklarımın ortalarında fa lan da bu filmin beni çok etkiledığını fark ettım. Genellikle her sergıme etkilendığım bir filmın adını koyuyorum ben. Burada da hangı film olabilir diye duşundum ve de Truman Show'un tam da benım anlattığım şeyle ilgili olduğunu gordum. O filmde de Truman'ın hayatı çok mukemmel denebilecek kadar guzeldir. Etrafında iyi insanlar vardır, gökyüzu pırıltılı, hayat du zenlıdir. Sonunda denızde giderken butun bu hayatın ardından studyo çıkar. Böylece her şeyin bır yanılsamadan ıbaret olduğunun farkına varır. Bu yuzden bu serginin filmi de Truman Show oldu sanırım.

Burası çok güzel bir yer. Dışarıda yağmur yağarken burada ayağınızın altında çimenler, tepenizde parlak bir gökyüzü var ama yine de neticede bir kafese soktunuz bizi. Güvenli, konforlu, sağlam bir kafese... Sizce gündelik hayatımızda da konfor kafesin kasvetini unutturuyor mu bize?

Zaten çıkış noktam bu. Bır yerde ınsanların kendilerini ısteyerek, hatta tavız vererek kafeslere soktuğunu söyluyorum. Bence daha basit bır hayatın varsa daha kolay kurtulabıleceğin, daha kolay nefes alabıleceğın şartlara sahipsin demektır. Ama isteklerin buyuduğunde, daha büyuk bır ev, daha zengın bir hayat arayışına gırdığın zaman taviz vermeye başlıyorsun. Bu tavizler seni daha çok sıkıştırıyor kafeslere. Kafes buyudukçe özgurlük alanı daralıyor. Yine de ınsanlar daha buyük kafesler ıçin savaşıyor. İnsanlar dunyanın her santımı için kavga halında. Savaşarak aldığınız alan sızın kafesiniz oluyor sonuçta. Ama yine de bu kafesleri yıkmanın ımkanı yok bence. Çunku varolan butun sınırlar, mesela ulkeler hatta dunya da bir kafes. Kafeslerden kaçacak yer yok.

Peki kadınlar ve söz ettiğimiz kafesler arasında ne tür bir ilişki kurabiliriz?

Ulkemizde kadınlar genellikle önce babalarının sonra da kocalarının evinde bir nevi kafeste yaşamaya zorlanıyorlar. Hala çalışmak için kadının kocasından izin alması gerektiği bir ulkede yaşıyoruz. Aslında eğitımsız ailelerin durumu diğer ulkelerde de çok farklı değil. İnsan insandır sonuçta ama onlar Guldunya'nın akıbetine uğramıyorlar en azından... Bır de gözü sınıf atlamakta olan, eller havaya kadın tipi turedi ki en vahimi onlar bence. Hırsları ve verdikleri tavizler onların sadece daha gorkemlı kafeslerde yaşamalarını sağlıyor o kadar...

En çok kapatılan, kafeslenen, kıstırılan cinsin kadınlar olduğunu söyleyebilir misiniz yani?

Kadınların erkeklerden daha dezavantajlı oldukları bir gerçek. Milyonlarca kadın cinsiyetlerinden ötürü ezilmekte sanki. İyi işlerin her zaman erkeklerden beklendiğine, aynı işleri yapan kadınların erkeklerden daha az kazandığına falan çok şahıt oldum. Kadınlar her zaman kendilerini ıspatlamak için çok daha fazla çalışmak zorundalar.... Yine de neticede "Kafes" olgusu herkes için geçerli. Erkekler de kendi beyinsel kafeslerindeler çünkü. Bana kalırsa kadınların en büyük sorunu yapabileceklerinin farkında olmamaları ve onlara sunulan kısıtlı hayatlara kolaylıkla boyun eğmeleri ,

Peki bu kafeslerden kurtulmanın, onları yıkmanın yolu nedir diye sorarsam?

"Kafes"ten kurtuluş pek de mumkün değıl bence. Çünkü başkalarının çevirdiği sınırlar zaten ülkeleri de kafes haline getiriyor ama en azından kendini kafeste değilmış gibi hissetmek mümkun. Tabi bu da bir aldatmacadan öteye gitmez.

Kafes özel koleksiyonlarınızdan yola çıkarak hazırladığınız ikinci serginizdi. Bundan sonraki çalışmalarınız böyle mi olacak?

Bundan onceki sergım Yolda' da zaten bırıktirmekte olduğum mınyatur insanları, oyuncakları kullanmıştım ama bununla da yetinmeyip sergi için özel parçalar da edınmiştim. O zaman farklı bır şeyler deneyip ne yapabileceğimi gormek istemış, bır de istediğim duyguyu, renklerdeki uçuculuğu ancak bu şekilde yansıtabilirim diye dusunmuştum. Bu sergide ben illaki bu kafesleri bir yerde kullanmalıyım diye ortaya çıkmadı. Neden topladığımı bilmediğim şeylerin hepsinin aslında bir anlamı olduğunu duşunuyorum. Bir gün mutlaka bir yerde kullanıyorum onları. Ama yine de bu benim bundan sonra da hep böyle çalışacağım anlamına gelmiyor. Bir şeyi nasılsa yapabiliyorum deyip yeni bır şey denemeksizin ona takılıp kalmak bana göre değil. Değişıklığı seven bir insanım. Her şeyden önce kendım sıkılıp yeni bır şeyler duşunmeye başlarım. Bundan sonrası için de böyle olacak. Her an bır surpriz yapabılırım.

Bundan sonra sizden ne tür bir sürpriz bekleyelim dersem sürprizi kaçar mı?

Kaçar ama daha da önemlisi henuz ben de bılmiyorum. Bana da surpriz olacak. Tasarladığım bır takım şeyler var ama sonu ne olur, neyde karar kılarım, yeni bır şey çıkar mı şu anda ben de bılemiyorum. Dediğim gibi hem size hem de kendime sürpriz yapabilirim.

Tasımızı tarağımızı toplayıp Galeri'den çıktığımızda yağmur devam ediyordu. Batıbeki'nin bızler için hazırladığı kafesten çıkıp, hayata, kendi kafesime dönmek için yürümeye başladım. Saçlarımdan, kırpıklerimden yağmur suları sızulurken duşunduğüm tek bır şey vardı: "mumkundur, mümkun, kafesleri yıkmak da, başka bır dünya da..."

Şirin Tekeli

"Mor iğne"nin ne kadar ince ve yaratıcı bir buluş olduğunu unutmak mümkün değil. Neden? Çünkü, sonradan hepimiz annelerimize, büyükannelerimize sorduğumuzda, aslında bunun eskiden kadınlar arasında bir gelenek olduğunu, her birinin yakasının altında tacizci erkeğin eline batırmak için bir iğne bulundurduğunu öğrendik.

feminist harekette kampanyalar(2)

Pazartesi'nın geçen sayısındaki feminist harekette kampanyalar yazımı, "daha yazacak çok şey var ama yerim bitti" diye bitirmişim. Beyhan'dan devamını yazın diye bir davet aldım. Musterih olun, her sayıya "tekmili birden" tarzı bir tefrika yazmayacağım. Ama, bir yazı daha yazıp ilkinde es geçilenlere değinmek istiyorum. Bunu yaparken, asıl amacım da, eski kampanyalar ve eylemlerle ilgili birinci elden bilgisi olan arkadaşlarımızı hafızalarını yoklamaya ve hatırladıklarını yazmaya davet etmek. Çünkü, yazılmayan uçuyor, unutuluyor. Eski dergilerde, gazetelerde kalmış tanıklıklar da gunun birinde bir tarihçinin gelip onlara yeniden bakmasını bekliyor. Şu sıralar bilıyorsunuz, kadın tarihçiler yuz yıllık, altmış yıllık eski defterleri karıştırmakla meşguller *(1)*.

Eh bizim, "80 sonrası kadınların kurtuluşu hareketimiz" de yirmi yılını devirdi. Eskiler yaşlanmaya başladı. Yaşlanma, en çok hafıza bozukluğu, unutkanlık demek. Pazartesi ise, eskilerle gençler arasında bir köprü. İşte bunları duşunerek kampanyalar hakkında bır ıkı şey daha söylemek ıstiyorum. Geçen yazıda, esas olarak imza kampanyalarından sözetmişim. Oysa geçmişte çok renkli, yaratıcı, kışkırtıcı, duşundurucu kampanyalar yapıldı. Eğer bir genelleme yaparsam, feminist hareketın geçmış yıllardaki kampanyalarının merkezinde "beden" in bulunduğunu söyleyebilirim. Bastırılan kadın bedeni, bizim toplumumuzda o kadar merkezi konumda kı, düğum hâlâ çözulebılmış değıl. Namus cınayetleri gibi çok dramatik bır sorun üzerinden bugün de suruyor. 80'lerde önce bedenın keşfi gerekti, ardından da bu bedene iki alanda, ailede ve kamusal alanda ne yapıldığı mercek altına alındı.

Aileyle ılışkılı olarak dayak ve bekâret kontrolü ele alınan başlıca sorunlardı. Sonra işi kökunden çözmek, aileyi dönüştürmek için mücadele Medeni Kanun'a kaydı. Bu birbırınden farklı gibi görunen kampanyalar aslında birbirleriyle bağlantılıydı. Bu uzun kampanya 1987'den 2001'e dek (neredeyse on beş yıl) surdü ve kadınlar çok önemli kazanımlar elde ettiler. Medeni Kanun değişti, artık evlı kadın kocanın vesayeti altında değıl. Öte yandan 1998 sonunda muhafazakâr bır ANAP milletvekılı kadının bakanlığı döneminde çıkarttırılan "Aileyi Koruma Yasası"yla kadın bedeni, erkek şiddetine karşı korumaya alındı. Bugün beden kampanyası tum hızıyla suruyor. Şımdi hedef Ceza Kanunu reformu. Kendı içinde bır butün olsa da, pek çok parçası olan, her parçası ayrı ayrı ele alınmayı hak edecek zengınlıkte bır kampanyaydı bu. Örneğin, 87 yurüyuşünün hazırlık çalışmaları, Fıliz K.'nın Yargıtay Dergısı'nde çıkan o "meşum" yargıç kararını keşfetmesiyle başladı. Dayağın varlığını bal gibi bılen ama bılmezl kten gelen, hatta meşrulaştıran bır toplumun, o çok kadın yanlısı denilen devletınin kadın bedenini "sıpalık ve sopalık" bir araç olarak gördüğünü tescil eden belge hem muthış bır öfke, hem de müthiş bir neşe yaratmıştı. Sedef, önceden aralarında tartışan Ayşe, Handan, Fılız gibi genç ve bana göre çok daha radıkal feminıst kadınların oluşturdukları görüşü aktarmak üzere bana Bilsak'ta randevu vermiştı. Onu dınledikten sonra, "tamam, artık sokağa inme zamanı geldı galiba," dediğımı hatırlıyorum. Ama hemen ardından da, "ne yapacaksak yasal yoldan olmalı," dıye eklemıştım. Hazırlık aylar surdu. Bılsak'ta sık sık yapılan toplantılara seksen kadar kadın düzenli katıldı. İzinli yürüyüşte karar kılındı

Sloganlar tek tek kolektif şekilde uretıldi. Erkekler yüruyecek mı? İsterlerse, ama kortejın arkasında, dendı. O döneme kadar yapılmış, yumruklar havada, sert bakışlı sol yuruyüşlerden farklı olsun ıstendı. Rengarenk giysileriyle, arabadaki bebekleriyle gelsınler, kadınlar. Nitekim öyle de oldu. O yurüyuşun fotoğraflarına, TV imajlarına baktığınızda ve hele Fılız K.'nın bu yuruyuş için bestelediği "Kadınlar Vardır" şarkısını ışıttığınızde, kadınların öfkelerinden çok, dayanışmadan aldıkları gucu ve kararlılığı gorursunuz. Ben, birçok başka kadın gibi, kendi pankartımı kendım uretmıştım. Pastel boyayla yeşıl fona çiçekler, böcekler çizmiş, ustune de mor kalemle kocaman "Kadınlar Üstündeki Şiddete Son" yazmıştım (2). Kanye şenlığının hazırlanışı da kendi başına bir şenlıktı. Bilsak'ta ve bazen evlerde yine pek çok kadın. Dayak kadar acıklı bır olayla ilgılı bır eylem, bır şenlik olabılır miydı? En çok bunu tartıştık. Pekala olurdu. Amacımız, çok farklı kesimden kadını bır gün boyunca biraraya getırmek, kadınların urünlerini satarak, sonradan yayınlanacak "Bağır, Herkes Duysun" kıtabı için fon oluşturmaktı. Bunun için en iyi biçim bir şenlık değil miydı? O gun için Gulsun Karamustafa ınanılmaz guzellıkte bir afış yaptı:

"Kavanozda Venus". Bılmiyorum, genç kuşak feministlerden kaçı bu afişi gordü. Stella'nın harika bir fıkrı de gerçekleştirildi: Dilek Ağacı. Yazarı, çizerı, muzısyeni, el sanatçısıyla ne kadar çok farklı kesımden kadın buluştu o gun. Ve hıç unutmadığım bır anı da şu: Hava tahmin raporlarına göre hava yağmursuz olacaktı. Ama o sabah bırden ortalığı kara bulutlar sardı. Sevgılı Nakiye'nın, yağmur yağarsa dıye, alanın hıç değılse bır bölumune bır çadır kurabılmemiz için sabahın körunde harcadığı o insan üstü çaba! Ama, yağmur yağmadı. Herşey umulduğu gıbı gitti. Ve o meydan: Bır yanda Bizans'tan kalma kılise, öbur yanda kafesli Osmanlı evleri ve ortada butun bu köklü geleneklerın karşısına dıkılmiş "Kadınlar Üstundeki Şıddete Son" diye bağıran, şarkı söyleyen rengarenk bir kadın kalabalığı (3). Kadın bedenıne kamusal alanda yapılan baskıyı, cinsel tacızi kınayan kampanya ile ilgili de bir iki şey söylemek istıyorum. Ben bu kampanyayı hazırlayan grup içinde değildım, onun ıçın ayrıntısını bılmıyorum. Bunu, Tünel KulturEvi'nden arkadaşlar anlatmalı. Ama kampanyanın odak noktasında yer alan "mor iğne"nin ne kadar ince ve yaratıcı bır buluş olduğunu unutmak mumkün değil. Neden? Çünku, sonradan hepimız annelerimize, buyukannelerimize sorduğumuzda, aslında bunun eskiden kadınlar arasında bir gelenek olduğunu, her birının yakasının altında tacızci erkeğin eline batırmak için bir ığne bulundurduğunu öğrendık. Kampanyayı yuruten kadınlar iğneleri mor kurdelelere bağlayıp (ne emek!) çiçekçi kızların kullandığına benzer sepetler ıçınde vapurlarda, otobus duraklarında, meydanlarda sattılar ya da dağıttılar. İşte bu, bir kadın geleneğının, bir erkek geleneğını (tacız) kınamak, reddetmek uzere en çarpıcı biçimde tersyuz edilişiydi ve kimsenin kayıtsız kalması mumkun değildi. Yeniden hatırlanması insana keyıf veren nice başka ince buluşlar, çarpıcı kampanyalar var. Geçıcı Kadın Muzesi, duduk eylemi, boşanma kampanyası, sıyahlı kadınların kampanyası gibi! Onları da başka kadınlardan okumayı dılıyorum.

Dipnotlar:

1. Osmanlı kadın hareketıyle ılgılı olarak başka yayınların yanı sıra Serpil Çakır ile Aynur Demırdırek'ın öncu çalışmaları ve Nezihe Muhıttın'ın tarıhın derınlıklerınden yenıden gün ışığına çıkarılması çabasında Ayşegul Baykan ile Yaprak Zihnıoğlu'nun çalışmaları ılk akla gelenler

2. Bu belgelerın Kadın Eserleri Kutup hanesi'nde saklanıyor olması gerek.

3. Unuttuğum bazı detayları, Nuket Sırman'ın kadın hareketının ilk yılları uzerıne yazılmış en ıyı yazılardan bırı olan "Femınızm in Turkey: A Short History" adlı yazısını yenıden okurken hatırladım. New Perspektıves on Turkey (Fall, 1989, 3/1) dergısınde yayınlanan bu yazının Turkçeleştirilmemiş olması (bıldığım kadarıyla) ne yazık! Nukhet burada, Ankara'da dayağa karşı dayanışma kampanyası bağlamında yapılan etkınlıklere de değınıyor

bilge seçkin

budapeşte'den global notlar

ne demek peki bu v day? v day o demek ki şiddet durana, bütün kadınlar şiddetten ya da şiddet tehdidinden kurtulana kadar yok öyle sevgililer günü olayı falan demek. yani varsa da bilelim bütün bunları demek.

nedır kardeşım bu v day? hani butun dunyada bışeyler yapıyolar kadınlar 14 şubatta. yok yok sevgılıler günü valentine day değıl yahu. tamam o da var da. victory valentıne vagina. hani kukuları hakkında konuşuyolar ya kadınlar. bi de vajina monologları dıye bi oyun var hani. kitabı yayınlandı turkçe olarak. gelırının bir kısmı mor çatı'ya gıdiyordu. sahneye kondu istanbul'da. manken tıyatrocu koalısyonuyla oynanmış, bi takım yasaklamalara maruz kalmış, bir mıktar da sukse yapmış idi. acaba hâlâ oynanıyor mu biyerlerde? herşey oncelıkle bu eve ensler ısımli ablamızın başının altından çıkmış. sen tut yaşlı bi hanım kardeşimiz kukusu hakkında öyle ığrenç bişeyden bahsediyo gibi konuşuyo diye öfkelen. gıt birçok kadınla röportaj yap. yetmış yaşına gelmış vajınasını hıç görmemişlerden, küçük kızlara, bosnalı tecavüz kurbanı kadınlardan, kadınları seven kadınlara. röportaj yapmakla da kalma bi de bunu okuma tıyatrosuna çevır. bilmem kaç dilde oynansın. ustune de bayan vajina olarak şöhretın olsun. dunyanın dört bucağından kadınlar aynı textte seslerini bulsunlar. tabii erkekler de merakla kuyruklara girsınler. vakıflar felan kurulsun . hatta vajına savaşçıları ortaya çıksın. vay be ne vajına varmış kardeşim bizde dedırtıyo insana. "yani orada öyle sessizce duruyodu. şimdi böyle bırden. konuşmaya başladı. ünlu felan oldu". İsmi bile bi takım zıhınleri dürtüyo tabii. ya ne tuhaf. adamlar gece gundüz malûm organlarıyla ne yapacaklarından bahsediyolar. efendim nereye sokacaklar? nasıl sokacaklar? hangi pozısyonda olup bitecek herşey? kıme yonelecek bu kutsal nesne? hiç bişey olmuyo. hıç kimse, " bi dur ne oluyo," demıyo. yani şöyle bı kukumuzdan bahsedecek olsak, dünyanın bilumum yerlerinde kukusu olmayanlar yahut kukusunun farkında olmayanlar dikiliyo başımıza. amerika'da da az çekmemış vajına monologları. orda da bı takım tutucular var tabii. ulkenın adı özgurlukler ulkesi ama. hani şöyle de bi yanılgı var . avrupa'da kadın rahattır, dayak yemez, erkekler tarafından öldurülmez gıbisinden. bı de komünizmden çıkmış ulkelerde ne bileyim insan komunizm lafının etkisinden mıdır nedır daha bir ıyımser tablo görmeyi umuyor. aynı aslında. görunuşte herşey sut lıman gibi. erkekler durmadan kadınlara kapıları açıyo. paltolarını tutuyo. ellerinde çıçekler çeşitli köşe başlarında sevgililerini bekliyolar masumca. çantalarını taşıyolar. pek bı kıbar gorunuyolar açıkçası. fakat şöyle bı araştırmalara göz atınca bu masum tavırlı kardeşlerin evlendikten sonra ya da birlikte yaşarken yani sevgılı koca ya da baba olaraktan pek de öyle gorundukleri gibi olmadıkları ortaya çıkıyor. mesela macaristan'da her yıl 150 kadın kocalarının ya da erkek arkadaşlarının elıyle öldürülüyor sivil toplum kuruluşlarının verilerine göre. rusya'da bu sayı resmi rakamlara göre 1997 yılı için 14.000. .moldova'da bu rakkam 72. ülkeler arasındakı rakam farkları nüfusa oranlanınca anlam kazanıyor bir mıktar. .bu arada ukrayna ve rusya çocuklarını ve kadınlarını"seks kölesi" olarak diğer ülkelere göndermede birıncilığı paylaşmışlar. yine ukrayna'da yüzde 50'nın uzerınde bir oranla kadınlar iş yerlerınde tacize uğruyorlar. kırgızıstan'da kırsal bolgelerde ise gelin kaçırma diye bir gelenek var ve genç kızlar kaçırılıp istekleri dışında adamlarla evlendirılıyorlar. ve erkekler bunun temel seçme özgurlukleri olduğunu savunuyor. 2001 verılerıne göre çek cumhuriyetı'nde her altı kişiden biri ev ıçi şiddete maruz kalıyor. bu her altı kişiden birinin cınsiyetı yüzde 99 oranında kadın. slovenya'da ıse kadınlar sadece yüzde 5 oranında yaşadıkları şıddetı açıklamaya cesaret edebiliyorlar. hırvatistan'da uç sivil toplum kuruluşunun raporlarına göre 1997 ile 2000 yılları arasında 14 454 kadın aılelerinden fizıksel şıddet gormuş tum yaştan kadınların gorduğu şiddetin ana kaynağı ıse yuzde 40 oranında koca, arkadaş gıbi tanınan birisi. yanı durum böyle işte. rakamlar nasıl iç açıcı(!) burnumuzun dibi ama hakkında genellıkle çok az şey bildiğimiz bir bolge. bı taraftan da bır şekılde bağlarımız var buralarla. ne bılım. ortak bir kelıme. bir adet. bır davranış. bır yemek. bir şey. ve herşeyden çok dünya kadınlarının ortak kaderiyle bağlıyız birbırımıze şıddet ve ölum. bır de ölumlü tarafı olamaz mı bunun yani butün bu şıddet ve ölumü ortadan kaldırmak ıçın bilerek isteyerek canı gönulden bağlanmak ve iletişim kurmak gibi. belki denemek lazım. doğumuzdan batımızdan yanıbaşımızdan başlayıp denemek lazım. 1998'de doğan eve ensler'ın vajına monologları oyunu yuzlerce kadının hikâyesini anlatıyor işte. bu rakamların arasından çıkıp bir sahneden kanlı canlı birer kadın olarak bize ulaşıyorlar tecavüz edilen kadınlar, evlerınde dayak yıyen kadınlar, sünnet edılen kadınlar, satılan kadınlar, kendı vucutlarını seven kadınlar, ondan nefret eden kadınlar ya da hıç tanımayanlar, öldurulen kadınlar, bazen yalnız bedenen değıl kadınlıkları öldurülen kadınlar. belki daha yakından tanıdıklarımız savaşlarda sistematık tecavüze tabi tutulanlar, kısırlaştırılanlar, töre cinayetıne kurban gıdenler, "namus için"öldurulenler. her yerden kadınlar oyun metni içinde olan ya da olmayan tum bu olayları yaşamış ya da bu olayların her zaman potansıyel bi kurbanı olabıleceği tehdidiyle yaşayan kadınlar. ne demek peki bu v day en sonunda. v day o demek ki şıddet durana butun kadınlar şıddetten ya da şiddet tehdıdinden kurtulana kadar yok öyle sevgılıler gunü olayı falan demek. yanı varsa da bılelım butun bunları demek.

Ayşegül Oğuz / Hatice Tekdal

"Kürt Kızı"nın hayali:

Björk'le söylemek isterdim!

Aynur Doğan, Keçe Kurdan (Kürt Kızı) albümüyle bir anda herkesin dikkatini çekti. Kulaklarımızın pasını da sildi desek yeridir. Kimmiş bu güçlü sesin sahibi dedik, gittik, tanıştık. Tunceli'de duvara asılı bağlamanın karşısında hayal kurduğu günlerinden başlayarak anlattı hikâyesini. Şimdi bir hayali daha var: Björk'le düet yapmak!

Seni tanıyarak başlayalım mı?
Aynur Doğan: Tuncelı doğumluyum. Yedı kardeşin dördüncüsüyüm. 1993 yılında İstanbul'a geldik, liseyi burada bitirdim. Bittikten sonra da kendımi müzığın içınde buldum. Eğıtım anlamında muz ğe 1994 yılında, ASM (Arif Sağ Muzik Evı)'de bağlama ve nota dersleri almaya başladım. Ben köyde buyudum, köyde hemen her evde bağlama vardı, tabii bız dokunamıyorduk bile. Evın baş köşesıne asılırdı bağlama. Bakar, hayaller kurardım, "bır gun ben bu bağlamayı çalıp söyleyebılır mıyim," dıye. Muzık bılgım falan yoktu, sadece duyduğum seslerle buyüdüm, dayak yeme pahasına cenazelere gidıp ağıtlar dinlerdim, göturmezlerdi çocukları. Sonra geldim akademık anlamda bu ısteğımi gelıştirebılmek için kurslara gittim, şan derslerıne başladım.

İstanbul'a müzikle uğraşmak için mi geldin?
Yok, göç etmek zorunda kaldık. İlk etapta biraz tepki vardı. Kursa ılk başladığımda ASM Aksaray'daydı; akşam geç saatte çıkıyorum, İstanbul'a yeni gelmişız, çok tepkı gösterdiler. İnat ve ısrarlarım sonucunda artık aılem de bir şey söyleyemedı, devam ettim.

ASM'yle başlayan Akademi İstanbul'la devam eden ve opera ustalarından şan dersi almaya kadar uzanan bir serüven...
Insan ne istedığını bilince her istediğini yapabılır. Ben Cemevi'nde de ders alabilirdim ama daha profesyonel bır eğitım almak istedım. Sonra bazı kaset tecrubeleri yaşadım. Sonra şunun farkına vardım. Sadece şarkı söylemekle ya da bağlama kursuna gıtmekle bitmiyor bu iş. Ses uzerine yoğunlaşmaya başladım. Araştırdım kımden şan dersleri alabilirim dıye. Hasret Gultekin Sanat Merkezı'ne gıdiyordum ve bır arkadaşın aracılığıyla Begum Erdem'le tanıştım sesımi çok beğendı. Begum Erdem'den ders aldım.Daha sonra Akademi'de bir yıl şan dersi aldım. Sonra konserler falan derken ortak çalışmalarda yer almaya başladım. Fılm müzikleri, bazı kasetlerde vokal çalışmaları yaptım. Hepsı kendi çabamla oldu.

İngiltere'ye gitmen nasıl oldu?
Yurtdışında konserlere gidiyordum ve İngiltere'de bır ünıversıtede etnık müzık festıvalleri yapılyordu, beni Kurt muzığı söylemem ıçın davet ettıler, gıttım. BBC'den gelıp çekım yaptılar.
Program senın uzerine mı kuruluydu?
Program Kurt muzığıyle ılgılıydi. Yayınladılar, programa çağırdılar. Program için özel bir yerde çekim yaptılar, on beş, yirmı dakıkalık bır programın bıtmesıne uç dakıka kala benden şarkı söylememi istediler, bende onlara Ahmedo'yu söyledım. uç dakıka altı oldu, altı on iki dakıka oldu, yeter artık Ahmedo, üç kere ust uste olmaz. Öyle bir hıkâyeydi yani.

Albümün bildik anlamda türkü dinlemekten çok daha farklı yerlere götürüyor insanı...
Bıldığımiz butun sesler var. Arabesk de, elektronik de, tekno da. Bızım gerçeğimız olan bütun sesler var. Benim de istediğim oydu. Ben turkuyle, ağıtlarla buyumüşüm ama gerçek anlamda muzık dınlemeye, kaset dinlemeye burada başladım. Köyde öyle bır olanağım yoktu. Kurt muzığında fazlasıyla halay turkuleri vardır ama değişık dansları, muzıkleri de çoktur. Ağıtları, sevda turküleri vardır. "Keçe Kurdan" aslında bır halay turküsü, halay da çekebiliyorsun, içinden ruhundan nasıl geliyorsa öyle de dans edebiliyorsun. Ama bundan on yıl önce çaldığında herkes halay çekiyordu.

Bir söyleşinde Björk'le sahneye çıkmak istediğinden bahsetmişsin...
Björk'u çok seviyorum. Björk'u dınlerım ve kendım gıbi buluyorum onu. Bir arkadaşım yurtdışından karma kadın seslerınden oluşan bir album gönderdı. Albumun içinde de Björk'le Pj Harvey'ın bır dueti vardı. Ben hayatımda ilk kez iki kadının bu kadar guzel uyumunu gördüm. Pj Harvey'ın yerinde olmak istedim, öyle bir arzuyla doldum. Herkesın hayalinde sevdığı bır yorumcuyla karşılıklı okuma istediği vardır, benım de Bjork. Onun sesi, performansı çok etkılıyor beni. İçinden nasıl gelıyorsa öyle okuyor, hıçbir kaygısı yok. Beni etkileyen çok kadın sesı var ama Bjork'un yeri başka.

Aynur sınır tanımayan biri mi?
Içımde bır öz varsa, ben bu özden beslenıyor-

sam, o nereye kadar gidiyorsa gider. Mutlaka sınır tanıyordur, müzığı düşündüğün zaman sonsuz, herşeyi yapamıyorsun. Ama dınledıkçe, araştırdıkça, çalıştıkça bır şeyleri daha öğrenmeye başlıyorsun. Bildiğim şeylerde sınır tanımak istemiyorum. Hissettiğim butun dillerde söylemek istıyorum. Turkçe de, Zazaca da, Kürtçe de söyluyorum. Bılmedığım dillerde de, mesela Farsça söylüyorum, Arapça söyluyorum. Yeter ki öğreneyim.

Kürt müziğini öne çıkarmak gibi bir kaygın var mı?

Tabii kı bu benim mesleğım ve bu bır alan. Ben Kurt müzığini bıliyorum, Kurt muzığiyle buyudum, bu dılı bilıyorum ve kendımi böyle daha rahat ifade edıyorum. Mesela ben bır şeyden çok etkileniyorum, dolarım dolarım, konuşmam ama sahneye çıkınca herşeyı anlatmış gibi olurum. Benım kendımi en rahat ıfade ettiğım yer orası. Bır şaır nasıl şiir yazarak kendını ıfade ediyorsa, ben de sahnede şarkı söyleyerek kendımı ifade ediyorum. Kurt müziği uzerine daha çok gidiyorum; çunkü orası çok daha ıyi bir yer.

Bır Kürt kızı olarak Aynur'u nasıl anlatırsın?

Ben her şeyden önce bır kadınım, bır Kurt kadınıyım. Kurt kadınlarının yaşadığı zorlukları bılıyorum ve ben de oradan geldim, bırebır yaşadımo zorlukları. Ama bunlar sadece Kurt kadınlarının yaşadığı zorluklar değil, dunyanın her yerinde uzun zamanlardan beri yaşanan bir şey. Kadınlar hep ıkıncı sınıf göruluyor. Bu durum aslında her kadını ılgilendiriyor ve ben de buna sessız kalamam. Kadınlara çok güveniyorum, çok guçlüler. Bu durum onları daha da zeki yapıyor. Bır de tabıı kadınlar çok yaratıcı ve özellikle son donemlerde kadınlar çok kararlılar, akıllarına bir şeyi koyunca mutlaka yapıyorlar. Tabıı ki kadınların ne şekılde olursa olsun kendilerini ifade etmeleri gerekıyor, kendi haklarını çok iyi savunmaları gerekıyor. Annem mesela okumamış, köyde evlenıyor ve tek görevı ış yapmak, çocuk yapmak, onun dışındaki dunyadan habersız. Anneme senin şu şu hakkın var dıye anlattığımda ona ters gelıyor. Ama bızde Alevi kulturunun etkisiyle kız-erkek ayrımı yapmadan hepımızi okuttular.

Müzik piyasasının içinde kadın olmanın bir fark yarattığını düşünüyor musun?

Aslında ben daha çok fazla bır şey gormedım, daha çok yeni olduğum için. Şimdılerde ufak ufak bır şeyler goruyorsun, hani kadınsın, sen nereye kadar bir şeyler yapabilirsin, değ'l yani. Aklın ve yureğin var olduğu sürece herşeyi yapabılırsin, insan isterse herşeyi yapabilir. Ben içımdeki guce ve enerjiye çok inanıyorum. Her şeyden önce işımi yapmak ıstıyorum, muzık benım hayatım. Keçe Kurdan (Kürt Kızı) şarkısında sözler polıtıktı ve bu şarkıyı bütun kadınlara adadım. Kadınların uyanışına adadım, kendi derinliklerını keşfetmelerine adadım; çünkü kadınlar ıçinde çok çok önemlı şeyler yattığına inanıyorum.

İlk kimleri dinledin ?

Ben köyde olduğum zamanlarda doğru durust radyo dinleme, televızyon izleme şansımız çok olmuyordu ve zaten köye elektrık çok geç geldi. İstanbul'a ılk geldığım zaman ve müzığe olan açlığımı dindırmek için saldırdım her taraftan, ılk turkü dınlemeye başladım, bozlak dınlemeye başladım. Ama bunların içinde Kurtçe'yi söylemeye başladıkça hepsınden başka olduğunu gördum, bunu herkes fark etmişti. Sonra bır sure hiç Turkçe dinlemedim, sadece Hasret Gültekın ve Abuzer Karakoç'u dinliyordum. Kendi gerçeğimi keşfettıkten sonra sadece Kurtçe üzerıne yoğunlaşmaya başladım. Dengbejleri, Türkiye'de, Suriye'de, İran'da yaşayan, Sovyetler Birlığı'nde, İsraıl'deki Kurtler'ın neler yaptığını araştırdım ve böyle bir yoğunluk yaşadım. Benım en sevdiğim kişi pek kımse bılmez Abuzer Karakoç. Ben hayatımda onun gıbi bir ses duymadım, ki çok güzel bir sesi yoktur; ama tarzı vardır. Onun on yıl önce yaptığını insanlar şimdi yapıyor.

Ölürsem Kabrime Gelme'yi söylemek nereden aklına geldi?

Aslında benim aklıma gelmemişti, her şey bıtmıştı ve Hasan Saltık önerdı. Arabesk bızım bu hayatın bir gerçeği dedım ve okudum. Arabesk fazla değil ama Orhan Gencebay dınlerdım. İstanbul'a gelıp müzık dınlemeye başladığımda bır iki şey dinledıkten sonra insanlar dunyada neler yapıyor deyıp dunya müzığı dinlemeye başladım. Cazdan tut, teknosuna, elektroniğine, etnik muziğe kadar hepsini dınledım. Her şeyden, herkesten bir şey öğrenıyorsun.

Tunceli'de kalmış olsaydın?

(derın bir nefes alıyor) Şu andaki duşuncelerım olsaydı yıne bır şeyler olurdu. Bir şekılde bohçamı alır kaçar yine de bir şeyler yapardım.

Hiç başka bir meslek hayal ettin mi?

Hayal ettım ama muzık böylesıne hayatıma gırince sadece o kaldı. Ben avukat olmak ıstiyordum.

Tunceli orada yaşayan herkese avukat olmayı düşündürtecek kadar haksızlıkların yaşadığı yerlerden biri...

Oradaki ınsanlara potansıyel suçlu muamelesi yapılır. Kuçukken tabii o polıtık ortamların çok bılıncinde değıldım ve bilmiyordum. Köyde aılem yaylacılık yapıyordu, 12 Eylul darbesi olduğunda üç yaşındaydım ama büyudükçe anlamaya çalışıyorsun. Tunceli olayların yoğun yaşandığı bir yer, köye cenazeler geliyordu, insanlar ağlıyorlar kı orası bir köy ve herkes bırbirini tanıyor, burada insanlar ölenın arkasından üç-beş gun yas tutuyorsa orada iki yıl yas tutuyorlardı. Böyle bir psikolojiyle büyuyorsun ve o iki yıllık yas süresince buyukler hep sıyah gıyıyor ve sen onlarla buyuyorsun. Bunların hepsinden çok şey öğrenıyorsun, etkileniyorsun...

Kürtçe varlığı yeni yeni kabul edilen bir dil Kürtçe söylerken nelerle karşılaştın?

İki yıl önceMersin'de konserde Kürtçe söylediğim zaman emniyet geldi bir saat boyunca tartıştık, "Kurtçe diye bır şey yoktur" dedi. Benım amacım sıyasi bir şeye katılmak değil ben Kurtsem ve onun gerçeğiyle buyuduysem ve kendımi en iyi böyle ıfade edebiliyorsam buna sahıp çıkmak zorundayım. Kurt müzığının ıçine girdığın zaman çıkamıyorsun o kadar zengın kı dinledıkçe başka başka şeyler görüyorsun.

Evde Kürtçe mi konuşuluyor?

Arada bir. Bızim Kürtçe çok farklı, Güneydoğuyla alakası yok, bizim biraz daha asimile olmuş. Ben orada söylerken tabıı kı Hulya Avşar da etkilenecek çünkü ben onu gerçeğine dondurdum.

Emek Ergun

"özgürlükler ülkesi" Amerika'da neler oluyor?

eşcinsellere evlenme özgürlüğü

Amerika Başkanı nam-ı diğer "katil" George W.Bush'un ülkemize geleceği vakit yaklaşıyor. Geldiğinde Ortadoğu üzerindeki emperyalist politikalarını protesto edeceğiz ya. Hani aklımızın bir kenarında olsun diye kendi ülkesindeki icraatlarını da kamuoyunun bilgisine sunalım dedik. Kimbilir belki "katil" Bush'un sıra gelirse kadın ve eşcinsel düşmanlığına da iki çift laf etmek isteyen olur...

Amerika'da 2004 başkanlık seçimleri için kampanyalar son surat devam ederken, Demokrat parti adaylarının savaş ve Bush karşıtı, ekonomiyi duzeltmeye yönelik, nispeten daha özgürlukçü vaatlerine karşın Bush'un yeni girişimleri beraberinde ciddı tartışmalar getiriyor. Evliliklerın çoğunun boşanmayla sonuçlandığı, evlılık dışı doğan çocuk sayısının ve tek başına çocuk buyuten anne sayısının hızla arttığı, aile kavramının içinin boşaldığı Amerıkan toplumunu "kurtarmak" için Bush yeni önerisini halka sundu: Evlenin! Amerikan Başkanı George W. Bush, 2004 seçimlerini kazanıp görevde kalırsa, duşuk gelirlı kadın ve erkeklerın evlenmesini teşvik etmek için 1,5 mılyar dolarlık fon ayıracağını açıkladı. Bır tarafta kadın-erkek evliliğını teşvik eden kilise programlarına milyon dolarlık fonlar ayrılırken, öte tarafta eşcınsel çiftlere evlenme yasağının getırılmesıyse Bush yönetiminin ikıyuzlü polıtıkalarının açık bır göstergesi. Bush'un planına göre, evlılığı teşvik etmeleri için devlete bağlı ya da kâr amaçlı olmayan kurumlara her sene 100 mılyon dolar verilecek. Ayrıca eyaletlere de çöpçatanlık hizmeti vermeleri için 100 mılyon dolarlık federal fon ayrılacak. İnsanlara evliliğin "nimetlerini" anlatmaları ve sorunları olan evli çıftlerın boşanmasını engellemeleri ıçin kılıseler bu fondan çok buyuk para yardımı alacaklar. Eşcinsellere danışmanlık hizmeti veren programlarsa bu fonun dışında tutulacak, çunkü 1996 Evlilik Eylemının Korunması adlı yasada evlılık, "bir erkekle bir kadının karı-koca adı altında yasal birleşmesi" olarak tanımlanıyor; bir erkekle bır erkeğın ya da bır kadınla bir kadının değil. Bush'a buyuk tepkı gösteren bırçok kişi ve kuruluş, eşcinsellerın bu programın dışında bırakılmasının adalete ve eşıtlık kavramına aykırı olduğunu dile getırıyor. Eşcinsellerin dunya çapında evlılık eşıtlığı kazanması için çalışan Evlenme Özgurlüğü kuruluşunun başkanı Evan Wolfson, "Hepımiz sağlıklı evlılıkler istıyoruz, ama sağlıklı evlılıkler seçimle, kişısel kararla ve hayatın olumlu olumsuz şartlarında birlikte mucadele veren ıki insanla başlar, hukümet girişımıyle değıl" dıyor ve devam ediyor, "Eşcınsel erkeklerin ve kadınların evlilik özgürluğu istemelerinin nedenleri de eşcinsel olmayan ınsanlarınkiyle aynı... Eşcınsel çiftlerın de öteki çıftler gibi evlılığın ailelere sunduğu, çocuk edinme, mal sahibi olma, sosyal güvenlik gıbi yasal ve ekonomik güvencelere, özellikle kriz, sağlık sorunları, ölüm gıbı durumlarda çok ihtıyacı var." Bu projenın sadece toplumsal değil dını boyutları da var. Bu programla hukümet, kılıselere ve dını topluluklara olukla para akıtacak ve onların gundemlerını desteklemiş olacak. Bu noktada, insanlar, kılıse kendilerıne evlilik ve insan doğası hakkında dinsel varsayımlar öğreteceği için evlenmış olacak. Ancak hukumetin buna parasal destek vermesi çok yanlış. Ya kılise insanlara evlendikleri zaman çocuk yapmaları gerektığını ve doğum kontrolü yapmamalarını soylerse? Bu programla, kendılerine şıddet uygulayan erkeklerle evlenmeye ya da onlarla evli kalmaya teşvik edılen kadınlara ne olacak? Bush'un 2000 seçımleri sırasında yaptığı kampanyayla 2004 kampanyasını karşılartırdığımızda ortaya ılgınç ve ıkiyuzlü bir durum çıkıyor. 2000 yılında "bölucü değıl, birleştırici" sloganıyla kampanya yapan Bush, Amerıkan tarihının en bölucü başkanı halıne geldı. Bır zamanlar cinsel yönelımı sıyası bir konu olarak kullanamayacağını soyleyen adam bugün eşcınsel bırlıklerıne karşı olduğunu açıklıyor. Geçen sene AİDS'e 1,5 milyar dolar para ayıracağı sozunü veren Bush, bu sene AİDS'in lafını ağzına bile almıyor. Diyelim AIDS'e harcayacak para yok. Peki Bush, evlılığı teşvik edecek 1,5 milyar doları nereden buldu? Aynı hukumet, Irak'ta kendi seçimiyle gırıştığı savaş için 166 milyar dolar harcarken, Amerika'da yaşayan 43 mılyon insana sağlık sıgortası sağlayacak, onun yarısı kadar parayı bulamıyor. Bush'un Clinton'dan devraldığı 127 mılyarlık butçe fazlalığını bu kadar kısa surede nasıl 500 milyar dolarlık açığa donüşturduğunu ise ancak David Copperfield açıklayabilir sanırım. Başkanlığı boyunca Afganıstan ve Irak'ta terör estırmekle kalmayıp özellikle kadınlara ve eşcinsellere karşı zorba politikalar izleyen Bush, ikinci kez seçilmesi durumunda Amerıkan kadınlarını ve erkeklerını evlendırıp ulkeyi duzluğe çıkarmayı planlıyor. Hata payı olmayan bir plan, öyle değıl mı?

Whoopi Goldberg ve Jane Fonda, Cybill Shepherd:

Bedenimiz bizimdir!

Bush'un 5 Kasım 2003 tarihinde imzaladığı ve devletin kurtaja getirdiği en önemli kısıtlama ve kadınların kendi bedenleri üzerindeki haklarına yapılan en büyük saldırı olan Yarı Doğum Kurtaj Yasası'na karşı çıkmak ve ureme özgürlüğünü ve kadın haklarını savunmak için 25 Nisan 2004 tarihinde Amerika'nın başkenti Washington DC'de Amerikan tarihinin en buyuk yuruyuşü yapılacak. Gösteriye ülkenin her yerinden kadınlar, erkekler, eşcinseller, öğrenciler, işçiler, siyahlar, insan hakları savunucuları gibi yüzbinlerce kişinin katılması bekleniyor. "Kadının Hayatı İçin Yürüyüş" olarak adlandırılan gösterinin başını Amerika'nın en büyuk altı kadın kuruluşu çekiyor. Şu ana kadar 600'e yakın kadın kuruluşu da gösterinin ortak sponsoru oldular. 1989'da Washington DC'de, aralarında Whoopi Goldberg, Cybill Shepherd, Jane Fonda gibi unlulerin de bulunduğu 600 bin feminist, kurtaj hakları için yuruyuş duzenlemişti. Bu yuruyuşun 1989'dakinden çok daha buyuk olacağı, hatta Amerikan tarihinin en büyuk gösterisi olacağı düşunuluyor. İşte gösteride kullanılacak birkaç slogan: "Eğer erkekler hamile kalsaydı, kurtaj ayinleri olurdu!", "Yasalarınızı vucudumdan uzak tutun!", "Kürtaj kadının seçme hakkıdır!", "Kadınlar kuluçka makinesi değil!" 25 Nisan 2004'te Washington DC'de kadınlar sloganlarıyla, pankartlarıyla, sesleriyle haklarını savunacak ve tarih yazacaklar.

Kaynaklar:
http://atheism.about.com/b/a/059023.htm
http://www.planetout.com/news/feature.html?sernum=804
http://www.outinbuffalo.com/home/news.asp?articleid=5554

film festiva

İstanbul İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'ne bağlı Zeytinburnu, Gazi Mahallesi, Bağcılar, Kocamustafapaşa, Umraniye, Sultanbeyli, Yakacık bölgelerinde hizmet veren Toplum Merkezleri, 8 Mart Dunya Kadınlar Günü kutlamaları kapsamında Mimar Sinan Universitesi Sinema/Televizyon Bölümuyle işbirliği yaparak 8-18. Mart 2004 tarihleri arasında Kadın Filmleri Şenliği düzenliyor. Kadınlık hallerinin ve kadın sorunlarının işlendiği filmlerden tum kadınlar ücretsiz izleyebilecek. Filmler arasında neler yok ki, Şoför Nebahat'ten Vesikalı Yarim'e, Adı Vasfiye'den Iki Kadın'a birçok önemli yapıtı izlemek mumkün.

Bilgi için: *Zeytinburnu Toplum Merkezi / 0212 416 25 53*

"Arno Gruen
Nietzsche'nin sayg
duyacağı ilk psikanalist.
Henry Mill

Gruen'ün bu kitapta başarıyla ortaya koyduğu gerçek özerklik, insanın duygu ve gereksinimleriyle tam anlamıyla uyum içinde olmasıdır. Oysa toplumumuzda hüküm süren başarıya dayalı zihniyet, birçok insana kendiliğe açılan kapıları kapatıyor: Eğitim baskısının şart koştuğu uyum, gerçek canlılığı, yaratıcılığı ve sevme yeteneğini köreltiyor. Arno Gruen, özerkliğin engellendiği gelişim evrelerini ve bunun insan hayatındaki yerini inceliyor.

Kendine İhan
Kadın ve Erkekte Özerklik Korku
Arno Gruen / Turkçesi: Ülkü Hastü
190 s. 8.500.000

Yaşam tarzı ve protesto olarak delilik.

Yalın dilıyle Gruen, zor kavranan ve tehlikeli bir patoloji olarak gerçek dünyada insani değerlerin kaybolmasına katlanamayan insanın "deli" sayılırken, insani köklerinden kopmuş insanların nasıl "normal" olarak onaylandığını anlamamızı sağlıyor. Gruen, sorumlu davranışın ve gerçek insanlığın nasıl safdışı bırakıldığını gözler önüne seriyor.

Normalliğin Deli
Hastalık Olarak Gerçekçi
İnsandaki Yıkıcılık Üzerine Bir Kur
Arno Gruen / Turkçesi: İlknur İç
255 s. 9.500.000

Çitlembik
www.citlembik.com.tr

Çitlembik kitapları Mart ayında %50'i indirimli
Şeyhbender Sok. No: 18 Asmalımescit, Tünel
0212 243 11 40 / 292 30 32

Nur Gönül

Hale Soygazi:

Neden erkek gibi olmak isteyeyim ki?

"Sanatın bir misyonu, bir cevap arama işi olduğuna inanmıyorum. Ama bir sorgulama ve sarsıntı yaratması gerektiğine inanıyorum".

Yazılacak onca şey varken kedısını-köpeğini yazan "köşe yazarları", sanatından çok aldığı kılo, taktığı kupe ile ana haber bultenlerine konu olan "sanatçı"lar içimizi bayarken arada bir de olsa sadece sanatıyla ayakta kalmış özlediğimiz yuzleri görmek sevindiriyor beni. Hale Soygazı de onlardan biri. Türk sinemasında uzun yıllar, sadeliği, sansasyonel hıçbir haberın içinde yer almadan, yaptığı filmlerle var olmuş biri o. Gazetede, Ettore Scola'
nın iki Oscar almış Özel Bir Gun yapıtını tıyatrosunda canlandırdığını öğrendiğim zaman, sevinerek gittım, izledim. Uzun zaman sınemadan da ayrı kalan Soygazı hakkında ne kadar az şey bildiğimizi duşundum. Ama guzel olan sanatına dair yenı bır şey yaparak karşımızda olmasıydı. Genellikle eve sıkışmış, hayata, aşka susamış kadınları canlandırdığı filmlerinden sonra, gene aynı kadın figurunu tiyatroya taşımıştı.

Belki defalarca anlattınız ama bir kez daha bahseder misiniz sinema serüveninizden...

Bütun okul hayatım boyunca oyunculuk ılgı alanımdı, okul tiyatrolarında yer aldım. İstanbul'da Moda ılkokulu sonrasında, Saint Benouit, daha sonrada Fransız Filolojisine girdim, yarım sömestr okudum, yarışmaya girince de devam etmedım. Günaydın Gazetesi'nin açmış olduğu Sinema Güzeli Yarışmasına katıldım. Oradan da İtalya'da yapılan Avrupa Sinema Guzelı yarışmasını kazandım. Türkıye'ye donunce bır film şirketı ile on ıkı filmlik bir kontrat yaptım. Boylece sinema oyunculuğu başladı. İlk filmim Cuneyt Arkın'la oynadığım Kara Murat. Sonra Kartal Tibet'le, İtham Ediyorum filmini çektim. 1978 de Maden filmiyle en ıyi kadın oyuncu dalında Altın Portakal ödulunu aldım. Üç, dört yıl film çekmedim. Her zaman krizde olan Yeşilçam o zaman da seks furyası krizındeydi. Daha sonra Latife Tekın'in yazıp, Atıf Yılmaz'ın yonettığı Bır Yudum Sevgi filminde oynadım. 1998'lerde en son Usta Beni Öldursene filminde konuk oyuncu olduktan sonra film çekmedım. Bu benım tercihım değil. Yılda sayılı film çevrılıyor, parası olan çekebılıyor, sinema endustrısi yok. Ben de uç yıl önce bir tiyatro şirketi kurdum. Küçuk Prens'i ıki kişilık oyun olarak sahneye hazırladım. Kuçukler için bir masal kıtabı olmasına rağmen buyukler çok sever onu, daha iyi anlarlar! Şımdi de Özel Bır Gun.

Tercih ederek oynadığınız filmler döneminde, çoğunlukla bastırılmış bir kadınlık durumu yaşayan, dar bir çevre içinde aşka cinselliğe ve hayata katılma ihtiyacı duyan kadınları canlandırdınız. Ortak özellikler taşıyan bu kadınları tanıyor muydunuz, bu roller dolayısıyla tanıdınız mı?

Bu yuzden tanıdım, gelen teklıflerden tercihlerımdı. Ama bu kadınlar içinde Bir Yudum Sevgı' dekı kadın cesur ve guçludur. En başkaldıran kadın tıplemesi odur, tutunamayan bir işçi kocası ve çocukları vardır. Evın maddi ve manevi yukunü alır, çalışır, aşık olur, boşanır yeniden evlenir. 80'lerden önce bir kadın imajı vardır sınemada: annedır, eştir, masumdur, çalışmaz, evde oturur, beklentileri yoktur, mesleği yoktur. Masalsı bir kadındır, cinsellığı yoktur, yumuşaktır, incedir, erkekler tarafından çok beğenılir, adeta yaşayan bır kadın değıldır. Cinselliğin objesidir ama kendi adına bir cinsellik talep etmez. 80'lerde butün yapılar parçalandı, yasaklar geldı, Turkiye değişti ve bu arada bır kadın hareketı başladı ve bu sinemaya da yansıdı. Yapımcısıyla, oyuncusuyla. Kadın ete kemiğe burundu, hayatın içinde olan bir kadın tıpi oluştu. Kımi doğru, kımi yanlış yansıdı. Nasıl bakıldı, nasıl yansıtıldı tartışılır tabii. Ama en azından kadın gibi kadınlar işlendi. Belki idealize edıldi belkı mılitanlaştırıldı ama bır mesafe alındı. Ama kentli bir kadının gerçek goruntusu derınlemesıne yapılmadı. Sanatın bır misyonu olduğuna bir cevap arama işı olduğuna inanmıyorum ama bır sorgulama ve sarsıntı yaratması gerektığıne inanıyorum.

Kadının Adı Yok filminde oynamanız o dönem epey tartışma yaratmış, epey eleştiri almıştınız değil mi?

Ama o eleştirileri magazın basını yaptı, aklı başında insanlar yapmadı, bır de çok sekter, dun-

yayı çok dar gören bir sol kesim var onların da erkekleri yaptı. Magazin basın nerede çıplak kadın görse basar zaten. Oysa ki o filmdeki çıplaklık asla müstehcen bir çıplaklık değildi. Gayet güzel ışığı olan estetik bir çıplaklıktı. O sol kesim de zaten tuhaf bir dünya bakışına sahipti, gülünmez, flört edilmez, zevk alınmaz filan. Oysa herşeyden zevk almalıyız

Özel hayatınız hiç gündemde olmadı, Ahmet Özhan'la evliliğiniz ve ayrılmanız dışında malzeme olmadınız. Bunu nasıl başardınız?
Ben özel hayatımı kullanmadım. Ahmet'le evlendim, ayrıldım. Sanatçı olarak, insan olarak çok takdir ederim. O günlere baktığımda ağzımda hiçbir acı tat yok. Ben özel hayatımı hiç gizlemedim. Mesela Murat'la birlikteliğimi sordular söyledim, gizlemedim. Televolelere çıkmak benim hoşlanacağım bir şey değil. Basının olduğu yerler benim tarzım olan yerler değil, gezdiğim yerlerde de magazin basını olmuyor zaten. Sokakta sade bir şekilde yürüyebilmeli, istediğim yere rahatça gidebilmeliyim.

Kadın hareketiyle ilişkiniz nedir? Feminizme yaklaşımınız...
80'lerden sonra kadın hareketi başladığı sıralarda, bu hareketten etkilenen senaryolar, roller geldiği zaman, feminist arkadaşlarla tanıştım, tanışıyordum da zaten. Ama ne çok bir fiil içinde oldum ne de bir şey ürettim açıkçası. Onların bakış açısı, onların ürettiği şeylere çok saygı duydum. Onların mücadelesine çok saygı duydum. Bir yardımım dokunmadı ama bildiğim şeyleri de hep söyledim. Ben evde oturan bir kadın olmadım, üniversiteye girdim, çıktım, oyuncu oldum. Evlendim, evimin kadını olayım demedim, çalıştım. Ben şanslı kadınlardan biriyim çünkü istediklerimi yapabildim. Ama dünyada ve Türkiye'de bütün kadınların şansızlıkları neyse onları ben de yaşadım elbette, yaşıyorum da... Kadına nasıl bakılıyorsa yani eksik etek diyorlarsa o bakıştan tabii ben de nasibimi alıyorum. Ben başka türlü bir kadınım demiyorum, diyenlerden de hoşlanmıyorum. Feminizm hakkında çok laf salatası yaparlar özellikle erkek yazarlar. Feminizmi cinsel özgürlükle bağdaştırırlar. Bağımsız olmak istiyorlar, erkek gibi olmak istiyorlar filan derler. Bunlar laf salatası işte. Ben niçin erkek gibi olmak isteyeyim? Ben istediğim gibi ağlayabiliyorsam, duygularımı rahatlıkla ifade edebiliyorsam niçin erkek gibi olayım? Kadınların ve erkeklerin ayrı iki cins olmalarında sistem kadınlar aleyhinde bir ayrımcılık yapıyorsa, ben ona karşı dururum. Niçin ayrı bir cins olmak negatif bir ayrımcılık yaratsın ki? Kadındır yapamaz edemez. Bir de derler ki kadın erkek yoktur insan vardır. Tabii ki en ideal durum budur ama on beş yaşındaki bir kızın ırzına geçilip aile içinde ırza geçen elini kolunu sallayarak dolaşır, ırzına geçilen kız öldürülürse ve bu onaylanıyorsa burada karşı çıkılması gereken çok şey vardır değil mi? Bu en kaba ve vahşi hali.

Sizin beraberliklere bakış açınız nedir? Bir adamla yaşarken neleri yapamaz, neleri seversiniz? Evlilik hakkında düşünceleriniz nedir?
Birlikte bir yaşamda iki kişinin de soluk alabileceği bir atmosfer gerekir. Tabii ki aynı evde yaşayan iki kişi birbirine bağımlıdır, yalnız yaşamak gibi olamaz, en azından o kişinin haklarına saygı duymanız lazım. Bunu dengelemek kolay bir şey değil tabii. İnsanların birbirlerine benzetmemesi lazım, o farklılık zenginliktir bence. Her şeyi birlikte yapmalıyız diye bir şey çok yıpratıcı ve gerçekçi değil. Birlikte olduğunuz insanı kendi istediği biçime sokmaya çalışmayı daha çok erkek yapıyor. Sonra tanıyıp sevdiği insanı bulamıyor çünkü değiştiren kendisi. Ben birliklerimde şanslıyım diyebiliriz. Baştan kurallar konulan beraberliklere de inanmıyorum. Kıskançlığın içsel bir şey olduğunu düşünüyorum. Makul olmayan şeyleri de kıskanabilir insan. Ortada kıskanılacak bir şey olmadan da kıskanılabilir Her ilişkinin bir kimyası var.

Özel Bir Gün'den bahsedelim mi biraz? Çok beğenilmiş bir film, çok beğenilmiş oyuncuları, Sophia Loren ve Marcello Mastroianni... Size bu çok iddialı gelmedi mi tiyatroda canlandırmak ve içinize sindi mi ?
Tiyatro ve sinema iki ayrı dil, ancak tiyatro senaryosu yazılmış, demek ki tiyatrosu olabileceği düşünülmüş. Biz senaryodan çocukların giriş çıkışlarını çıkardık. Şartlar itibariyle altı çocuğu sığdırmak bile o sahneye zordu. Oyun bir saatlik bir oyun kısa yani. Oyun henüz çok yeni, çok prova da yapamadık. Ama oturacaktır. Biraz bizim sahneye koyuş biçimimizden kaynaklanıyor, hareket yok, konuşmalar da zaten çok günlük. Ben rolümü çok severek oynuyorum. Oyunculuk çok heyecan verici bir şey sinemada da, tiyatroda da. Ama tiyatroda dönüş yok, hep aynı elektriği bulmak çok zor. Cevabı birebir hissediyorsunuz.

Kısa bir-iki soru. Ben feminist diyor musunuz?
Tabii ki. Bütün kadınlar diyebilmeli, ama ben onların yani erkeklerin iktidarlarını ellerinden almak istemem sadece sorgulanmalı ve iktidar olmamalı, ne onlarda ne bizde.....

Estetik ameliyatlara bakış açınız? Sanırım hiç yaptırmadınız.
Vallahi eğer insanlar buna gerek duyuyorsa. rahatsız oluyorlarsa yaptırılabilir. Ama estetik olup da bütün hayatım değişecek demek yanlış. İnsanlar yaşlanmak istemiyorlar. Örneklerine bakınca da gayet başarılı. Ben kendi adıma düşünmüyorum şu anda. Belki ileride mesleğim adına gerekirse yaptırabilirim. Mesleğim gerektirmese ben kilo da alırım, şişmanlayabilirim ama sahnede hareket zorlaşır. Estetik, amaç olmamalı meslek için bile.

Bu ülkede en çok ne rahatsız ediyor sizi?
En çok düşünmemek, insanların kendileri olmaktan kaçınmaları, empoze edilen her şeyi tatbik etmek istemeleri, tüketim toplumunun şartlaması, insanın ne olduğuyla değil maddi karşılıklarla değerlendirilmesi.

Necla Algan

istanbul'da bir MOR festival

Kadınların sinemaya katılımını amaçlayan "Filmmor Kadın Filmleri Festivali" kadınların özgürlüğü, hayata katılımı, cinsiyet ayrımcılığının son bulması, eşit haklar için mücadele eden kadınlar, feministler ve nihai olarak eşit ve özgür bir dünya isteyen herkes için bu yıl 8-14 mart tarihleri arasında gerçekleşecek.

Geçen yılki gibi bu yıl da dünyanın her yerinden gelen kadın filmlerini izleyeceğiz. Hem de bir hafta boyunca feminist sinema, kadınların sinemaya katılımı, bu alana getirdikleri farklı film estetikleri, farklı sorgulama biçimleri ve bunun sinema tarihi paralelinde biriken deneyimleri tartışılacak. Feminist sinema, ya da kadın sinemasının belirleyici tanımı nedir? Bu soruya kesin ve basit bir tanımı yapmaktansa festivalimizin programında yer alacak olan "Biri Şarkı söylüyor Öteki Söylemiyor" isimli filmiyle Fransız Yeni dalga hareketinin öncülerinden feminist sinemacı Agnes Varda'yla örnek vermek istiyorum. Varda, kadının geleneksel sinemadaki erkeğe hizmete hazır ve geçmişi olmayan nesneler olarak temsil edilmesini reddeder ve baskın erkek egemen bakışı yok eden, kalıplaşmış mitleri kıran bir sinema dili kullanır. Varda diyor ki " kadınların geçmişi yoksa, somut değillerse ve giderek öznelliklerini yitirmişlerse o zaman bu olmayanı görünür hale getirmek gereklidir. Kadınlar, dilin dışında tutuluyorlarsa o zaman dil değiştirilmelidir." İşte biz de sevgili Agnes Varda 'nın dediği gibi, özellikle sermayeyle yoğun ilişkisi ve teknolojik altyapısı nedeniyle kadınların üretimine uzun zaman kapalı kalan görsel alanda , sinema ve video alanında son yıllarda hızla artan kadın yaratıcıların ürünlerini görünür kılmak, yeryüzünün her parçasındaki kadınların ortak ve özgün deneyimlerini buluşturmak, kadınlar arasında iletişim, empati ve dayanışmayı arttırmak amacıyla Filmmor Kadın Filmleri Festivali'nin ikincisini yapıyoruz. Kadınlar bu yeryüzünde nasıl yaşıyorlar? Eziliyorlar, cinsel şiddete, cinayetlere, ayrımcılığa maruz kalıyorlar, küresel kapitalizmin en büyük mağduru onlar oluyorlar.Çok çalışyorlar, az ya da hiç kazanıyorlar. Savaşlarda "mechul askerden daha mechul" olarak unutuluyorlar. Direnişte en ağır görevi üstlendiklerinde tarih onlardan bahsetmiyor bile. Sinema veya video, kurmaca veya belgesel, kadınların kendilerini ifade etmeleri, kendi deneyimlerini, sorunlarını dışavurmak için en önemli araç...Adı üstünde görünür kılıyor. Dünyanın her yerinde artık kadınlar film yapıyor.Kadın filmcilerin sayısı hızla artıyor. Festivalimizinse şöyle özgün bir hedefi var. Kadınlar kendilerine ve dünyaya kamera aracılığıyla bakıyorlar, sorguluyorlar, yeni, farklı bir dil oluşturmaya çalışıyorlar.

Ancak bir de bu ürünlerin görünür kılınmaya ihtiyacı var. Böyle tematik, feminist bir festival yapmanın amacı da bu . Kadınların üretimini yaygınlaştırmanın yanında bu ürünleri görünür kılmak, daha fazla kadın izleyiciye bu deneyim ve birikimi ulaştırmak . Bu alanda bilinç oluşumuna ve üretime katkıda bulunmak. Geçen yıl festivalimiz narin bir bebekti.. Women Make Movies (Kadınlar Filmler Yapıyor) örgütüyle özgün bir işbirliğiyle doğmuştu. Ama biz gene de dünyanın her yanından kadın filmleriyle, dünyanın kadın yüzünü seyreyledik, düşündük, etkilendik, tartıştık, bilgilendik. Çok verimli bir süreç oldu...

Bu yılsa biraz daha büyüdük, deneyim kazandık, emeklemeye başladık....

Bu yıl, "Komşu kadınlardan" bölümünde İranlı kadın sinemacılar Rahşan Beni-Etemad , Marziyeh Meskini, Farahnaz Sarisi , Meryem Haghpanah, Soudabeh Babagab, Mahvaş Sheikoslami'nin belgesel ve kurmaca filmleriyle Şair ve İran sinemasında belgesel ekolünün kurulmasında öncü isimlerden olan Füruğ Ferruhzad'ın filmi "Ev Karadır"ın gösterileceği kapsamlı bir bakış oluşturuldu. Amerikalı yapımcı yönetmen, akademisyen Jill Goldmillow, sıra dışı, klasik belgesel anlayışını, dünyayı, sanatı sorgulayan filmleriyle Türkiye' ilk kez geniş kapsamlı bir programla izleyiciye sunulacak. Yine "Women Make Movies" işbirliğiyle dünyanın pek çok yerinden direniş, bellek, kendine ait bir cüzdan bölümlerinde gösterilecek filmlerle algı ve bilincimizi zenginleştireceğiz.

Havana'dan Cezayir'den Filistin'den,Bolivya'dan ,Kıbrıs'tan, Kanada'dan, ABD'den,Şili'den , Fransa'dan, İran'dan, Türkiye'den kadın filmleri ile beynimiz ve ruhumuz beslenecek. Türkiye'den sinemacıların yanısıra ; İran'dan Farahnaz Sharisi, Güney Kıbrıs'tan Christina Hadjizachariu ve ABD'den Alissa Lebow, konuğumuz olacak. Türkiye'den kadınların gerçekleştirdiği kısa filmler yanında senarist Feride Çiçekoğlu'nun yazdığı , Tomris Giritlioğlu'nun yönettiği "Suyun Öte Yanı" filmi bir kez daha festivalimiz kapsamında izleyiciyle buluşacak , dünyadan, komşudan, Türkiye'den filmlerle birlikte yoğun bir söyleşi programımız olacak. Kadınların gözüyle medya, Feminist eleştiri, Sinemada kendine ait bir cüzdan, İran'da Kadınların Sineması,Sinemamızda bir senarist (Feride Çiçekoğlu) başlıklarını taşıyan söyleşilerle sinemadaki varlığımız üzerine düşünüp tartışacağız. Festivalimiz sekiz mart dünya kadınlar günü'nde başlayacak. Hem film şenliği , hem kadın şenliği bir arada başlayacağız. Tüm kadınları festivalimize bekliyoruz. Birlikte olmak, bilinç ve dayanışma, hatırlama, anlama ve ortak duyarlık için bu güzel bir fırsat... Festivalimiz kadınların biraradalığı ile şenlenecek.

Feminist Ansiklopedi

Homoseksüellik: Homo, Yunanca aynı demektir. Homoseksüel terimi aynı cinsteki insanlarla cinsel ilişkiye giren ya da cinsel eğilim duyan insanları anlatır. Son yirmi yıldır daha çok Türkçe karşılığı olan eşcinsel kelimesi kullanılmaktadır. Modern toplumsal düşünce akımlarının çoğu, büyük tek tanrılı dinler ve egemen tıp, homoseksüelliği bir hastalık olarak görmüştür. Geçen yüzyılın ikinci yarısında yükselen eşcinsel hareketleri büyük haklar ve meşruiyet kazanılmasına yol açmıştır. Erkeklerin erkeklerle bilinen tüm toplumlarda cinsel ilişkiye girdikleri bilinmektedir. Daha az belgelenmiş olmakla birlikte kadınlar için de aynı şey söylenebilir. Klasik çağda evli erkeklerin genç erkeklerle cinsel ilişkiye girmelerinin meşru olduğu bilinmektedir. Modern batıda erkek homoseksüellere "gay" kadın homoseksüellere "lezbiyen" denmektedir. Özellikle Batı Avrupa'da ikinci dalga radikal feminizmin içinde yeşeren, örgütlü politik-lezbiyen hareket toplumun kadınların lehine köklü bir değişikliğe uğramasının araçlarından birini heteroseksüel aşkın reddi olarak görmüştür. Kendini lezbiyen olarak duyumsamayan pek çok kadın da, politik duruş olarak erkek aşkını reddetmiş bu etkileyici hareketin içinde yer almıştır. Homoseksüelliğin bir toplumsal kimlik olarak bir ölçüde meşru sayılması ise çok yeni ve Batıya özgü bir durumdur. Erkek eşcinsel çiftlerin dine dayalı Afganistan aşiret hayatında sürdüğü meşru hayat ABD işgali sonrası gözler önüne serilmiştir. Bu yaşantı biçimi doğuda kadınların ezilmesini hiç eleştirmeden, toplumun kabulü içinde erkek-erkeğe aşkın yaşanabileceğini açıkça göstermesi açısından ilginçtir. Homoseksüel erkeklerin diğer (aktif) erkekler tarafından kadın gibi oldukları yani s...ildikleri, verdikleri, edilgen oldukları için aşağılanması Türkiyeli feministler için erkek egemenliğiyle ilgili önemli ipuçları sağlamış seksenlerin ikinci yarısında gelişen eşcinsel hareketiyle dayanışma içinde olmalarına yol açmıştır. Birçok eşcinsel erkek, eşcinsel bir aşk hayatında mutlak bir aktif- pasif ayrımı olduğu düşüncesinin Türkiye'ye özgü bir uydurmaca olduğunu belirtmektedir.

Hovarda: Günümüzde bu dünyanın nimetlerinden yararlanmaktan başka amacı olmayan erkeklere verilen addır. Bu kişi batı dünyasında"playboy"olarak da adlandırılır.

Heteroseksüel: Hetero, Yunanca ayrı demektir. Heteroseksüel terimi kendi cinsinden olmayan insanlarla cinsel ilişkiye giren ya da onlara karşı cinsel yönelim duyan insanları anlatır. Bu cinsel davranış normal addedilendir. Bunun en büyük sebebi üremeye yaramasıdır. Homoseksüel kelimesine yer veren TCK sözlüğü heteroseksüel kelimesine yer vermemiştir.

Heteroseksizm: Okul ve iş gibi alanlar başta olmak üzere toplumda homoseksüellerin açıkça var olmalarının veya itibarlı olmalarının önünü kapayan, heteroseksüellere ayrıcalık tanıyan toplumsal pratiklerin tümü. Heteroseksüel cinsiyetçilik olarak da kullanılan bu kavram heteroseksüel çoğunluğun egemenliğini ve homoseksüelliği ancak kendini gizlediği oranda kabul etme yönündeki toplumsal refleksini de içerir. Toplumsal Cinsiyet ve İktidar isimli kitapta R.W. Conell şöyle yazar: "Hegemonik erkeklik tanımlarının ayakta tutulması çoğunlukla önem verilen bir konudur ve eşcinsel erkeklerin nefret toplamasının sebebi biraz da bu tanımlara zarar vermelerinden kaynaklanır."

Homofobi: Homoseksüel düşmanlığı. Ataerkil toplum özellikle egemen cins arasındaki eşcinsel ilişkiye karşı abartılı bir kültürel nefret üretmiştir. Bugün bunun sürdürülmesinin en büyük aracı medyadır. Homofobi eşcinselliğe güvenilir ve sağlıklı bir cinsel dünyayı tehdit eden bir tehlike olarak yaklaşmaktan daha güçlü bir nefreti içeren bir kavramdır. Öte yandan homofobi psikolojik bir takıntının da adıdır.

Handan Koç

Aynur

Keçe Kurdan (Kürt Kızı)

tüm müzik marketlerde

Kalan Müzik Yapım Ltd. Şti.
www.kalan.com
İMÇ 6. BLOK NO:6608 Unkapanı İstanbul
Tel: 212 512 3513

...Şemse Allak,

Kadriye Demirel,

Güldünya Tören...

Katilleri biliyoruz,

Hesap soracağız!